

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
İŞLETME ENSTİTÜSÜ**

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN FİNANSAL
OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN TESPİTİ:
SAKARYA İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Şeyma ERDOĞDU
ORCID: 0000-0003-0233-7777**

**Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : İşletme**

**Tez Danışmanı: Doç. Dr. Şule YILDIZ
ORCID: 0000-0002-4630-0637**

MART - 2024

Şeyma ERDOĞDU tarafından hazırlanan “Ortaöğretim Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Tespiti: Sakarya İli Örneği” başlıklı bu tez, 31/01/2024 tarihinde Sakarya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca yapılan Tez Savunma Sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Şule YILDIZ

Sakarya Üniversitesi

Jüri Üyeleri: Doç. Dr. Nevran KARACA

Sakarya Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan BARAL

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ İŞLETME ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
Öğrencinin		
Adı Soyadı	:	ŞEYMA ERDOĞDU
Öğrenci Numarası	:	Y209037011
Enstitü Anabilim Dalı	:	İŞLETME
Enstitü Bilim Dalı	:	MUHASEBE VE FİNANSMAN
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Ortaöğretim Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Tespiti: Sakarya İli Örneği
Benzerlik Oranı	:	% 11
Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim. / / 20.... İmza Öğrenci		
Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere gsbtez@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir. Bilgilerinize arz ederim. / / 20.... İmza Danışman		
Uygundur Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: Doç.Dr.Şule YILDIZ Tarih: / / 20.... İmza:		
☐ KABUL EDİLMİŞTİR ☐ REDDEDİLMİŞTİR		Enstitü Birim Sorumlusu Onayı
EYK Tarih ve No: / / 20.... -		

ÖNSÖZ

Tez süresince çalışmamı hoşgörü ve sabırla şekillendiren, yol göstericiliği ve samimiyetinden dolayı tez danışmanım Doç. Dr. Şule YILDIZ'a, çalışmama destek olan Doç. Dr. Nevran KARACA'ya, Harran Üniversitesi Dr. Öğr. Üyesi Hamza ERDOĞDU'ya ve TED Üniversitesi Arş. Gör. İlayda ŞAHİN'e, yoğun ve stresli tez sürecimde her zaman yanımda olan, yardımını esirgemeyen ve motive eden eşim Emre ERDOĞDU'ya ve bana yorgunluğumu unutturan, çalışmamın bitmesini sabırla bekleyen canım oğlum Aren'e teşekkürlerimi sunarım.

Şeyma ERDOĞDU

31.01.2024

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLOLAR	v
ŞEKİLLER	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x

GİRİŞ	1
-------------	---

BÖLÜM 1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	6
---	---

1.1. Finansal Okuryazarlık Temel Kavramları	6
1.1.1. Finans Kavramı	6
1.1.2. Okuryazarlık Kavramı.....	6
1.1.3. Finansal Farkındalık.....	7
1.1.4. Finansal Yeterlilik.....	7
1.1.5. Finansal Sorumluluk	8
1.1.6. Finansal Erişim	8
1.2. Finansal Okuryazarlık Tanımı	9
1.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Gerekliliği	10
1.4. Finansal Okuryazarlığın Faydaları	11
1.5. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri	12
1.6. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler	14
1.7. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi.....	14
1.8. Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri	15
1.8.1. Finansal Bilgi	16
1.8.2. Finansal Tutum	16
1.8.3. Finansal Davranış.....	16
1.9. Finansal Okuryazarlık Eğitiminin Önemi	17
1.10. Türkiye’de ve Dünyada Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	18
1.10.1. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Alanında Faaliyet Yürüten Kurum ve kuruluşlar	19
1.10.2. Finansal Okuryazarlık Alanında Faaliyet Gösteren Uluslararası Kuruluşlar	20
1.10.3. Türkiye’de Finansal Okuryazarlıkla İlgili Yürütülen Faaliyetler	21

BÖLÜM 2. FİNANSAL EĞİTİM.....	24
2.1. Finansal Eğitim.....	24
2.1.1. Finansal Eğitimin Tanımı ve Kapsamı.....	24
2.1.2. Finansal Eğitim Gereksinimi	26
2.1.3. Finansal Eğitimin İşlevi ve Amacı.....	27
2.1.4. Finansal Eğitimin Faydaları	28
2.1.4.1. Bireysel Refaha Katkısı	28
2.1.4.2. Finansal Piyasalara Katkısı.....	28
2.1.4.3. Toplumsal Refaha Katkısı.....	29
2.2. Türkiye’de ve Dünyada Finansal Eğitim.....	29
2.2.1. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB).....	30
2.2.2. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB).....	32
2.2.3. Türkiye Bankalar Birliği (TBB).....	33
2.2.4. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)	33
2.2.5. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER).....	33
2.2.6. Borsa İstanbul (BİST)	34
2.2.7. Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD).....	34
2.2.8. Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA)	34
2.2.9. Dünya Bankası (WB)	35
2.2.10. Avrupa Finansal Eğitim Platformu	35
2.3. Literatür Araştırması	35
BÖLÜM 3. ARAŞTIRMA	45
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	45
3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	46
3.3. Araştırmanın Yöntemi	46
3.4. Araştırmanın Bulguları.....	50
3.4.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular...50	
3.4.2. Katılımcıların Finansal Erişime İlişkin Bulguları.....54	
3.4.3. Katılımcıların Finansal Bilgi Durumuna İlişkin Bulgular ...56	
3.4.4. Katılımcıların Finansal Tutum Düzeyine İlişkin Bulgular ..74	
3.4.5. Katılımcıların Finansal Davranış Düzeyine İlişkin Bulgular	80
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
KAYNAKÇA	97

EKLER.....	105
ÖZGEÇMİŞ.....	112

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BDDK	: Bankacılık Düzenlenme ve Denetleme Kurumu
BİST	: Borsa İstanbul
CFA	: Uzman Finansal Analist Enstitüsü
CYFI	: Uluslararası �ocuk ve Gençlik Finansı
EBF	: Avrupa Bankacılık Federasyonu
EBTN	: Avrupa Bankacılık ve Finansal Hizmetler Eğitim Birliği
EFAMA	: Avrupa Fon ve Varlık Yönetimi Derneği
EMN	: Avrupa Mikro Finans Ağı
FODER	: Finansal Okuryazarlık Derneği
INFE	: Uluslararası Finansal Eğitim Ağı
JA	: Genç Başarı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MTAL	: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
OECD	: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma �rg�t�
PISA	: Uluslararası �ğrenci Değerlendirme Programı
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TEB	: Türk Ekonomi Bankası
TSPB	: Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
WB	: Dünya Bankası
WBFN	: Dünya Bankası Aile Ağı

TABLÖLAR

Tablo 1: Türkiye Finansal Okuryazarlık Endeksi	18
Tablo 2: Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Skorları	19
Tablo 3: Muhasebe ve Finansman Alanı Çerçeve Öğretim Programı	31
Tablo 4: MTAL Muhasebe Finansman Alanı Seçmeli Meslek Dersleri Listesi	32
Tablo 5: Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ile İlgili Araştırmaların Genel Özeti.....	44
Tablo 6: Örneklem Büyüklükleri	48
Tablo 7: Katılımcıların Okul Türlerine Göre Dağılımı	49
Tablo 8: Katılımcıların Finansal Erişime İlişkin Verileri	55
Tablo 9: Katılımcıların Finansal Erişime İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı	56
Tablo 10: Katılımcıların Finansal Bilgiye İlişkin Verileri.....	57
Tablo 11: Katılımcıların Finansal Bilgiye İlişkin (Tüketici Hakları) Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	57
Tablo 12: Katılımcıların Finansal Bilgiye (Faiz Hesaplama) İlişkin Verileri.....	58
Tablo 13: Katılımcıların Finansal Bilgide (Faiz Hesaplama) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	58
Tablo 14: Katılımcıların Finansal Bilgiye (Temel Kavramlar) İlişkin Verileri	59
Tablo 15: Katılımcıların Finansal Bilgiye (Enflasyon Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	60
Tablo 16: Katılımcıların Finansal Bilgiye (Bütçe Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	60
Tablo 17: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İhracat Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	61
Tablo 18: Katılımcıların Finansal Bilgiye (Paranın Zaman Değeri Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	62
Tablo 19: Katılımcıların Finansal Bilgiye (Merkez Bankası Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	62
Tablo 20: Katılımcıların Finansal Bilgiye (Temettü Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	63
Tablo 21: Katılımcıların Finansal Bilgiye (Amortisman Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	64
Tablo 22: Katılımcıların Finansal Bilgiye (KDV Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	65
Tablo 23: Katılımcıların Finansal Bilgiye (Döviz Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	65
Tablo 24: Katılımcıların Finansal Bilgiye (Borsa Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	66

TABLÖLAR DEVAMI

Tablo 25: Katılımcıların Finansal Bilgiye (Temel Kavramlar) İlişkin Verilerinin Seçeneklere Yüzdelik Dağılımı.....	67
Tablo 26: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler) İlişkin Verileri.....	68
Tablo 27: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Enflasyon) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	69
Tablo 28: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-İhracat) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	69
Tablo 29: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Paranın Zaman Değeri) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	70
Tablo 30: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Merkez Bankası) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	70
Tablo 31: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-E-Ticaret) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	71
Tablo 32: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Emeklilik) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	71
Tablo 33: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-KDV) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	72
Tablo 34: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Döviz) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	72
Tablo 35: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Borsa) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	73
Tablo 36: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Bütçe) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	73
Tablo 37: Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler) İlişkin Verilerin Seçeneklere Göre Yüzdelik Dağılımı.....	74
Tablo 38: Katılımcıların Finansal Tutuma İlişkin Verileri	75
Tablo 39: Katılımcıların Finansal Tutuma (Tasarruf) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	76
Tablo 40: Katılımcıların Finansal Tutuma (Güven) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	76
Tablo 41: Katılımcıların Finansal Tutuma (Şimdi ve Gelecek Kaygısı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	77
Tablo 42: Katılımcıların Finansal Tutuma (Para) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı	77
Tablo 43: Katılımcıların Finansal Tutuma (İnternet) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	78
Tablo 44: Katılımcıların Finansal Tutuma (Kredi Kartı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	78

TABLÖLAR DEVAMI

Tablo 45: Katılımcıların Finansal Tutuma (Finansal Hedefler) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	79
Tablo 46: Katılımcıların Finansal Tutuma (İstek-İhtiyaç) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	79
Tablo 47: Katılımcıların Finansal Tutuma İlişkin Verilerin Seçeneklere Yüzdelik Dağılımı	80
Tablo 48: Katılımcıların Finansal Davranışa (Para Yönetimi) İlişkin Verileri.....	80
Tablo 49: Katılımcıların Finansal Davranışa (Para Yönetimi) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Yüzdelik Dağılımı	81
Tablo 50: Katılımcıların Finansal Davranışa (Tasarruf Yolları) İlişkin Verileri.....	82
Tablo 51: Katılımcıların Finansal Davranışa (Tasarruf Yolları) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Yüzdelik Dağılımı	82
Tablo 52: Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (İfadeler) Verileri	83
Tablo 53: Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Fiş İnceleme) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	84
Tablo 54: Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Harçlıgını Bölme) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	84
Tablo 55: Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Planlama) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	85
Tablo 56: Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Biriktirme) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	85
Tablo 57: Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (İnternet Alışverişi) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	86
Tablo 58: Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Sosyal Medya) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	86
Tablo 59: Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Fiyat Karşılaştırma) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	87
Tablo 60: Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Ürün Karşılaştırma) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	87
Tablo 61: Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Piyasa Karşılaştırma) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı.....	88
Tablo 62: Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (İfadeler) Verilerin Seçeneklere Göre Yüzdelik Dağılımı	88

ŞEKİLLER

Şekil 1: Dünya Finansal Okuryazarlık Düzeyleri	21
Şekil 2: Finansal Eğitim Diyagramı	25
Şekil 3: 2010-2020 Yılları Arasında Yazılan Tezlerin Araştırma Grupları	39
Şekil 4: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı	50
Şekil 5: Katılımcıların Sınıf Seviyesi Dağılımı	51
Şekil 6: Katılımcıların Okul Türü Dağılımı	51
Şekil 7: Katılımcıların Anne Eğitim Dağılımı	52
Şekil 8: Katılımcıların Anne Meslek Dağılımı	52
Şekil 9: Katılımcıların Baba Eğitim Dağılımı	53
Şekil 10: Katılımcıların Baba Meslek Dağılımı	53
Şekil 11: Katılımcıların Aile Aylık Gelir Toplamı Dağılımı	54

ÖZET

Erdoğdu, Ş. (2024). *Ortaöğretim öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin tespiti: Sakarya ili örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi.

Ülkelerin ekonomik gelişmişliğinin ölçüsü milli gelir, büyüme, enflasyon, borçlanma, yatırım oranları gibi göstergelerdir. Politika yapıcılarının ana gündemi bu ekonomik verilerin iyileştirilmesi toplumsal refahın artmasıdır. Bu sebeple yarının ekonomi dünyasında baş aktör olan, yönetimde, siyasette ve iş hayatında etkin olacak lise seviyesindeki bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi temel belirleyicilerden biridir. Özellikle teknolojik gelişmeler nedeniyle finansal ürün ve hizmetlere erişim kolaylaştığından toplumun farklı demografik özelliklere sahip bireyleri finansal ürün ve hizmetlerden faydalanmaya başlamıştır. Ancak aynı zamanda finansal sistemler, finansal ürün ve hizmetler de değişime uğramıştır. Yaşanan bu değişim bireyleri finansal risklere açık hale getirmiştir. Bu nedenle finansal okuryazarlık kavramı toplumun tümünü ilgilendiren bir kavrama dönüşmüştür. Bireylerin fayda sağlayan, etkin finansal kararlar alabilmesi, ekonomik risklerin farkında olması, geleceğini doğru planlayabilmesi ve toplumun refahı bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile yakından ilişkilidir. Bu çalışmanın başlıca amacı orta öğretim kurumlarında farklı lise türlerinde eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek ve finansal okuryazarlık ile ilgili pek çok içeriği müfredatında bulunduran muhasebe ve finansman bölümünde eğitim gören lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile karşılaştırmaktır. Buna bağlı olarak ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin finansal açıdan hangi düzeyde okuryazar olduğu, ne ölçüde finansal bilgilere vakıf olduğu, finansal sistemlere erişirken hangi yolları kullandığı ve nasıl finansal tutum ve davranışlar geliştirdiği belirlenmeye çalışılmıştır. Belirtilen amaca ulaşabilmek için yapılan çalışma üç bölümden oluşturulmuştur. İlk bölümde finansal okuryazarlığın kavramsal çerçevesine değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise finansal eğitim kavramı ile ilgili bilgi verilmiş, Türkiye’de ve dünyada finansal okuryazarlık alanında verilen eğitimler ve yapılan araştırmalardan bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırmanın bulgularına ve sonuçlarına yer verilmiştir.

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden anket araştırması yöntemi kullanılmıştır. Anket soruları, araştırmanın amaçları doğrultusunda konu ile ilgili literatür incelenmek suretiyle oluşturulmuştur. Araştırma 2022-2023 eğitim- öğretim yılının ikinci döneminde Sakarya iline bağlı Adapazarı, Arifiye, Erenler ve Serdivan olmak üzere dört merkez ilçedeki ortaöğretim kurumlarında 438 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan anket formu ile toplanan veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Anket verilerinin analizi sonucunda muhasebe ve finansman alanında eğitim gören lise öğrencilerinin diğerk okul türlerinde eğitim gören öğrencilere göre finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış açısından anlamlı bir fark göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların finansal bilgi ve finansal tutum düzeylerinin finansal davranış düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar açısından bakıldığında katılımcıların finansal bilgi ve olumlu finansal tutumlarını finansal davranışa dönüştüremediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Okuryazarlık Eğitimi, Ortaöğretim (Lise)

ABSTRACT

Erdoğdu, ř. (2024). *Determination of financial literacy level of high school students: Sakarya province sample* (Unpublished master's thesis). Sakarya University.

Some of the indicators that show the economic development of countries are national income, growth, inflation, loan, and investment rates. The main agenda of policy makers is to improve these economic data and increase social welfare. Therefore, one of the main determinants is the financial literacy level of individuals at high school level who will be the main actors in the economic world of tomorrow and who will take part in management, politics, and business life. Individuals with different demographic characteristics of the society have started to benefit from financial products and services as access to financial products and services have become easier especially due to technological developments. However, financial systems, financial products and services have also changed. This change has made individuals vulnerable to financial risks. Therefore, the concept of financial literacy has turned into a concept that concerns the whole society. The level of financial literacy in individuals is closely related to their ability to make correct financial decisions, be aware of economic risks, plan their future correctly, and contribute to the welfare of society. The main aim of this study is to determine the financial literacy level of students attending different types of high schools in secondary education institutions and to compare them with high school students who are studying in the accounting and finance department, which includes many contents related to financial literacy in their curriculum. Accordingly, how much knowledge students in secondary education institutions have about financial literacy, which methods they use for financial access, and how they develop financial attitudes and behaviors was aimed to be determined in the study. To achieve the objectives, the study has been divided into three sections. The first section provides an overview of the conceptual framework of financial literacy. In the second section of the study, information about the concept of financial education, both in Türkiye and worldwide, is presented. The third section presents the findings and results of the study.

During the development of the research inputs, based on the predetermined objectives, the survey method was selected as one of the quantitative research methods considering the literature related to the topic. The study was conducted with 438 participants in secondary education institutions in the central districts of Sakarya province, including Adapazarı, Arifiye, Erenler and Serdivan in the second semester of the 2022-2023 academic year. The data obtained from the questionnaire regarding the participants were analyzed using SPSS program. In this study, the financial literacy level of high school students in Sakarya province was examined and the financial literacy level of students studying in the accounting and finance department was compared with students studying in other types of high schools. Based on the data obtained, it was concluded that high school students studying in the field of accounting and finance do not show a significant difference in terms of financial knowledge, financial attitudes, and financial behaviors compared to students from other types of schools. Besides, the results indicated that the participants' level of financial knowledge and financial attitudes were higher than their financial behaviors. In light of these results, it is observed that participants were not able to turn their financial knowledge and positive financial attitudes into financial behavior.

Key Words: Financial Literacy, Financial Literacy Education, High School

GİRİŞ

Üretim, tüketim, finans ve pazarlama gibi alanlar sürekli dinamik olan, yeniliği açık, gelişmelere hızla uyum sağlayan, rekabetin öne çıktığı sektörleri barındırır. Bu alanlarda değişimin lokomotifi birey ve tüketim eğilimleridir. Bu sebeple odak noktası olan bireyler çok küçük yaşlardan itibaren teknoloji aracılığıyla finansal dünyanın parçası haline gelmiştir. Dijital dönüşüm sürecinde bireylerin teknoloji tabanlı cihaz ve uygulamalar aracılığıyla herhangi bir maliyete katlanmadan kolaylıkla ulaşabildiği online alışveriş siteleri, bankacılık uygulamaları hatta kolaylıkla ödeme yapabilecekleri sosyal ağlar gibi çeşitli finansal hizmetler ortaya çıkmıştır. Cumhurbaşkanlığı finans ofisinin yayınladığı rapora göre Türkiye’de bankacılık uygulamaları, yeni teknolojilerin kullanımı ve mevcut analog sistemlerin dijitale dönüştürülmesi açısından önemli bir yer edinmiştir. 2022 yılına ait verilere göre Türkiye, 93,8 milyon kredi kartı kullanıcısı sayısı ile dünyada 7. sıradadır. Kredi kartı ile yapılan ticari işlem sayısı açısından ise dünyada 6. sırada yer almaktadır. Türkiye Bankalar Birliğinin (TBB) paylaştığı Haziran 2022 Dijital, İnternet ve Mobil Bankacılık İstatistikleri değerlendirildiğinde faal bireysel online bankacılık kullanıcı sayısının 86,7 milyona ulaştığı sonucuna varılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi, 2023).

Zamanla dönüşen, dijitalleşen ve kullanımı zor hale gelen finansal ürünler ve neredeyse zorunlu hale gelen finansal işlemler karşısında doğru mali tercihleri yapmak zorunda kalan müşteri; kendisi için asgari maliyeti olan kredinin nereden sağlanacağı, ödeme şekilleri arasından neyi tercih edeceği ve kredi kartı kullanımındaki seçenekleri gibi farklı finansal süreçlerle karşılaşmaktadır. Tüketici geleceğe yönelik ne kadar tasarruf yapması gerektiği, yaptığı tasarrufları nerede değerlendirmesi gerektiği gibi oldukça çeşitli tercihleri fayda sağlayacak yönde yapabilmek için finansal okuryazar gerekliliği doğmuştur (Lusardi, 2008). Bu değişim süreçleri yaşanırken bireylerin de bu sürece hızla uyum sağlamaları, kendilerini geliştirmeleri ve finansal açıdan doğru kararlar vermeleri beklenmektedir. Ancak teknolojiden yeteri kadar faydalanamayan bireyler finansal hizmetler konusunda yeterli bilgi birikimine sahip olmadıkları gibi bu hizmetlerin sağladığı avantajlardan da faydalanamamaktadırlar. İnternet tabanlı teknolojik araçları aktif bir şekilde kullanan bireyler ise yapay zekâ sayesinde maruz kaldıkları yoğun pazarlama stratejileri sebebi ile istek-ihtiyaç ayrımı gibi en temel finansal dengeyi kurmakta zorlanmaktadırlar. Bu sebeple finansal okuryazarlık becerisinin önemi ve

gerekliliği dijitalleşme süreciyle daha da çok artmıştır. Bu durum finansal okuryazarlığı ve finansal okuryazarlık eğitimini önemli hale getirmiştir. Finansal okuryazarlık günden güne önemi artan, uzun vadeli etkileri olan, bireyleri ve toplumu doğrudan ilgilendiren bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Finansal okuryazarlık bireylerin yaşamında para, eğitim, toplum, teknoloji, ekonomi, refah gibi birçok alanla ilgilidir. Bu sebeple bu kavramla ilgili farklı çalışma alanlarında çok sayıda araştırma yapılmıştır.

Bireylerin finansal okuryazarlık yeterliliğine sahip olması finansal konuları takip etmeyi, finansal araçları etkin kullanmayı, finansal problemlere karşı önlem almayı, kendi yaşamları için doğru kararlar verebilmeyi sağlar. Bu sayede bireylerin aynı zamanda da toplumun refah düzeyi artar. Toplumun geneline yayılacak bir etkiye sahip olduğu için bireyi olduğu kadar ülkelerini de doğrudan ilgilendirmektedir. Bu sebeple bireylerin finansal süreçlerdeki beceri düzeyi, başta Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) gibi kuruluşlar olmak üzere ulusal ve uluslararası kuruluşların, ülkelerin ve hükümetlerin üzerinde durduğu, projeler yaptığı, desteklediği bir yaşam becerisidir.

Türkiye’de finansal okuryazarlık konusunda devlet kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, özel sektör teşebbüsleri, üniversiteler ve benzeri kuruluşlar pek çok çalışma yürütmektedir. Ancak bu çalışmalara rağmen Türkiye’de finansal okuryazarlık seviyesi OECD ortalamasının altındadır. Türkiye Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) ile Visa Türkiye adına Ipsos Sosyal Araştırmalar tarafından Türkiye’de 15 yaş ve üzeri toplam 2006 katılımcı ile yapılan görüşmeler sonucunda temel finansal okuryazarlık endeksi %54 olarak tespit edilmiştir (İpsos Sosyal Araştırmalar, 2021). Buna karşın OECD’ye göre finansal okuryazarlık yeterliliği için kabul edilen oran 100 üzerinden 70 puandır (OECD, 2023).

Bankalar Arası Kart Merkezinin sponsorluğunda 2018 yılında yapılan Gençlerde Finansal Okuryazarlık Araştırması sonuçları, araştırmaya katılan gençlerin %80’inin yaşadığı ülkenin ekonomik durumunu takip etmediğini ortaya koymuştur. Araştırmaya katılan gençlerin %84’ü mali konulara ilişkin bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. Mali konularla alakalı bilgisi olduğunu belirten gençlerin ise yalnızca %11’i bu alanla ilgili eğitim gördüğünü belirtmiştir. Finansal ürün ve hizmetler ile alakalı bilgisinin olduğunu belirten gençlerin, bu kavramları bilme oranları ise son derece düşük olduğu görülmüştür. Gençlerde Finansal Okuryazarlık Araştırması, finansal teknolojilerin yaygınlığı açısından

diğer birçok ÷lkeye göre ileride olmamıza karşın, genç nüfusun finansal okuryazarlık yeterliliklerinin istenilen düzeyde olmadığını ortaya koymuştur (Karahasan, 2018). Türkiye’de genç nüfus, toplam nüfusun %15,2'sini oluşturmaktadır. Bu gençler adım adım toplumun bütün kademelerinde yerlerini almaktadır. Alışveriş ve harcama eğilimlerini gençler belirlemektedir. Yakın zamanda bu neslin ekonomide, yönetimde ve iş hayatındaki rolü artacaktır. Bu kapsamda toplumsal yaşamın geleceğı olan gençlerin ve eğitim kademelerinde olan çocukların, finansal yeterliliğini arttırmak için daha fazla mesai ve maliyet ayrılması gerekmektedir.

OECD’nin kurucu üyelerinden biri olan Türkiye ise finansal okuryazarlık düzeyini geliştirmek ve finansal eğitimi yaygınlaştırmak için atılan adımların gerisinde kalmıştır. Türkiye’de finansal okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için finansal içeriklerin örgün eğitime kapsamlı bir şekilde dahil edilmesi gerekir. Ancak öncelikle finansal eğitimde mevcut faaliyetler ile ilgili durum tespiti yapılmalıdır. Konuya ilişkin literatür incelendiğinde çeşitli düzeylerde eğitim alan öğrencilerin finansal okuryazarlık becerilerinin tespitine yönelik saha araştırmaları yapıldığı, ancak konunun eğitim stratejileri ve müfredatlar açısından derinlemesine irdelenmediğı tespit edilmiştir.

Bu araştırma ile ortaöğretim seviyesinde olup farklı okul türlerinde öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ortaya konulması ve müfredat açısından farklı eğitimler alan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada diğer araştırmalardan farklı olarak, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Muhasebe ve Finansman alanında eğitim gören öğrencilerin diğer okul türlerinde eğitim gören öğrencilere göre finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış açısından karşılaştırarak muhasebe ve finansman eğitimi alan öğrencilerin, almış oldukları meslek derslerinin finansal okuryazarlık düzeylerine etkisi ortaya konmuş olacaktır.

Finansal okuryazarlık, küresel düzeyde bireylerin güçlendirilmesi ve toplumların finansal refahının desteklenmesi için temel bir yaşam becerisi olarak kabul edilmektedir (G20, 2021). Bireylerin mali kaynaklarını nasıl kullandığı, nasıl tasarruf ettiğı, hangi yollarla borçlandığı, karşılaştığı finansal krizleri nasıl yönettiğı, finansal risklere karşı nasıl önlem aldığı sahip olduğu finansal yeterlilikle ilgilidir. Finansal yeterliliğin geliştirilmesinde ise finansal eğitim temel strateji olarak gör÷lmektedir. Bu araştırmada;

- Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi nedir?

- Finansal okuryazarlık bilgi, tutum ve davranış düzeyleri nedir?
- Finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyine etkisi var mıdır?
- Muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin diğer okul türlerinde eğitim gören öğrencilere göre finansal okuryazarlık düzeyinde farklılık var mıdır? soruları ile ilgili araştırma yapılmıştır.

Finansal okuryazarlık düzeyini belirleme amacına yönelik çalışmalar farklı yaş, statü, meslek, eğitim seviyesi gibi özellikler kapsamında yapılmıştır. Türkiye’de ortaöğretim seviyesindeki bireylerin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik çalışmalar da mevcuttur. Ancak finansal okuryazarlıkla ilgili çeşitli dersler aracılığıyla eğitim verilen ve muhasebe ve finansman alanında öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanamamıştır. Finansal okuryazarlık ve finansal eğitimin, öğretim programlarına entegrasyonu kapsamında ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından çok sayıda faaliyet yürütülmektedir. Ancak finansal eğitim ile ilgili yürütülen faaliyetler genelde kısa süreli ve temel finansal bilgiye odaklıdır. Bu sebeple yürütülen finansal eğitim çalışmalarının günlük yaşamda gerekli olan finansal davranışlara ve bireylerin finansal okuryazarlık düzeyine katkısı tartışma konusudur. Bu araştırmada finansal okuryazarlık ile ilgili eğitim almayan lise öğrencilerinin ve ortaöğretim süresi boyunca finansal okuryazarlık ile ilgili planlı bir finansal eğitime tabi tutulan lise öğrencilerinin; finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış düzeyleri tespit edilerek verilen finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyine etkisi değerlendirilmiştir. Bu açıdan yapılan araştırmanın ortaöğretim düzeyinde verilen finansal eğitimin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi aşamalarında referans niteliğinde olacağı düşünülmektedir.

Araştırma analizinde kullanılacak verilerinin toplanmasında OECD’nin finansal okuryazarlık ve finansal katılımı ölçmeye yönelik araç seti ve Türkiye Bankalar Birliği’nin “Finansal Okuryazarlık Seviye Ölçme Anketi” ortaöğretim seviyesine uyarlanarak kullanılmıştır. Ankette, demografik özellikler ile ilgili 8 soru, finansal erişim ile ilgili 2 soru, finansal bilgi ile ilgili 23 soru, finansal tutum ile ilgili 11 soru ve finansal davranış ile ilgili 13 soru olmak üzere toplam 57 soru belirlenmiştir. Araştırmanın evreni; Sakarya iline bağlı merkez ilçelerde ortaöğretim (lise) seviyesinde öğrenim görmekte olan 30.358 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem hacmi 379 olarak hesaplanmıştır. Ancak sonuçların güvenilirliğini arttırmak amacıyla 438 adet anket uygulaması yapılmıştır.

Örneklem basit rastgele örnekleme yöntemi ile oluşturulmuş olup toplanan veriler SPSS programında analiz edilmiştir.

Araştırmanın kısıtları olarak ise;

- Sakarya ili Merkez ilçelerinde (Adapazarı, Arifiye, Erenler, Serdivan) yer alan MEB’e bağlı devlet liselerinde 2022-2023 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde gerçekleştirilen dört haftalık bir uygulama ile,
- Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere 10 ortaöğretim kurumunda; 10., 11., 12., sınıf düzeyinde; 438 lise öğrencisi ile,
- Veri toplama araçları olarak OECD’nin finansal okuryazarlık ve finansal katılımı ölçmeye yönelik araç seti ve TBB’nin “Finansal Okuryazarlık Seviye Ölçme Anketi” ile sınırlıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde finansal okuryazarlıkla ilgili temel kavramlar, finansal okuryazarlığın tanımı, önemi ve gerekliliği, faydaları, özellikleri, finansal okuryazarlığın etkileyen unsurlar, finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi, finansal okuryazarlığın bileşenleri, finansal okuryazarlık eğitiminin önemi, Türkiye’de ve dünyada finansal okuryazarlık çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde finansal eğitim konusuna değinilmiştir. Finansal eğitim kavramı, Türkiye’de ve dünyada finansal eğitim, araştırmanın literatürü hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Ortaöğretim öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin tespitine ilişkin bir araştırmaya yer verilmiştir. Bu kapsamda bölümde öncelikle araştırmanın amacı, yöntemi ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. Sonrasında araştırma verilerinin analizine ve bulgularına yer verilmiştir.

BÖLÜM 1. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Finansal Okuryazarlık Temel Kavramları

1.1.1. Finans Kavramı

21. yy. da finans kavramı, para, bütçe, sermaye, bankacılık, borç, tasarruf, yatırım, kredi, piyasalar ve muhasebe gibi unsurlarla doğrudan ilişkili faaliyetleri kapsayan geniş bir terimdir. Temel olarak bakıldığında ise finans, paranın asgari maliyetle elde edilmesi ve azami verimlilik sağlayacak şekilde kullanılması sürecini ifade eder.

Finans, kişi ya da kurumların ihtiyaçları doğrultusunda yararlanabileceği nakit, fon, ödenek ya da sermaye gibi maddi kaynaklardır. Tüketicilerin, yatırımcıların ya da işletmelerin parasal ihtiyaçlarını karşılamak için kaynağı bulması, elde ettiği kaynağı kazançlı bir şekilde kullanması ve kaynak sağlama süreci için araştırma yapmasına finans denilmektedir (Gündoğdu, 2020).

Finans kavramı gelişen teknolojilerin de katkısıyla artık hayatımızın her alanında etkili olmaktadır. Mevcut ekonomik sistemde sınırlı kaynaklardan gelir elde etmek kadar elde edilen geliri verimli kullanabilmek, gelirden maksimum fayda sağlayabilmek gerekir. Bu sebeple finans sadece işletmelerin ilgilendiği muhasebe sistem ögesi değil bireylerin, toplumların dolayısıyla ülkelerin en önemli yapı taşlarından biridir.

1.1.2. Okuryazarlık Kavramı

Okuryazarlık teriminin kelime anlamına bakıldığında kaynaklarda “okuryazar olma durumu” şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Türk Dil Kurumu’nun beyanına göre okuryazarlık terimi “okuması yazması olan, öğrenim görmüş (kişi)” olarak açıklamıştır. Toplumda ise okuma yazma bilen eğitim almış birey olarak algılanmaktadır. Oysa okuryazarlık insan yaşamının bütün evrelerinde devam eden, sürekli dinamik olan, kazanılan bilgi ve beceriyi yaşama entegre etmeyi de içeren bir kavramdır (Yılmaz, 1989). Sadece alfabeyi bilmek okuyup yazmak okuryazarlık değildir. Okuduğunu anlamak, anladığını sorgulamak, gerektiğinde davranışa dönüştürebilmek becerisidir.

1.1.3. Finansal Farkındalık

Finansal farkındalık, kişilerin finansal tehlikelere karşı bilgilerini ve bilinç düzeylerini artırarak karar alma aşamalarında daha rasyonel davranmalarına yardımcı olan bir unsurdur (Yılmaz, 2011).

Ekonominin gelişiminde rol oynayan kıt kaynakların doğru kullanımı sorunu günümüzde de güncelliğini korumaktadır. Bireylerin sahip olduğu parayı nasıl değerlendireceği, yerel ve küresel ekonomik şartları nasıl yorumlayacağı, hangi yöntemle tasarruf etmesi gerektiği ya da hangi finansal aracı kullanarak yatırım yapılacağı gibi birçok finansal durum vardır. Bu sorular karşısında alınan finansal kararlar bireylerin günlük hayatını hatta uzun vadede gelecek yaşamını da etkilemektedir. Yine alınan finansal kararlar bireyin hane halkını, hanenin bulunduğu toplumu ve dolayısıyla ülkenin ekonomik durumunu da etkilemektedir. Bu noktada ise finansal farkındalığın önemi ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple Türkiye’de ve dünyada birçok devlet kurum ve kuruluşu, sivil toplum örgütleri, özel sektör teşebbüsleri, hükümetler, ülke merkez bankaları ve çeşitli finansal kuruluşları finansal farkındalığı oluşturmak için araştırmalar yapmakta proje ve çalışmalar yürütmektedir.

Finansal farkındalığın önemini arttıran etkenler (Yardımcıoğlu ve Yörük, 2016);

- Finansal ürünlerin komplike hale gelmesi
 - Finansal ürün çeşitliliğinin çoğalması
 - Nüfus artışı ve uzayan yaşam süresi
 - Emekli maaşları ile ilgili değişiklikler
 - Gelir seviyelerindeki değişimler
 - Sermaye piyasalarında yaşanan gelişmeler
- olarak sıralanabilir.

1.1.4. Finansal Yeterlilik

Bireyler hayatın pek çok alanında finansal durumlarla karşılaşır ve bu durumlarda bireylerden doğru finansal kararlar vermeleri beklenir. Bireyler için çok sayıda değişken arasından doğru karar vermek belirli bir finansal okuryazarlık düzeyi gerektirir. Temel düzeyde finansal bilgi, davranış finansal yeterliliği oluşturur. Kendi kararlarını alma,

aldığı kararları kontrol etme, geleceğe dair planlar yapma ve karşılaşılan soruna çözüm üretme gibi davranışlar öz yeterliliği belirleyen parametrelerdir. Bu parametreler hem bilgiyi hem de davranışları kapsamaktadır (Özbek, 2021).

1.1.5. Finansal Sorumluluk

Toplumların gelecek yaşantılarını şekillendirmede güçlü bir argüman olan finansal sorumluluk bilinci, kişilerin gelecek yaşantılarına dair finansal kararlarını planlamalarında da önemli bir etkidir. Finansal kararlar ister toplumun geneli için ister sadece bireyler için alınsın, sonuçları hem bireyi hem aileyi hem de toplumu etkilemektedir (Mason 2003).

Yukarıda da değinildiği gibi bireylerin aldığı finansal kararlar kişileri, hane halkını ve toplumu etkilediği için kapsamlı olarak değerlendirilmelidir. Özellikle olumsuz sonuçlar doğuran finansal kararlar sadece ekonomik açıdan değil kişileri ailevi, sosyal ve psikolojik açıdan da etkiler. Dolayısıyla yeterli araştırma yapılmadan, düşünülmeden alınan finansal kararların ekonomik ve sosyal maliyeti bireylere, ailelere ve toplumlara beklenenden çok daha fazla olabilir. Finansal sorumluluk alınan kararların ve risklerin sonuçlarını da bilmek, bu çerçevede düşündürmektir. ABD’de yapılan bir araştırmada, yaklaşık olarak tüm kadın katılımcıların %33’ü, tüm erkek katılımcıların %29’u parçalanmış ailelerde ana problem olarak yaşanan finansal sıkıntıları göstermiştir (Cleek ve Pearson 1985).

1.1.6. Finansal Erişim

Finansal erişim kavramıyla ilgili literatürde çeşitli tanımlar bulunmaktadır. Dünya Bankasının finansal erişim ile ilgili yaptığı tanım yaygın olarak kullanılmaktadır. Bireylerin ve işletmelerin finansal sistemler dahilinde alışveriş, ödeme, tasarruf, borçlanma ve benzeri işlemlerinde ürün veya hizmetlere kolay ulaşabilmeleri ve bu hizmetlerin güvenilir ve sürdürülebilir şekilde sunulması şeklinde açıklanmaktadır (Kuzucu, 2019).

TCMB ise finansal erişimi, bir ülkede herhangi bir finansal kurumda herhangi bir hesabı olan yetişkinlerin oranı olarak tanımlanmaktadır (Işık, 2011). Teknoloji sayesinde çeşitliliği her geçen gün artan finansal hizmetlere bireylerin kolayca ve az maliyetlerle ulaşması finansal erişimin göstergesidir.

1.2. Finansal Okuryazarlık Tanımı

Finansal okuryazarlık kavramı ile ilgili en yaygın ve en klasik açıklamalardan birini Noctor, Stoney ve Stradling 1992 yılında yayımladıkları çalışmalarında yapmışlardır. Bu tanımda finansal okuryazarlık, bireylerin parayı kontrolü ve parayı kullanımı ile ilgili şuurlu davranabilme ve doğru finansal kararlar alabilme becerisidir (Noctor vd 1992, aktaran Karataş, 2017).

Bu alanda birçok çalışma yürüten OECD'ye göre “finansal kavramlar ve risklerin bilmek ve anlamak, bu bilgi ve anlayışla farklı finansal koşullarda etkili kararlar almak, birey ve toplumun finansal refahını arttırmak ve ekonomik hayata katılımı sağlamak becerisi, motivasyonu ve güveni” cümlesiyle nitelendirilmiştir (OECD, 2014). Bu tanıma göre finansal okuryazar olmak sadece finansal bilgilere sahip olmak değil bunun yanı sıra sahip olunan finansal bilgileri gerektiğinde kullanabilmek, karşılaşılan farklı durumlara aktarabilmek, bunun sonucunda bireysel ve toplumsal refahı yükseltmek olarak tanımlanmaktadır.

Finansal okuryazarlık en temel finansal kavramları anlayabilmek, değişen ve gelişen ekonomik koşulları izleyerek geleceğe dair planlama yaparken şimdi doğru karar alabilme becerisi olarak tanımlanmıştır (Remund, 2010).

Başka bir tanımda finansal okuryazarlık, “kişinin yaşam süresi boyunca mali güvenliğini temin etmek düşüncesi ile finansal sistemleri verimli ve akılcı şekilde düzenleme bilgisi ve yeterliliğidir” şeklinde açıklanmıştır. (Hastings vd., 2013).

Kişilerin mali açıdan refahını sağlamak ve korumak için gereken finansal bilgi, finansal yetenek, finansal tutum ve finansal davranışlardan oluşan bütüne finansal okuryazarlık denilir (Gökmen, 2012).

Finansal okuryazarlık kavramına ekonomik çerçeveden bakan Bodie, finansal okuryazarlığı birikim, yatırım, borçlanma, alacak, bütçe, sigortalama, yatırım çeşitlendirme ve gelir gider kontrolü gibi başlıca iktisat ilkeleri hakkında bilgi edinerek davranış geliştirme becerisi olarak tanımlamıştır (Bodie, 2006).

PISA finansal okuryazarlık kavramını; mali açıdan nitelikli seçimler yapmak, bireylerin ve toplumların finansal refah düzeylerini artırmak ve ekonomik sistemlere dahil olmalarına destek olmak amacıyla finansal konular ve finansal tehlikelere karşı bilgi

sahibi olmak, bu bilgileri beceriye dönüştürmek, isteği olarak tanımlamaktadır (OECD, 2019).

1.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Gerekliliği

Yeni teknolojik sistemlerin, ekonomik sistemlere hızla dahil olmasıyla değişim kaçınılmaz olmuştur. Bu değişimin bireyler açısından pek çok fayda sağlamıştır. Ancak bireylerin sahip olduğu ekonomi bilgileri yeni düzen karşısında yetersiz kalmıştır. Daha önce sınırlı ürün çeşitliliği, nispeten daha mütevazı ihtiyaç çeşitliliği, daha sınırlı sayıda finansal yöntem ve araçlar içerisinde doğru finansal kararlar almak kolay sayılabiliyordu. Ancak teknoloji ile gelen hızlı üretim, çok sayıda mal veya hizmet çeşitliliği, güçlü pazarlama uygulamaları, farklı ve çeşitli finansal ürünler bireylerdeki temel finansal dengeyi bozmuştur. Bu ve benzeri gelişmelerle oluşan finansal bilgi eksikliği, bireylerin finansal tutum ve davranışlarına etki edince, kişisel bütçelerini doğru yönetebilmeleri için temel vatandaşlık bilgisi olarak finansal okuryazarlık kavramının gerekliliği ortaya çıkmıştır (Gündoğdu, 2020).

Bireylerin zorlu ekonomik koşullarda sağlam finansal kararlar almaları, kısa vadeli gelir dalgalanmalarını yönetebilmeleri, uzun vadeli finansal hedeflere ulaşabilmeleri tasarruf ve yatırımların doğru planlanmasına ve finansal farkındalığa bağlıdır. Bu kapsamda 2008 de yaşanan küresel boyuttaki krizden sonra finansal okuryazarlığın önemi ve ülke ekonomilerine etkisi açıkça ortaya çıkmıştır (OECD, 2013).

Finansal sistemlerde yaşanan gelişmeler ve değişimler finansal okuryazarlığın önemini artırmıştır. Bireylerin online uygulamalar sayesinde bankacılık hizmetleri gibi finansal araçlara ulaşması kolaylaşmıştır. Yaşanan küresel krizler bireylerde gelecek kaygısına neden olmuştur. Bu sebeple tasarruf ve yatırım yapan, bankacılık sistemine ihtiyaç duyan kişiler için finansal okuryazarlık değer kazanmıştır. Toplumdaki her bireyin finansal farkındalığının artırılması ve olumlu finansal davranış sergileyebilmeleri, finansal okuryazarlık programlarından faydalanmaları ile mümkündür (Hayta, 2011).

OECD bu alanda yaptığı çalışmalar neticesinde finansal okuryazarlığın önemi ve gerekliliğini aşağıda belirtilen sebeplere dayandırmaktadır (OECD, 2016):

- Finansal sistemlerin değişimi ve karmaşıklığı
- Finansal ürün veya hizmetlerin giderek artan sayısı
- Bireylerin yaşam sürelerinin uzunluğu

- Emeklilik koşullarında yapılan değişiklikler
- Yetersiz finansal okuryazarlık seviyesi.

Finansal okuryazarlık günümüzde değerli bir yaşam becerisi haline gelmiştir. Bireyler bu yaşam becerisini hayatlarına entegre ettikçe, verecekleri finansal kararlar sağlamlaştacak hayatlarındaki olumlu gelişmeler kişilerin aile yaşantılarını ve toplumsal refahı etkileyecektir. Kişilerin günlük yaşamda bütçe yapması, gelir ve giderini kontrol etmesi, yaptığı alışverişlerde fiyat karşılaştırması yapması, tasarruf yapması, yaptığı tasarrufları yatırıma çevirebilmesi, bankacılık hizmetlerinden faydalanması, basit faiz hesabını yapması, geleceğe dönük finansal kararlar alabilmesi, paranın zaman değerini bilmesi fırsat maliyetlerini algılaması gibi temel finansal becerilerin olması gereklidir. Bunların tamamı bireylerin finansal okuryazarlık çerçevesinde becerilerinin yüksek olması ile ilgilidir. Toplum içinde finansal okuryazarlık seviyesi düşük bireylerin mevcut olması yalnızca o bireyi bağlayan bir problem değil, toplumun genelini etkileyen bir problemdir. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerine göre verecekleri finansal kararlar, sınırlı olan kaynakların ekonomik sistem içinde dağılımını oluşturur ve ülke ekonomisinin gelecek vadede büyüme kapasitesini belirler. Bu sebeple demokratik toplumlarda finansal konularda okuryazar bireylerin yetişmesi zorunluluk haline gelmiştir (Miller ve Vanfossen, 2008, aktaran Adalar, 2019). Yakın dönemde sayıca artan ekonomik krizler, finansal dolandırıcılıklar ve vurgunlar, zamanla daha da kırılganlaşan finansal sistemler, düşük tasarruf oranları, artan nüfus gibi birçok etken bilinçli finansal okuryazarlık becerisinin toplum için önemini ortaya koymaktadır (Tetik, 2021).

1.4. Finansal Okuryazarlığın Faydaları

Finansal okuryazarlık seviyesinin arttırılmasıyla toplumlarda gerçekleşen olumlu etkilerin yanında, bireylerin kişilik özellikleri, aile yaşantısı ve iş hayatlarında olumlu etkiler görülmektedir. Bireyin artan finansal bilgisi ile hane halkında ekonomik parametrelerde pozitif yönde artışı görülürken, ruhsal ve sosyal baskıların, hane içi sorunların azaldığı gözlemlenmiştir. Bu aile ortamında büyüyen çocukların kendine güvendiği ve daha az sorunlu davranışlar gösterdiği belirlenmiştir.

Araştırmalarda ulaşılan ortak sonuçlara göre, finansal okuryazar bireylerde (Capuano ve Ramsay, 2011);

- Kazanç miktarını artırmak,

- Yaptığı tasarruf tutarını artırmak,
- Gelecek vadede emeklilik yaşamı için birikimlerini artırmak,
- Borçlarını doğru kontrol etmek ve yönlendirme yapmak,
- Düşük maliyetli borçlanmak
- Gerçekçi finansal hedefler belirlemek,
- Gerçekçi öz değerlendirme yapmak,
- Finansal piyasaları aktif kullanmak,
- Sahip olunan finansal becerilere güvenmek,
- İhtiyaçlarına uygun ürün seçmek,
- Tüketici haklarını bilmek,
- Planlama ve bütçe yapabilmek gibi davranışları daha fazla gösterdiği belirlenmiştir.

Finansal okuryazarlık becerisini kazanmış olan bireyler, bu beceriyi kazanmamış ya da yeteri kadar kazanmamış bireylere göre daha çok tasarruf yapma davranışı göstereceklerdir. Bu durum sonucunda oluşan tasarruf miktarlarındaki artış hem yatırım oranlarına hem de ülke ekonomisinin büyüme oranlarına yukarı yönde bir etkiye yol açacaktır (Temizel, 2010).

1.5. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri

Finansal konulardaki bilgilerini davranışa dönüştüren, finansal okuryazarlık seviyesi üst düzeyde bulunan bireyler maddi kaynaklarını ve sahip oldukları varlıkları başarılı bir şekilde yönetebilirler. Varlık ve kaynaklarını etkili yöneten bireyler ise gelecek dönemde yaşanabilecek riskleri öngörerek oluşacak risklerden asgari düzeyde zarara uğrayacak şekilde aksiyon alırlar. Finansal okuryazar olan bireyler parayı idare etme konusunda başarılı, finansal değişimlere hızla uyum sağlayan, bütçe çıkarabilen ve planlama yapabilen aynı zamanda aktif, kararlı ve sabırlı davranış özelliklerine sahip olan bireylerdir. Belirtilen özellikleri davranışlarına ve hayatına dahil edebilen bireyler finansal okuryazarlığı içselleştirmiş yaşam becerisi haline getirmiş bireylerdir. Toplumsal refahın artmasında, ülke ekonomisinin güçlenmesinde önemli katkılar sağlarlar. Bu sebeple güçlü bir finansal yapıya ulaşmış olan ülkelere yaşayan vatandaşların finansal okuryazarlık endekslerinin diğer ülkelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Gökmen, 2012).

Hogarth’a göre finansal okuryazar olan kişilerin temel özellikleri şunlardır (Hogart ve Hilgert, 2002):

- Para ve bütçe kontrolü hakkında bilgi sahibi olan,
- Yatırımın ne olduğunu bilen bu çerçevede kararlar alabilen,
- Temel finans konularında bilgi sahibi olan,
- Varlık ve kaynak yönetiminin temel değişkenlerini anlayabilen,
- Finansal planlama yapmak ve bu planları gerçekleştirmek için yeterli tecrübe ve beceriye sahip olan ve bu yetkinlikleri kullanan bireyler olarak tanımlanmıştır.

Finansal okuryazar olan kişilerin aşağıda belirtilen finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranışları yerine getirmesi beklenmektedir (Türkiye Bankalar Birliği [TBB], 2019).

Finansal Bilgi kapsamında sahip olması gereken bilgiler;

- Dört işlem
- Enflasyonun etkisi
- Basit ve bileşik faiz
- Risk ve getiri ilişkisi
- Riski dağıtma

Finansal Tutum kapsamında sahip olması gereken yaklaşımlar;

- Tasarrufu harcamaya tercih etme
- Geleceği düşünerek harcama
- Para yalnızca harcamak için değil diye düşünme

Finansal Davranış kapsamında sahip olması gereken davranışlar;

- Harcamadan önce düşünmek,
- Borçları vadesinde ödemek
- Bütçe yapmak
- Finansal hedefler belirlemek ve bunlara ulaşmak için çabalamak
- Gerekli ise borçlanmak

1.6. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler

Finansal okuryazarlığı etkileyen birçok faktör vardır. Mevcut literatüre bakıldığında genel anlamda finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler şu şekilde sıralanabilir.

- Sosyo-Demografik Özellikler
- Aile Geçmişi ve Zenginlik
- Tasarruf Yapma
- Finansal Memnuniyet
- Umutsuzluk.

1.7. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi

Bireylerin aldığı finansal kararları uygularken kullandığı finansal sistemlere güvenebilmesi ve bu finansal sistemlerin oluşmasını sağlayan finansal kurumların aktif çalışabilmesi finansal okuryazarlığın geliştirilmesine bağlıdır. Bireyler günlük hayatın birçok alanında finansal işlemlerle karşılaşır. Teknolojinin de gelişmesiyle finansal işlemler, finansal ürünler, finansal sistemler kaçınılmaz hale gelmektedir. Bunun yanı sıra e-devlet, e-ticaret, online bankacılık gibi dijital sistemlerin sağladığı zaman ve maliyet avantajı bulunmaktadır. Ancak zamanla daha karmaşık hale dönüşen finansal sistemler bireylerde endişe düzeyini artırır. Eğer kişilerin finansal açıdan yaşadığı olumsuz tecrübeler de varsa, bireyler finansal sistemlere negatif tutumlar geliştirebilir. Bundan dolayı finansal okuryazarlığın geliştirilmesi, ekonomik sistemler için oldukça önem taşımaktadır.

Toplum genelinde finansal okuryazarlık düzeyini arttırmak, finansal eğitim aracılığı ile bireylerde finansal farkındalık oluşturma yoluyla sağlanabilir. Finansal okuryazarlık kazandırmak için verilecek eğitimler ile kişilerde tasarruf alışkanlığını yaygınlaştırarak, birikimleri yatırım araçları yoluyla bankacılık sistemine dahil etmek ülke ekonomisine ciddi oranda katkı sağlayacaktır. Böylece finansal sistemin güçlendirilmesine fayda sağlanırken kayıt dışında kalan tasarrufların kayıt altına alınmasının yolu açılacak ve genel refah düzeylerinin artmasına destek sağlayacaktır (Hayta, 2011).

OECD 2005 yılında yayımladığı rapor ile kanun yapıcılara finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için aşağıda belirtilen önerilerde bulunmuştur (OECD, 2005);

- Finansal eğitim, yönetimler ve diğer taraflarca objektif ve eşit bir şekilde desteklenmelidir.

- Finansal eğitim, örgün eğitim kurumlarında ve erken yaşlardan itibaren verilmelidir.
- Finans kuruluşları finansal eğitim sürecinin paydaşı olmalıdır.
- Finans kuruluşlarında çalışanların uyacağı kurallar oluşturulmalıdır. Çalışanlar tarafından yatırım tavsiyesi verilmemelidir.
- Finansal kuruluşlar, finansal hizmetlerden faydalanmak isteyen bireylere işlemler ile ilgili anlaşılmayan belgelerin yerine finansal risklerin veya finansal hizmetlerin anlatıldığı, kolay anlaşılır belgeler hazırlamalıdır.
- Tasarruf, borç, emeklilik, bütçe, yatırım gibi temel unsurlar ile ilgili finansal eğitimler düzenlenmelidir.
- Finansal programlar, hedeflenen bireylerin ya da grupların finansal kapasitelerini geliştirmelidir.
- Finansal ürün ya da hizmet alıcılarına, dolandırıcılık gibi konularda, ücretsiz bilgi alabilecekleri uygulamalar hazırlanmalı ve duyurulmalıdır.
- Kişilerin gelecek yaşamlarını iyi planlamaları için, finansal eğitim verilmeli ve tasarrufları ile gelirleri arttırabilecekleri yollar anlatılmalıdır.

Finansal okuryazarlığın gelişebilmesi için bireylerde olması gereken özellikler şunlardır (Mason ve Wilson, 2000):

- Dijital okuryazarlık ve aritmetik beceriler
- Temel para anlayışı
- Finansal erişim yeterliliği
- Finansal bilgi okuryazarlığı

1.8. Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri

OECD Finansal okuryazarlık ile ilgili literatürdeki üç temel bileşenden söz etmektedir. Bunlar (OECD, 2005);

- Finansal risk ve fırsatlarla ilgili bilgi ve yetenektir.
- Finansal meselelerle ilgili nereden yardım alacağını bilmektir.
- Finansal refahı arttıracak efektif eylemler yapabilme becerisidir.

Finansal okuryazarlık, toplumda finansal açıdan bilgili olmak olarak algılanır. Ancak bu kavram sadece finansal bilgiden ibaret değildir. Bir yaşam becerisi olan finansal okuryazarlık; finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış olmak üzere üç temel basamaktan oluşur. Eğer öğrenilen finansal bilgi, finansal tutum ve davranışa dönüşmüyorsa finansal okuryazarlıktan bahsedilemez. Bireylerin tasarrufun ne olduğunu bilmesi finansal bilgidir. Ancak kişi fırsatı olduğu halde tasarruf yapmıyorsa finansal okuryazarlıktan söz edilmesi mümkün değildir.

1.8.1. Finansal Bilgi

Finansal bilgi kavramı, bireylerin temel finansal bilgilere sahip olmasını ifade etmektedir. Finansal bilgi, finansal okuryazarlığın temel unsurudur. Kişinin finansal okuryazar olarak nitelendirilmesi için en temel; faiz oranları, enflasyon, bankacılık uygulamaları, borçlanma, gelir gider, tasarruf, basit ve bileşik faiz, bütçe, yatırım gibi temel altyapıya sahip olmasıdır. Dört işlem yapmak, basit ve bileşik faiz hesabını yapabilmek, enflasyonun mali etkisini anlamak, risk ve getiri ilişkisini bilmek, riski dağıtmanın yararlarını bilmek finansal bilgilerden bazılarıdır.

1.8.2. Finansal Tutum

Tutum; bazı durumlar karşısında takınılan tavır, bakış açısı, izlenen yol anlamına gelir. Belli başlı olaylar karşısında gösterilen yaklaşımdır. Tutum, davranıştan önce gelir. Eyleme geçmeden önceki adımdır. Edinilen finansal bilgilerin davranışa, beceriye dönüşme sürecindeki psikolojik tavidir. Bireyin finansal ürün ve sistemler hakkında ortaya koyduğu tutum doğrudan finansal davranışını etkiler. Örneğin yatırım yapmak için tasarrufun ön koşul olduğunu bilmesine rağmen tasarruf yapmaya karşı olumsuz tutumu bireyin birikim yapmasını engeller. Geleceği düşünerek idareli harcama yapmak, uzun vadedeli tasarruf yapmayı harcamaya tercih etmek, paranın sadece harcamak için değil tasarruf etmek için de kullanıldığını düşünmek finansal tutumlardan birkaçıdır.

1.8.3. Finansal Davranış

Finansal okuryazarlıkta bireyler için en önemli basamaktır. Finansal konularda mevcut olan bilgiyi, finansal tutum geliştirerek eyleme döktükleri aşamadır. Bütçe yapmak, satın almadan önce karşılaştırmak, borçları vadesine uygun ödemek, geleceğe dönük finansal hedefler belirlemek, bunlara ulaşmak için gerekli çabayı göstermek finansal davranışlardan birkaçıdır.

1.9. Finansal Okuryazarlık Eğitiminin Önemi

Yapılan araştırmalarda bireysel olarak alınan finansal kararların, toplumların refah seviyesini yakından ilgilendirdiği görülmüştür. Giderek karmaşık hale gelen finansal sistemler bireylerin işini daha da zorlaştırmaktadır. Yetersiz tasarruf miktarları, verimsiz tasarruf yöntemleri, aşırı miktarda ve yüksek maliyetli borçlanma bireylerin karşılaştığı sorunlardan sadece birkaçıdır. Gelişmekte olan ülkelerde bu ekonomik sorunlar çeşitlenip, derinleşmektedir. Birçok kişi, kurum ve kuruluşun yaptığı çalışmalara göre finansal eğitim sorunun çözümü için anahtar olabilir. Literatürde bunun aksini iddia eden çalışmalar da mevcuttur. İnsan faktörünün güçlü bir değişken olduğunu sonuçların günlük hayattaki davranışları yeterli düzeyde ölçmediği ve mutlak kesinlik içermediğini yine bu çalışmalar belirtmektedir.

Finansal farkındalığı ve okuryazarlığı hedeflenen noktaya getirmek için kullanılacak yöntemlerden biri finansal eğitimidir. Dolayısıyla bireylere finansal eğitim vererek, finansal okuryazarlıklarını geliştirmek hedeflenir. Finansal eğitim alan bireyler sadece gelir gider kontrolünü öğrenmez, satın almak istedikleri ürün veya hizmetleri kıyaslayıp kendisi için aynı maliyeti az olan ve ihtiyaçlarını karşılayan tercihler yapmayı da öğrenirler. Aynı zamanda finans piyasalarında şeffaflığın artmasına, alınan kararların doğruluk payının artmasına ve piyasalarda likidite ve derinliğin artmasına da fırsat sunmaktadır (Satoğlu, 2014).

Finansal eğitim yoluyla bilinçlenen kişiler piyasaların daha sağlıklı bir şekilde çalışmasına etki eder. Ekonomik büyüme göstergelerinde ve finansal istikrar rakamlarında artış meydana gelir. Bu da toplumun genel ekonomik durumuna pozitif yönde katkı sağlar. Finansal eğitim; kişilere parayı etkili yönetebilme, doğru ve bilinçli kararlar alma, finansal sistemleri kavrama gibi konularda bilgi, tutum ve davranış kazandırmayı hedefler. Daha önce finansal eğitim almış kişilerin, finansal farkındalıkları artmakta, finansal süreçlerle ilgili bilgi sahibi olmakta, finansal sistemin sunduğu ürün ve hizmetleri daha yerinde kullanabilmektedirler. Finansal okuryazarlık becerisini kazanmış birey bütçe yapabilir ve tasarruflarını verimli yatırımlara dönüştürebilir ve tasarruflar ülke ekonomisinde girdi niteliği taşır.

Finansal okuryazar kişiler karşılaştırma becerilerine de sahiptir. Gerek kullanacağı finansal sistemleri gerekse talep ettiği ürün ya da hizmetleri karşılaştırıp maksimum fayda sağlayabilir. Yine sınırlı olan ülke kaynaklarının verimli kullanımını uzun vadede

ülkelerin büyüme potansiyelini belirleyecektir. Finansal okuryazarlık eğitimi bu sebeple politika yapıcılar için de kıymetli bir vasıta. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere finansal okuryazarlık, ekonomik krizlerin yaşanması sonrasında, finansal sistemlerin başarısı için önemli bir bireysel yaşam becerisi olarak nitelendirilmektedir.

1.10. Türkiye’de ve Dünyada Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

OECD’nin paydaşlarının gerçekleştirdiği, dünyanın en büyük, en kapsamlı küresel finansal okuryazarlık ölçümü olan Küresel Finansal Okuryazarlık Anketi’nde risk çeşitlendirmesi, enflasyon, aritmetik ve faiz bileşimi olmak üzere dört temel finansal kavram hakkındaki bilgiler araştırılmıştır. Ankette 2014 yılında 140’ı aşkın ülkede 150.000’i aşkın yetişkinle gerçekleştirilen anket verilerinden elde edilmiştir. Anket sonuçlarına göre yetişkinlerin finansal okuryazarlık yüzdeleri ortaya konmuştur. Buna göre oluşturulan dünya finansal okuryazarlık haritasında Türkiye’deki yetişkinlerin finansal okuryazarlık düzeyi %21 ile %30 arasında gözükmektedir (OECD, 2014).

Türkiye’de ve dünyanın pek çok ülkesinde finansal okuryazarlık seviyesinin yükselmesi için faaliyetler yürütülmektedir. Yüksek finansal bilgi düzeyine sahip bireyler tasarruf, bütçe, birikim, borçlanma ve yatırım konularında daha doğru kararlar verebilirler. Finansal okuryazarlık eğitimiyle kazanılan becerilerin artması finansal okuryazarlık oranının yükselmesine, bilinçli bireylerin topluma kazandırılmasına destek olacaktır.

Türkiye’de finansal okuryazarlık, 2008 de yaşanan küresel finansal krizin ardından önem kazanmıştır. Yapılan araştırmalar Türkiye’de bireylerin finansal okuryazarlık endekslerinin gelişmiş ülkelere kıyasla yetersiz olduğunu göstermektedir.

Tablo 1

Türkiye Finansal Okuryazarlık Endeksi

Finansal Okuryazarlık Endeks Değerleri					
Yıl	Katılımcı Sayısı	Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
2013	1230	59.9	61.0	11.0	100.0
2014	1638	59.4	59.0	17.0	94.0
2015	1507	60.0	61.0	11.0	100.0
2016	1526	60.1	61.0	17.0	94.0
2017	1510	60.8	62.0	18.0	95.0
2018	1524	61.5	62.0	17.0	95.0
2020	1506	60.8	62.0	18.0	97.0
2022	1506	62.1	64.0	18.0	100.0

Kaynak: Karaca (2022)

Tablo 1’de görüldüğü gibi Türkiye 2022 finansal okuryazarlık endeksi 62,1 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların finansal okuryazarlık endeks değeri belirlenirken her bir katılımcının Finansal Bilgi, Finansal Tutum ve Finansal Davranış endeksinin toplamı kullanılmaktadır. Finansal bilgi endeksi bir kişinin dört işlem yapma, paranın zaman değerini bilme, faiz hesaplama, riskleri görebilme ve getirileri fark etme, enflasyon gibi başlıca finansal kavramlar hakkında sahip olduğunu bilgi ile ölçülür.

Tablo 2

Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Skorları

Yıl	Finansal Bilgi Skoru			Finansal Tutum Skoru			Finansal Davranış Skoru		
	Ort.	Med.	Std. Sap.	Ort.	Med.	Std. Sap.	Ort.	Med.	Std. Sap.
2013	22.8	23.0	8.6	15.5	15.0	4.4	21.6	23.0	9.4
2014	19.9	23.0	9.1	14.1	14.0	4.0	25.4	27.0	8.1
2015	21.2	23.0	7.7	15.0	15.0	4.2	24.0	23.0	8.9
2016	20.6	23.0	8.6	14.6	15.0	3.8	25.1	27.0	8.8
2017	21.0	23.0	7.7	14.2	14.0	3.6	25.7	27.0	8.3
2018	21.2	23.0	8.0	15.0	15.0	3.8	25.5	27.0	8.7
2020	21.2	23.0	8.6	13.4	14.0	3.9	26.4	27.0	9.3
2022	21.1	23.0	8.2	14.0	14.0	3.9	27.1	27.0	8.6

Kaynak: Karaca (2022)

Tablo 2’de görüldüğü gibi, 2022 yılında elde edilen verilere göre Türkiye’nin finansal bilgi endeksi 21.1 olarak belirlenmiştir. Finansal tutum endeksi katılımcıların finansal konulardaki tavır ve tutumlarını belirlemektedir. 2022 yılında yapılan çalışma verilerine göre ülkemizin finansal tutum endeksi 14.0 olarak ölçülmüştür. Finansal davranış endeksi ise satın alma davranışı öncesi düşünme ve karşılaştırma, bütçe yapma, tasarruf yapma, parayı doğru ve verimli yönetme gibi davranışları ölçmeyi amaçlamaktadır. Türkiye’nin 2022 yılı için hesaplanan Finansal Davranış endeksi 27.1’dir (Karaca, 2022).

1.10.1. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Alanında Faaliyet Yürüten Kurum ve kuruluşlar

Bireylerin mali açıdan bilinçli olmaları, bütçe yapma alışkanlığı kazanmaları, finansal ürün ve kavramları tanımaları, finansal yeterlilik becerileri kazanmaları, yatırım kararı vermeleri için kamu kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve bağımsız finans kuruluşları tarafından eğitim uygulamaları ve çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Bu alanlarda faaliyetler yürüten ulusal ve uluslararası birçok kurum ve kuruluş vardır. Türkiye’de

finansal okuryazarlık düzeyini arttırmak için faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlar şunlardır:

- Merkez Bankası (TCMB)
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB)
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
- Borsa İstanbul (BİST)
- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)
- Türkiye Bankalar Birliği (TBB)
- Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB)
- Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER)
- Habitat Derneği
- Diğer Kurum ve Kuruluşlar (Kodaz vd., 2023).

1.10.2. Finansal Okuryazarlık Alanında Faaliyet Gösteren Uluslararası Kuruluşlar

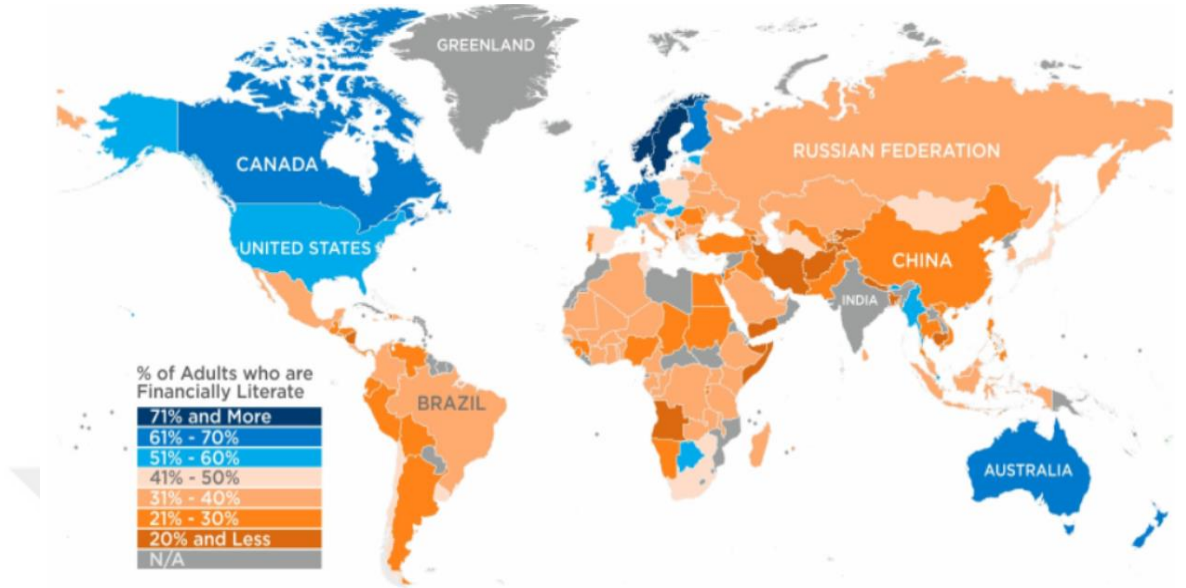
Toplumların finansal okuryazarlık seviyesini arttırmak için uluslararası düzeyde çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bu alanında çalışmalar yürüten uluslararası kuruluşlar şunlardır (Kodaz vd., 2023):

- Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)
- Dünya Bankası (WB)
- Avrupa Birliği (AB)
- Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI)
- Diğer kuruluşlar

Dünyada finansal okuryazarlık alanında yapılan çalışmalar ve uygulamalar uluslararası kuruluşların, örgütlerin ve hükümetlerin desteğiyle giderek önem kazanmış bir eğitim hamlesi olarak günümüze kadar gelmiştir. Dünya nüfusunun finansal açıdan okuryazarlık durumunu değerlendirmek amacıyla 1990'lı yıllardan başlayarak günümüze dek uluslararası boyutlu faaliyetler yürütülmektedir. Bu faaliyetler ülkelerin finansal okuryazarlık oranlarına ilişkin bilgi vermekte ve yerel anlamda da farklılıkları ortaya koymaktadır.

Şekil 1

Dünya Finansal Okuryazarlık Düzeyleri

Kaynak: Klapper vd. (2015)

Şekil 1’de verilen harita incelendiğinde ülkeler arasında yüksek finansal okuryazarlık oranları özellikle Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerindedir. Söz konusu ülkelerin en önemli özelliği gelişmiş ekonomilere sahip olmalarıdır.

1.10.3. Türkiye’de Finansal Okuryazarlıkla İlgili Yürütülen Faaliyetler

Ülke ekonomilerinin istikrarlı bir büyümenin yanında gelişme sağlayabilmesi için finansal ürün ve hizmetlerden faydalanan kişilerin bunlara erişebilmeleri, bu ürün ve hizmetleri bilinçli bir şekilde kullanabilmeleri ve yaşadıkları problemlere karşı korunmaları gerekir. Bu noktada başlıca üç alan öne çıkmaktadır. Bunlar; finansal ürün ve hizmetlere erişim, finansal eğitim ve finansal tüketicinin korunmasıdır.

Türkiye’de finansal istikrarın sağlanması, kurumlar arasında stratejilerin ve uygulamaların eş güdümlü bir şekilde yürütülmesi için 2011 yılında Finansal İstikrar Komitesi kurulmuştur. Türkiye’de finansal okuryazarlık alanında atılan en ciddi adımların başında Finansal İstikrar Komitesinin hazırladığı “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları” raporu gelmektedir. Bu strateji ve eylem planları kapsamında çeşitli kurum ve kuruluşlarla birçok faaliyet yürütülmüştür. Yürütülen eylem planında finansal eğitim ile ilgili ilke ve esaslar oluşturulmuştur. Türkiye’de finansal okuryazarlık seviyesinin daha iyi noktalara taşınması için;

- 2011 yılında T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı liderliğinde Türkiye’de bu alanda kadınlara yönelik ilk faaliyet olan “Para Durumu” adlı proje hayata geçirilmiştir.
- 2012 yılında Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) kurulmuştur.
- Türk Ekonomi Bankası, finansal farkındalık oluşturmak amacıyla 2012 yılında “Aile Akademisi” projesini başlatmıştır.
- Türk Ekonomi Bankası, Boğaziçi Üniversitesi iş birliği ile finansal okuryazarlığa katkı sağlamak amacıyla 2013 yılında itibaren her yıl Türkiye’nin Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi’ni hesaplamaktadırlar.
- 2014 yılında Başbakanlık tarafından “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları” yayınlanmıştır.
- Türkiye’de genç bireylerin finansal bilgi ve becerilerini arttırmak ve bunun neticesinde sürdürülebilir bir kalkınmayı desteklemek için Habitat Derneği “Paramı Yönetebiliyorum Projesi” ve “Geleceğini Şimdi Yönet Projesi” geliştirilmiştir.
- FODER Türkiye’de kadınların finansal okuryazarlık düzeyini arttırmak amacıyla “Evin Hesap Uzmanı Kadın” eğitimleri düzenlemiştir.
- Anadolu Üniversitesi ve Borsa İstanbul bu alanda yürütecekleri faaliyetler için protokol imzalamış ve e-sertifika programı kapsamında Temel Düzey Finansal Okuryazarlık ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık eğitimleri düzenlenmiştir.
- T.C. Merkez Bankası finansal okuryazarlığı arttırmak ve bu alanda toplumu bilinçlendirmek için “Herkes İçin Ekonomi” projesini başlatmıştır.
- T.C. Merkez Bankası ilkokul ortaokul, lise öğrencileri ve öğretmenlerine yönelik içerik ve kaynaklar oluşturmuştur.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı “Aile Eğitim Programı” kapsamında finansal okuryazarlıkla ilgili yayınlar oluşturmuştur.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kendi bünyesine bağlı kuruluşlarda koruma altında olan ya da belirlenen yaşı aştığı için koruma altında olduğu kuruluşlardan ayrılan gençlere finansal okuryazarlık eğitimleri vermektedir.
- Türkiye Sermaye Piyasası Birliği “Finansal Eğitim aXiyon Takımı” adıyla gönüllü bir takım oluşturup “Param ve Ben” adlı bir internet sitesi kurmuştur.
- Millî Eğitim Bakanlığı finansal okuryazarlık eğitmenlerine eğitimler vermiş ve “Bütçemi Yönetebiliyorum Projesi” gerçekleştirmiştir.

- Millî Eğitim Bakanlığı 2013 yılında özel sektör iş birliği ile ilkokul 4. Sınıf öğrencilerine ve bu öğrencilerin velilerine yönelik finansal farkındalık oluşturmak için “3 Kumbara” isimli eğitimler gerçekleştirmiştir.

Burada sayılanların dışında birçok kamu kuruluşu, özel kurum ve kuruluş finansal okuryazarlığı geliştirmek, finansal farkındalığı arttırmak gibi amaçlar için çeşitli faaliyetler yürütmüştür.

BÖLÜM 2. FİNANSAL EĞİTİM

2.1. Finansal Eğitim

Tüketicilerin finansal sistemleri doğru ve verimli kullanabilmesi için finansal erişim, finansal eğitim ve finansal tüketicinin korunması alanlarında ittifakın sağlanması, yürütülecek politikaların eş güdümlü olması gerekir. Finansal eğitim bu alanda yürütülecek çalışmaların önemli unsurlarından biridir.

2.1.1. Finansal Eğitimin Tanımı ve Kapsamı

Bireylerin küçük yaşlarda günlük yaşamın içerisinde karşılaştıkları bazı parasal durumlar ilk finansal deneyimleri oluşturur. Bu deneyimler finansal karar alma sürecinin ilk adımlarını oluşturur. İnsan yaşamı devam ettikçe parasal olaylardaki rolümüz büyür, çeşitlenip derinleşir. Komplike finansal durumlarda ise daha yüksek finansal bilgi ve beceri gerekir. Günlük yaşam içerisinde parasal dengeyi sağlama, ihtiyaca göre tüketim yapma, finansal karşılaştırma, uygun maliyetlerle borçlanma, bütçe, yapma, düzenli tasarruf, kazançlı yatırım, gelecek yaşam planı gibi durumlarda bireyler finansal açıdan yetersiz kalabilir finansal eğitime ihtiyaç duyabilir. Finansal eğitim bireylerin günlük yaşamda sıklıkla karşılaştığı finansal tercih yapma süreçlerinde bilgi, beceri ve farkındalıklarının arttırılması sürecidir. Bu eğitimin finansal davranış kazandırılabilmesi için küçük yaş gruplarından itibaren, yapısal özelliklerine uygun olarak yapılandırılması ve eğitim politikalarına dahil edilmesi gerekmektedir. Küçük yaş gruplarının finansal farkındalığının oluşması daha fazla önem arz etmektedir. Çünkü yaşam boyu kullanılacak davranışların kazandırılmasında 0-7 yaş aralığı kritik eşiktir. Bu dönemde bilişsel ve sosyal gelişimin temeli oluşmaktadır. Bireyin uzun süreli pekiştirme ile kazanabildiği, çeşitli ortam ve koşullarda sergilenen ve bu bakımdan “karaktersel” olan, süreklilik arz eden özellikleri okul öncesi dönemde kazanılmaya başlanmaktadır (Arat, 2008).

Dünyada yaşanan savaşlar, ekonomik krizler, pandemiler ve benzeri gelişmeler nispeten uzak coğrafyalarda olsak da mali yapımızı etkilemektedir. Bu sebeple bireylerin mali yükleri ve sorumlulukları artmaktadır. Bu sorumlulukların üstesinden gelebilmek için finansal okuryazarlığın geliştirilmesi, bireye sağladığı avantajlardan faydalanılması gerekir. İşte bu sebeplerle finansal okuryazarlık bireylere yaşam boyu gereklidir ve uygun finansal eğitimlerle geliştirilmelidir.

Finansal eğitim kavramına birey açısından bakıldığında, temel finansal bilgileri edinme, gerekli finansal hizmetleri bilme ve kullanma, finansal riskleri ve finansal getirileri fark etme, parayı yönetebilme gibi becerilerinin kazanıldığı bir süreçtir. Geniş ölçekte bakıldığında ise bireyin finansal okuryazarlık becerilerinin etkisinin ekonomiye ve topluma yayılma sürecidir.

OECD'nin finansal eğitim kavramı ile ilgili yaptığı tespit de şöyledir; tüketicilerin, yatırımcıların finansal araç ve uygulamalar hakkında yeterli bilgi düzeyine sahip olabilmeleri için bilgilendirme ve öğretme yoluyla bu konulardaki seçimlerini daha iyi yapabilmelerini sağlayacak, finansal refahlarını arttıracak eğitimlerin verildiği bir süreçtir (OECD, 2005).

Şekil 2

Finansal Eğitim Diyagramı

Kaynak: Willis (2008)

Şekil 2’de görüldüğü gibi finansal eğitim, finansal süreçlerde karşılaştığımız alternatifler arasında verimli ve doğru tercihler yapmayı sağlayan yetenek, bilgi ve becerilerin kullanılmasıyla sınırlı kaynakları etkin bir şekilde değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Finansal eğitim düzeyinin artması finansal okuryazarlık oranını arttırarak bireylerin finansal eğitim almayan kişilere göre daha yüksek oranda finansal bilgi, beceri ve yeteneğe sahip olmalarını sağlamaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyinin artması doğru, verimli ve kontrollü finansal kararların alınmasını beraberinde getirecektir.

Finansal eğitim, finansal konulara ilişkin farkındalığın artırılması, finansal ürünlere erişimin geliştirilmesi ve finansal konularda bilgi birikiminin sağlanmasından, bu bilgi birikiminin bireylerin tüketim, yatırım ve tasarruf davranışlarında değişiklikler yaratmasına ve bu değişikliklerin ülke ekonomisine ve toplumsal refaha yansımalarına kadar geniş bir alanı kapsamaktadır (TCMB, 2011).

Eğitim kişilerde bilgiyi arttırma, istendik davranışı geliştirme süreçlerini içerir. Finansal eğitimde de finansal yeteneği oluşturma yoludur.

Finansal okuryazarlık bireyin bütün yaşamını kapsayacak bir süreç olup, finansal eğitim ile desteklenmelidir. Finansal eğitim yoluyla finansal okuryazarlık becerisi kazandırılmak isteniyorsa, oluşturulan her bir grup için özelliklerine uygun finansal eğitim programları hazırlanmalıdır. Bu grupların başlıcaları şunlardır (Barmaki, 2015):

- Anaokulu, ilköğretim ve ortaöğretimdeki öğrenciler.
- Yükseköğretimdeki öğrenciler.
- Genç yetişkinler, ebeveynler, yaşlılar.
- Dezavantajlı gruplar (eğitim sisteminin dışında kalan gençler, yetersiz eğitilmiş gruplar, işsizler, sosyal açıdan dezavantajlı gruplar ve finansal bakımdan iflas etmiş kişiler).
- Eğitimciler, araştırmacılar.

2.1.2. Finansal Eğitim Gereksinimi

Finansal okuryazarlık alanında yapılan araştırmalar sonucunda, bireylerin finansal konularda aşağıda belirtilen hataları yaptıkları görülmüştür (Capuano ve Ramsay, 2011);

- Birikimlerin yetersiz olması ve kısa vadeli değerlendirilmesi
- Bütçeleme yapılmaması
- Emeklilik süreci için planlama yapılmaması
- İhtiyaç dışı borçlanması
- Kredi kartının bilinçli kullanılmaması
- Finansal yatırım araçlarının kullanılmaması
- Kişiye uygun olmayan finansal ürün veya hizmetin seçilmesi
- Finansal ürün veya hizmetin özelliklerine dikkat edilmemesi
- Alışverişte karşılaştırma yapılmaması
- Harcama ve maliyetlere dikkat edilmemesi
- Yatırım planlarının dikkate alınmaması
- Finansal konularda uzman yardımı alınmaması
- Finansal konuda, uzman olmayan kaynaklara güvenilerek yatırım yapılması

- Sigorta hakkında bilincin olmaması.

Sermaye piyasalarında yaşanan gelişmelerle birlikte küresel çapta tüketiciler finansal piyasalara aktif olarak dahil olmaya başlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerde, finansal ürün ve hizmetlerle ilgili bilinç düzeyi zayıf olmakta, modern finansal araçlara ise güven duyulmamaktadır. Bu sebeple gelişen sistemlere rağmen geleneksel yatırım yöntemleri kullanılmaktadır. Bu ülkelerdeki sınırlı birikimleri olan ferdi yatırımcıların finansal okuryazarlık seviyeleri düşüktür. Yatırımcıların süreç içerisinde oluşabilecek riskler ile ilgili yeterli bilgileri olmadığından, mali kayıp yaşamaları olası sonuçlardandır. Finansal eğitim programları yatırımcılara bu konuda destek olmaktadır.

Ulusal ya da uluslararası düzeyde yapılan birçok araştırmaya göre gelişmekte olan ülkede finansal okuryazarlık oranları istenilenden daha düşüktür. Bu oranları istenilen noktaya getirebilmek için finansal eğitim programlarının oluşturulması ve ihtiyaçlara göre geliştirilmesi ülkelerin öncelikli hedefi olmalıdır. Son dönemde birçok ülke temel finans bilgilerini içeren konuları ve dersleri tüm okul kademelerindeki müfredatlarına dahil etmiştir. Finansal eğitim her yaştaki birey için gerekli olsa da küçük yaş gruplarının finansal konularda geliştirilmesi daha fazla önem arz etmektedir. Küçük yaş grupları yetişkinlere göre finansal risklere daha açıktır. Ayrıca, bu grupta yer alan bireyler finansal ürünlerle cep telefonları ve çeşitli teknolojik uygulamalar ile çok erken yaşlarda tanışmaktadırlar. Yeterli finansal donanıma sahip olmadıkları için risklere ve olumsuz finansal deneyimlere daha açık haldedirler. Bu gibi nedenlerden dolayı bireylere mümkün olduğunca erken yaşlarda özelliklerine uygun finansal eğitimler verilmelidir. Finansal eğitimin önce ailede sonra örgün ve yayın eğitim kurumlarında başlatılması önemlidir. Ancak okullarda finansal eğitimin eğitim programlarına dahil edilmesinde kaynak eksikliği, alan bilgisine sahip bireylerin yetersizliği gibi çeşitli engeller bulunmaktadır.

2.1.3. Finansal Eğitimin İşlevi ve Amacı

Finansal eğitim yoluyla finansal farkındalık oluşturmak, finansal okuryazarlık düzeyini arttırmak ve böylece bireylerde istenilen finansal davranışları geliştirmek amaçlanmaktadır. Topluma sağladığı faydalar sebebi ile finansal okuryazarlık eğitim faaliyetlerine ilgi artmıştır. Finansal eğitimde önem verilen başlıca konular; tasarruf, finansal planlama, borç ve kredi yönetimi, bankacılık hizmetleri ile yatırımdan oluşmaktadır (Çolak, 2017).

Finansal eğitimlerin amaçları aşağıdaki gibidir (Hayta, 2011):

- Bireyin parasını kontrol edebilmesi
- Kısa ve uzun vadeli planlama yapabilmesi
- Mali durum yönetiminde risk ve avantajları anlayabilmesi
- Finansal sistem araçları hakkında bilgi sahibi olması
- Finansal konularla ilgili güvenilir bilgiye hangi yolla ulaşabileceğini öğrenmesi
- Finansal sistem araçlarını verimli kullanabilmesi.

Bununla birlikte toplumsal refah, istikrarlı finansal sistemler de finansal eğitimin amaçları arasında yer almaktadır.

2.1.4. Finansal Eğitimin Faydaları

Finansal eğitimin yararları, bireysel açıdan, piyasalar açısından ve toplumsal açıdan olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

2.1.4.1. Bireysel Refaha Katkısı

Bu eğitimler aracılığıyla bireylerin finansal farkındalıkları artırılmakta, finansal sistem öğeleri ile ilgili bilgi sahibi olmaları sağlanmakta ve finansal ürünlerin verimli kullanımı artırılmaktadır. Ayrıca, finansal eğitim yoluyla bireyler tüketici haklarını öğrenmekte olası dolandırıcılık durumlarına karşı bilinçlenmektedirler.

2.1.4.2. Finansal Piyasalara Katkısı

Finansal okuryazarlık eğitimleri sonucunda kazançlı taraf sadece bireyler değil sistemin kendisi de kazançlıdır. Finansal eğitimle bilinç düzeyi yüksek tüketiciler oluşacaktır. Tüketicilerin ürünlerle ilgili bilgisi artacak, kendileri için daha uygun kararlar verip, daha uygun ürünler seçeceklerdir. Finansal piyasalarda katkıda bulunurken trendleri belirleyen, piyasayı şekillendiren bir tüketici grubu özgün, gelişmiş finansal ürün ve hizmetlerin oluşmasına katkıda bulunacaktır. Bilinç düzeyi yüksek tüketici finansal kuruluşlardan gerektiğinde bilgi talep edecek bunun sonucunda finansal sistemlerde şeffaflık ve açıklık artacak, buna bağlı olarak hukuki anlaşmazlıklar azalacaktır. Bu süreçte, gelir gider dengesini kuran tüketici gerekirse en doğru ve en az maliyetli borçlanma yolunu bulacak, borcunu ödeyememe gibi durumlarda azalma; birikim ve yatırım yapma davranışlarında artış gösterecektir. Finansal eğitimi olan bireyler hatalı veya haksız uygulamaları ilgili makamlara iletme, haklarını arama konusunda daha istekli ve faal olacaktır. Böylece piyasalarda doğal denetim oluşacaktır.

2.1.4.3. Toplumsal Refaha Katkısı

Finansal eğitim başta bireylerin refahının artmasına, sonra bireylerin doğru finansal kararları neticesinde finansal piyasaların gelişmesine, buna bağlı olarak tüm ekonomik sistemlerin gelişmesine ve toplumun mali yapısının düzelmesine refahının artmasına katkıda bulunur. Birbirlerini destekleyen ve geliştiren bu döngü sayesinde ekonomik büyüme ve istihdamda olumlu gelişmeler görülür.

2.2. Türkiye’de ve Dünyada Finansal Eğitim

Finansal okuryazarlık eğitimi alanında birçok ülkede çalışmalar yürütülmektedir. Finansal eğitim çoğunlukla finans kuruluşları, sivil toplum örgütleri örgün ve yaygın eğitim kurumları aracılığı ile sürdürülmektedir. Bu eğitimlerde paydaş olan finans kuruluşları temelde finansal ürünleri daha geniş bir müşteri kitlesine tanıtmak, müşteri portföyünü arttırmak ya da sosyal sorumluluk projeleri kapsamında eğitim ve bilgilendirme çalışmaları yürütmektedir. Temel amaçlarından biri topluma fayda sağlamak olan sivil toplum örgütleri sosyal sorumluluk projeleri çerçevesinde finansal okuryazarlık çalışmaları yapmaktadır. Örgün ve yaygın eğitim kapsamında finansal okuryazarlığın geliştirilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı, Merkez Bankası, Sermaye Piyasası Kurulu, bankalar gibi birçok kurum ve kuruluş bu alanda çeşitli projeler, araştırmalar ve eğitim çalışmaları yürütmektedir. Türkiye’de devlet, özel sektör ve diğer sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak ülke çapında bireylerin finansal okuryazarlık, finansal erişim farkındalıklarını ve olanaklarını oluşturabilmek için; bilinçlendirme, eğitim, araştırma, uygulamalara destek, politikalar üretilmesi çalışmalarının yapılması için 2012’de Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneğini faaliyete geçirmiştir.

Gerek devlet eliyle gerekse özel sektör kanalıyla finansal okuryazarlığı arttırmak için çeşitli organizasyonlar, programlar, projeler ve çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalar yoluyla toplumun çok farklı kesimlerine ulaşılmaktadır. Bu bağlamda yapılan bütün faaliyetler kıymetlidir. Çalışmalardan beklenen geri dönüşlerin alınabilmesi için yapılan faaliyetlerin bütünlüğünün ve devamlılığın olması, birbirini tamamlar nitelikte kontrollü yapılması gerekmektedir.

2.2.1. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB)

Finansal okuryazarlık becerisi bireylerin genç yetişkinlik döneminden itibaren ihtiyaç duyacağı, aktif bir şekilde kullanacağı becerilerden biridir. Ancak bu beceriyi kazanmak, finansal okuryazarlık ile ilgili olumlu tutum geliştirmek için bu dönemi beklemek doğru değildir. Verilen eğitiminin davranışa dönüşebilmesi için, eğitimin erken yaşlarda başlaması gereklidir. Temel sebeplerin arasında, alt yaş gruplarının ebeveynlerine kıyasla daha karmaşık finansal sistemler ile internet tabanlı teknolojiler sayesinde erken yaşlarda tanışmaları, daha fazla güvenlik sorunu ile karşılaşmaları; cep telefonu, banka hesabı, kredi kartı gibi finansal sistem araçlarının günlük hayatın ayrılmaz bir parçası olması sayılabilir. Mevcut şartlara bakıldığında finansal okuryazarlık eğitimi ulusal eğitim politikalarının bir parçası olarak bütün okul kademelerinde uygulanmalıdır. Fakat finansal okuryazarlığın ders olarak verilmesinde kaynakların eksikliği, konu ile ilgili uzman eğitimcilerin yetersizliği gibi bazı alt yapı eksiklikleri vardır (TCMB, 2011).

Uzman eğitimcilerin yetersizliği sorununun çözümüne yönelik Millî Eğitim Bakanlığı TEB ile hayata geçirdiği projede MEB'e bağlı çalışan öğretmenlere finansal okuryazarlık eğitimleri vermiştir.

Bakanlığın hazırladığı 21. yüzyıl becerilerinin gelişimi ve bütüncül eğitim anlayışı dikkate alınarak hazırlanan okuryazarlık becerileri etkinlik kitapları setinde; Bilgi Okuryazarlığı Becerileri Etkinlik Kitabı, Veri Okuryazarlığı Becerileri Etkinlik Kitabı, Çevre ve İklim Değişikliği Okuryazarlığı Becerileri Etkinlik Kitabı, Sağlık Okuryazarlığı Becerileri Etkinlik Kitabı, Dijital Okuryazarlık Becerileri Etkinlik Kitabı, Finansal Okuryazarlık Becerileri Etkinlik Kitabı olmak üzere okuryazarlık becerisine yönelik 6 kitap yer almaktadır.

Türkiye'de öğretim programlarında bulunan finansal okuryazarlık öğrenme çıktılarını belirlemek amacıyla yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, ilkokulda diğer eğitim basamaklarına göre daha fazla finansal okuryazarlık öğrenme çıktısı bulunduğu, sosyal bilgiler ve matematik derslerinin öne çıktığı görülmektedir. Öğrenme çıktılarında tasarruf, bütçe ve bilinçli tüketicilik ile ilgili kazanımların hedeflendiği belirlenmiştir. Mevcut öğrenme çıktılarının bireyin günlük gereksinimlerini karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır (Güvenç, 2017). Bakanlığın müfredatı incelendiğinde bütçe, tasarruf, para gibi konuların farklı sınıf düzeylerinde hayat bilgisi, sosyal bilgiler, matematik gibi bazı derslerin içeriğinde olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra liselerde

seçmeli ders olarak işletme, girişimcilik ve ekonomi dersleri müfredata dahil edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı ortaöğretim programları kapsamında Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri (MTAL) bölümleri arasında Muhasebe ve Finansman bölümü bulunmaktadır. Bu bölümün müfredatı içerisinde finansal okuryazarlık kazanımlarını içeren dersler olduğu gibi seçmeli ders olarak da finansal okuryazarlık dersi yer almaktadır.

Tablo 3

Muhasebe ve Finansman Alanı Çerçeve Öğretim Programı

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ ANADOLU MESLEK VE ANADOLU TEKNİK PROGRAMI MUHASEBE VE FİNANSMAN ALANI (MUHASEBE DALI) HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ						
DERS KATEGORİLERİ	DERSLER	9. SINIF	10. SINIF	11. SINIF	12. SINIF	
					AMP	ATP
ORTAK DERSLER	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (*)	5	4	4	4	
	DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ	2	2	2	2	
	TARİH	2	2	2	-	
	T.C. İNKILÂP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK	-	-	-	2	
	COĞRAFYA	2	2	-	-	
	MATEMATİK	5	5	-	-	
	FİZİK	2	2	-	-	
	KİMYA	2	2	-	-	
	BİYOLOJİ	2	2	-	-	
	FELSEFE	-	2	2	-	
	YABANCI DİL	4	2	2	2	
	BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR/GÖRSEL SANATLAR/MÜZİK	2	2	2	-	
	SAGLIK BİLGİSİ VE TRAFİK KÜLTÜRÜ	-	-	1	-	
TOPLAM		28	27	15	10	
MESLEK DERSLERİ	MESLEKİ GELİŞİM ATÖLYESİ	2	-	-		
	TEMEL MUHASEBE (*)	5	-	-		
	MESLEKİ MATEMATİK	2	-	-		
	OFİS UYGULAMALARI	2	-	-		
	GENEL MUHASEBE (*)	-	7	-		
	EKONOMİ	-	2	-		
	TEMEL HUKUK	-	2	-		
	KLAVYE TEKNİKLERİ	-	2	-		
	BİLGİSAYARLI MUHASEBE (*)	-	-	7		
	GİRİŞİMCİLİK VE İŞLETME YÖNETİMİ	-	-	2		
	VERGİ VE BEYANNAMELER	-	-	2		
	ŞİRKETLER MUHASEBESİ	-	-	2		
	MALİYET MUHASEBESİ	-	-	2		
	İŞ VE SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU	-	-	2		
	İŞLETMELERDE MESLEKİ EĞİTİM (*)	-	-	-	24	
AKADEMİK DESTEK DERS SAATİ TOPLAMI		-	-	-	-	31
MESLEK DERS SAATİ TOPLAMI		11	13	17	24	-
SEÇMELİ MESLEK DERS SAATİ TOPLAMI (**)		-	-	12	7	-
SEÇMELİ DERS SAATİ TOPLAMI (**)		5	4		4	
REHBERLİK VE YÖNLENDİRME		-	1	1	-	
TOPLAM DERS SAATİ		44	45	45	45	

Akademik Destek Dersleri

Kaynak: MEB (2023)

Tablo 3’te görüldüğü üzere çerçeve programda finansal okuryazarlık ile ilgili kazanımları kapsayan dersler; temel muhasebe, mesleki matematik, genel muhasebe, ekonomi, temel hukuk, bilgisayarlı muhasebe, girişimcilik ve işletme yönetimi, vergi ve beyannameler, şirketler muhasebesi, maliyet muhasebesi, iş ve sosyal güvenlik hukuku gibi bölüm dersleridir.

Tablo 4

MTAL Muhasebe Finansman Alanı Seçmeli Meslek Dersleri Listesi

Ders Adı	Sınıf Seviyesi	Ders Saati
Bankacılık	11-12	3
Finansal Okuryazarlık	11-12	4
Kooperatifçilik	11-12	2
İnşaat Muhasebesi	11-12	2
Dış Ticaret Girişimciliği	11-12	3
Hızlı Klavye Teknikleri	11-12	2
Halkla İlişkiler ve İletişim	11-12	4
Dijital Ofis Uygulamaları	11-12	2
Emlak Yönetimi	11-12	7
Programlama	11-12	3
Dijital Tasarım	11-12	2
Sosyal Medya	11-12	2

Kaynak: MEB (2023)

Tablo 4’te ise seçmeli meslek dersleri içerisinde; bankacılık, finansal okuryazarlık dersleri bulunmaktadır.

Bakanlık hayat boyu öğrenme kursları ile örgün eğitimi tamamlamış ya da örgün eğitimin dışında kalan bireylere birçok alanda eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir. Yaygın eğitim çatısı altında verilen kişisel gelişim ve eğitim kursu içerisinde finansal okuryazarlık eğitimleri verilmektedir. Bu sayede farklı yaş gruplarına finansal okuryazarlık eğitimi fırsatı sunulmaktadır.

2.2.2. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB)

TCMB, para politikaları aracılığıyla ülkede finansal istikrarı sağlamakla, toplumun refahını arttırmakla görevlidir. Finansal istikrarın oluşmasında ve sürdürülebilmesinde etkili olan birçok unsur vardır. Nitelikli toplumu oluşturan bireyler de önemli etkenlerden biridir. Bu sebeple TCMB finansal okuryazarlıkla ilgili yürütülen çalışmalarda ortak paydaşlardan biridir. Bu alanda 2014-2017 yılları arasında strateji ve eylem planı hazırlanmıştır. Finansal Eğitim Eylem Planı çerçevesinde finansal eğitimin yaygınlaştırılması, ekonomik refahın artması, yatırımcı sayısının artması, nitelikli işgücü

sağlanması, piyasaların büyümesi ve etkin çalışması amaçlanmıştır. Orta ve uzun vadede ise ekonomik istikrar, toplumsal refah hedeflenmiştir. Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Plan'larına ilişkin 2014/10 sayılı Başbakanlık Genelgesi 5 Haziran 2014 tarihli ve 29021 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanmıştır. “Herkes İçin Ekonomi” olarak adlandırılan finansal eğitim faaliyetlerini yürütmektedir.

2.2.3. Türkiye Bankalar Birliği (TBB)

TBB finansal okuryazarlık düzeyini arttırmak için farklı meslek kollarına ve bireylere çeşitli eğitim hizmetleri sunmaktadır. Yürütülen bu proje ve çalışmalarla bireylerin finansal işlemler ile ilgili becerisini artırma; bütçe oluşturma, tasarruf yapma, borçlanma, finansal kavramlarla ilgili temel bilgi seviyesini artırma hedeflemektedir. Bu doğrultuda TBB toplumun tamamının erişimine açık internet sitesi oluşturmuştur. Hazırlanan online eğitimler bu erişim kanalı aracılığıyla paylaşılmaktadır. Aynı dijital platformda Finansal Okuryazarlık Seviye Ölçme Anketi hizmete sunulmuştur.

2.2.4. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)

2014-2017 yıllarında “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları” çerçevesinde SPK ülke çapında yürütülen finansal eğitim çalışmalarında koordinatör kurum olarak görevlendirilmiş ve eylem planlarının yürütülmesinde öncü rol üstlenmiştir.

Sermaye Piyasası Kurulu’nun 2022-2026 yılları için açıkladığı stratejik planda; Türkiye sermaye piyasalarının arz ve talep yönlerinin güçlendirilmesi amacı doğrultusunda belirlenen hedefler içerisinde finansal farkındalığın artırılması ve finansal eğitimin yaygınlaştırılması amacıyla çalışmalar yürütüleceği belirtilmektedir.

2.2.5. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER)

Dernek, bireylerin finansal okuryazarlık, finansal erişim ve finansal farkındalıklarını geliştirmek için; eğitim, araştırma, destek faaliyetlerini yürütmek, gerekli politikaların oluşturulması çalışmalarını sürdürmek için kurulmuştur. Ulusal strateji ve eylem planında da görevleri belirlenen kuruluşun “Bütçesini Bilen Çocuklar, Gençler, Kadınlar; Parayön, Parametre, 1000 Çiftçi 1000 Bereket, Küresel Para Haftası, Evin Hesap Uzmanı Kadınlar” bu kapsamda yürütülen çalışmalarıdır (Çelikten ve Doğan, 2020).

2.2.6. Borsa İstanbul (BİST)

Borsa İstanbul sermaye piyasasından daha geniş kitlelerin faydalanması, finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması ve yeni yatırımcıların finans dünyası ve piyasalar hakkında bilgilendirilmesi için faaliyetler yürütmektedir. Tasarruf yapma, tasarrufu doğru değerlendirme bilincinin genç yaşlarda oluşması ve finansal farkındalığın oluşması için Borsa İstanbul, Millî Eğitim Bakanlığı ile iş birliği yapmaktadır.

2.2.7. Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

Kurucu üye ülkelerin içinde Türkiye'nin de yer aldığı OECD; üye ülkelere ekonomik performansın iyileştirilmesi, istihdamın arttırılması, toplumsal refahın arttırılması gibi hedefler doğrultusunda kamu politikaları geliştiren ve bu alanlarda faaliyetler yürüten bir örgüttür. Üye ülkeleri ekonomik hayatın çeşitli boyutlarında finansal eğitim programları, ulusal stratejiler tasarlama ve uygulama konusunda desteklerken, aynı zamanda finansal okuryazarlığı artırmak için üye olan ülkelere önerilerde bulunur.

Özellikle ekonomik analizler ve istatistikler konusunda OECD bir referans kuruluş olarak kabul edilmekte, IMF ve Dünya Bankası gibi örgütler bu çalışmalarını kendi faaliyetleri için temel almaktadırlar.

2.2.8. Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA)

PISA, OECD'nin Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programıdır. PISA, 15 yaşındakilerin okuma, matematik ve fen bilgi ve becerilerini gerçek hayattaki zorluklarla başa çıkmak için kullanma becerilerini ölçmektedir (Savran, 2004).

PISA, öğrencilerin okul içinde ve dışında öğrendiklerini toplumlara tam katılımları için ne ölçüde kullanabileceklerini ölçmek amacıyla matematik, okuma ve fen alanlarındaki öğrenci performansının değerlendirilmesine odaklanmaktadır. PISA ayrıca öğrenci tutumları ve motivasyonları hakkında değerli bilgiler topluyor ve iş birliğine dayalı problem çözme, küresel yeterlilik ve yaratıcı düşünme gibi becerileri değerlendiriyor. Öğrencilerin 21. yüzyılda karmaşık sorunları çözmeye, eleştirel düşünmeye ve etkili iletişim kurmaya nasıl hazırlandıklarını daha iyi anlamak için PISA, sürekli olarak “dijital dünyada öğrenme” veya “eleştirel medya okuryazarlığı” gibi yeni değerlendirme alanlarını araştırmaktadır. PISA 2022, ülkeler ve ekonomiler için isteğe bağlı olan gençlerin finansal okuryazarlığına ilişkin bir değerlendirmeyi de içermektedir.

2.2.9. Dünya Bankası (WB)

Dünya Bankası 2000’li yılların başından itibaren finansal okuryazarlık alanında çeşitli faaliyetler ve iş birlikleri yürütmektedir. Dünya Bankası geliştirmekte olan ülkeler için refahın artırılması, kalkınmanın teşvik edilmesi, yoksulluğun azaltılması, tüketicilerin korunması, finansal okuryazarlığın geliştirilmesi gibi alanlarda araştırma faaliyetleri yapan ve finansal bilgi sağlayan en önemli kaynaklarından biridir. Bu kapsamda Dünya Bankası, Aile Ağı’nı (World Bank Family Network–WBFN) kurmuştur (Temizel ve Özgüler, 2015).

2.2.10. Avrupa Finansal Eğitim Platformu

2017 yılında Avrupa Birliği (AB) üye ülkelerinde finansal okuryazar toplumlar oluşturmak ve var olan finansal okuryazarlık düzeyini yükseltmek için düzenlenecek finansal eğitim programlarının hayata geçirilmesi için Avrupa’da dokuz farklı kurum ve kuruluşun iş birliği ile meydana getirilen bir konsorsiyumdur. Bu platform içerisinde yer alan kurum ve kuruluşlar şunlardır:

- Avrupa Bankacılık ve Finansal Hizmetler Eğitim Birliği (EBTN)
- Uzman Finansal Analist Enstitüsü (CFA Institute)
- Avrupa Fon ve Varlık Yönetimi Derneği (EFAMA)
- Eurochambres
- Avrupa Bankacılık Federasyonu (EBF)
- Avrupa Mikrofinans Ağı (EMN)
- Avrupa Sigorta Birliği
- Better Finance
- JA (Junior Achievement)

2.3. Literatür Araştırması

Birçok alana etkisi olan finansal okuryazarlık kavramı araştırmacıların da ilgisini çekmiş ve çalışmalarda birçok farklı açıdan değerlendirilmiştir. Dünyada 1990’lı yıllardan, Türkiye’de ise 2000’li yıllardan itibaren finansal okuryazarlık kavramı ve finansal okuryazarlığın topluma etkisi ilgi görmeye başlamış, pek çok araştırmaya da konu olmuştur. Bu kapsamda finansal okuryazarlık alanı geniş bir literatüre sahiptir.

Çalışmanın bu bölümünde dünyada ve Türkiye’de finansal okuryazarlık konusu ile ilgili çeşitli seviyelerde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılan araştırma ve çalışmalara yer verilmiştir.

OECD/İNFE 2023 Uluslararası Yetişkinlerin Finansal Okuryazarlığı Araştırması’na göre; temel düzeyde finansal kavramların anlaşılmasının ve finans becerilerinin uygulanmasının, günümüz koşulları gibi zorlu ekonomik şartlarda finansal kararlar almak için yeterli olmadığını göstermiştir. Amerika, Avrupa, Asya ve Latin Amerika’dan 20 OECD üyesi ülke ve 8 G20 ülkesi de dahil olmak üzere 39 ülkede yapılan araştırmada şu verilere ulaşılmıştır (OECD, 2023):

- Katılımcıların ortalama finansal okuryazarlık puanı 100 üzerinden 60 puandır. Finansal okuryazar sayılabilmek için ise 100 üzerinden 70 puan almak gerekmektedir.
- Tüm katılımcıların dijital finansal okuryazarlığı ise 100 üzerinden 53’tür. Dijital finansal okuryazar sayılabilmek için ise 100 üzerinden 70 puan almak gerekmektedir.
- Araştırmaya katılan ülkelerin büyük çoğunluğunda ortalama refah puanı 100 üzerinden 42’dir.
- Araştırmaya katılanların çoğu enflasyonun ne olduğunu bilmekte fakat enflasyonun tasarruf üzerindeki etkisini ve paranın zaman değerini daha az bilmektedir.
- Finansal davranış ile ilgili veriler incelendiğinde ise katılımcıların %26’sı satın almak istediği ürün veya hizmeti farklı satıcılarda kıyaslamaktadır.
- Katılımcıların %24’ü ise satın almak istediği ürün veya hizmet ile ilgili bağımsız kaynaklardan tavsiye almaktadır.
- Yüksek gelirli ve yükseköğretim diplomasına sahip katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi düşük gelirli ve daha az eğitim almış katılımcılara göre daha yüksektir.
- İşsiz olan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyi çalışan katılımcılara göre daha düşüktür.
- Araştırmaya göre finansal ürünler ile ilgili farkındalık yüksekken bu finansal ürünlere sahip olma oranı düşüktür.

Chem ve Volpe (2002), ABD’de kolejde eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmada 924 katılımcıdan elde edilen verilere göre kız öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır (Chen ve Volpe, 2002).

Carlin ve Robinson (2012), ABD’de lise öğrencileri için düzenlenen bir finansal okuryazarlık kursunda verilen finansal eğitimin öğrencilerin finansal becerilerinde meydana getirdiği değişim incelenmiştir. Değerlendirme için ‘finans parkı’ adında hayali bütçe verilerini içeren oyunlar kullanılmıştır. Eğitim sonucunda oyunun tamamlanma oranının %5’ten %50’ye çıktığı ve yapılan tasarrufun dört kat arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Carlin ve Robinson, 2012).

Dünya Bankası tarafından Brezilya’da 6 eyaleti, 868 okulu ve 20.000 lise öğrencisini kapsayan çalışma yürütülmüştür. Bu çalışmada finansal eğitimin lise öğrencileri üzerindeki etkisi test edilmiştir. Finansal eğitim materyalleri bütçelemeden tasarruflara ve genel finansal yönetime kadar geniş bir yelpazedeki temalara odaklanan araştırma sonucunda; finansal okuryazarlık eğitimi almış öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin kontrol grubuna göre artış gösterdiği, satın alma ve harcama davranışında sosyal etki, trend, moda gibi unsurlara rağmen bireylerin öz kontrol sergileyip sorumlu finansal seçimler yaptığı gözlemlenmiştir. Ayrıca tasarruf yapmak, bütçe yapmak, karşılaştırmalı alışveriş yapmak gibi davranışların anlamlı bir şekilde arttığı görülmüştür. Genel olarak çalışmada müfredatta verilen finansal eğitimin öğrencilerin finansal okuryazarlık davranışlarında açık bir iyileşme gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Bruhn vd., 2013).

ABD’de yapılan bir çalışmada verilen finansal eğitimin finansal davranış üzerinde etkisi incelenmiştir. Cude ve diğerlerinin yaptığı çalışmada finansal eğitimin finansal davranış etkilediği sonucuna varılmış ve verilen eğitimin lisans programının bir parçası değil hayatın bir parçası olduğu değerlendirilmiştir (Cude vd., 2006).

Hollanda’da Kalwij ve diğerleri tarafından 2019 yılında “Money Week” projesi kapsamında bütün temel eğitim kademelerinde programlı bir şekilde bir hafta boyunca yürütülen finansal okuryazarlık eğitimlerinin etkisi incelenmiştir. Çalışmada kontrol ve deney grupları oluşturulmuş ve analizler yapılmıştır. Yapılan analizlerin sonucunda eğitimi alan gruptakilerin para biriktirme isteğinin arttığı görülmüştür (Kalwij vd., 2019).

Sarr ve diğerlerinin, 2012 yılında Hindistan’da yaptığı çalışmada, şubesiz bankacılık müşterileri için resmi bankacılığın, nakit yönetiminin, sorumlu borçlanmanın, harcama ve tasarrufların rolünü kapsayan iki günlük bir finansal okuryazarlık eğitiminin etkileri ölçülmüştür. Ulaşılan bulgulara göre; katılımcıların finansal yönetime ilişkin tutumlarının yanı sıra tasarruf davranışlarını da değiştirdikleri, ancak ölçülen finansal okuryazarlık seviyelerinde iyileşme olmadığı görülmüştür (Sarr vd., 2012).

Gine ve diğerleri tarafından Hindistan ve Kenya’da yapılan çalışmada, finansal okuryazarlık eğitiminin ve hedeflenen indirim kuponlarının, kırsalda yaşayan çiftçilerin endekse dayalı hava durumu sigortasını almaya teşvik etmedeki etkileri incelenmiştir. Yaklaşık 14 köyü kapsayan çalışmada hem kuponların hem de finansal okuryazarlık eğitimlerinin endekse dayalı kuraklık sigortası alımını artırdığı tespit edilmiştir. Çalışma aynı zamanda kuponların yalnızca doğrudan alıcılar üzerinde etkisi olduğunu, ancak çizgi roman aracılığıyla sunulan finansal okuryazarlık materyallerinin olumlu yayılma etkilerine sahip olduğunu yani finansal eğitim almamış komşuların bile bu kuponları alma olasılığının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Gine vd., 2013).

Uganda’da Stuart tarafından sekiz haftalık bir finansal eğitim modülünün düşük gelirli hanelerin finansal tutum ve davranışları üzerindeki etkisini incelenmiştir. Bu kapsamda bütçeleme, tasarruf, kredi yönetimi ve müzakeresi, borç yönetimi ve banka hizmetleri dahil olmak üzere bir dizi genel finansal eğitim konusunu kapsayan çalışmada, eğitimin finansal okuryazarlık konusunda bilgi, beceri ve tutumların artmasına yol açtığı ancak bunların her zaman doğrudan davranış değişikliğine dönüşmediği bulgulanmıştır. Eğitimin, ev içinde veya bir tasarruf grubu veya Tasarruf ve Kredi Kooperatifi Örgütü aracılığıyla tasarrufların artmasına yol açtığına dair bazı kanıtlar ancak bu bulgunun, eğitim almadan önce bu gruplarla farklı düzeylerdeki etkileşimlerden kaynaklanabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Stuart, 2012).

PİSA 2012 finansal okuryazarlık değerlendirme sonuçlarına göre; çalışmaya katılan 13 OECD ülkesinde 15 yaşındaki 10 öğrenciden yalnızca birinin finansal okuryazarlık alanında iyi performansa sahip olduğu tespit edilmiştir. PİSA finansal okuryazarlık değerlendirmesi, katılımcı ülkelerdeki öğrencilerin %15’inden fazlasının temel yeterlilik seviyesinin altında performans gösterdiğini ortaya koymuştur (OECD, 2014).

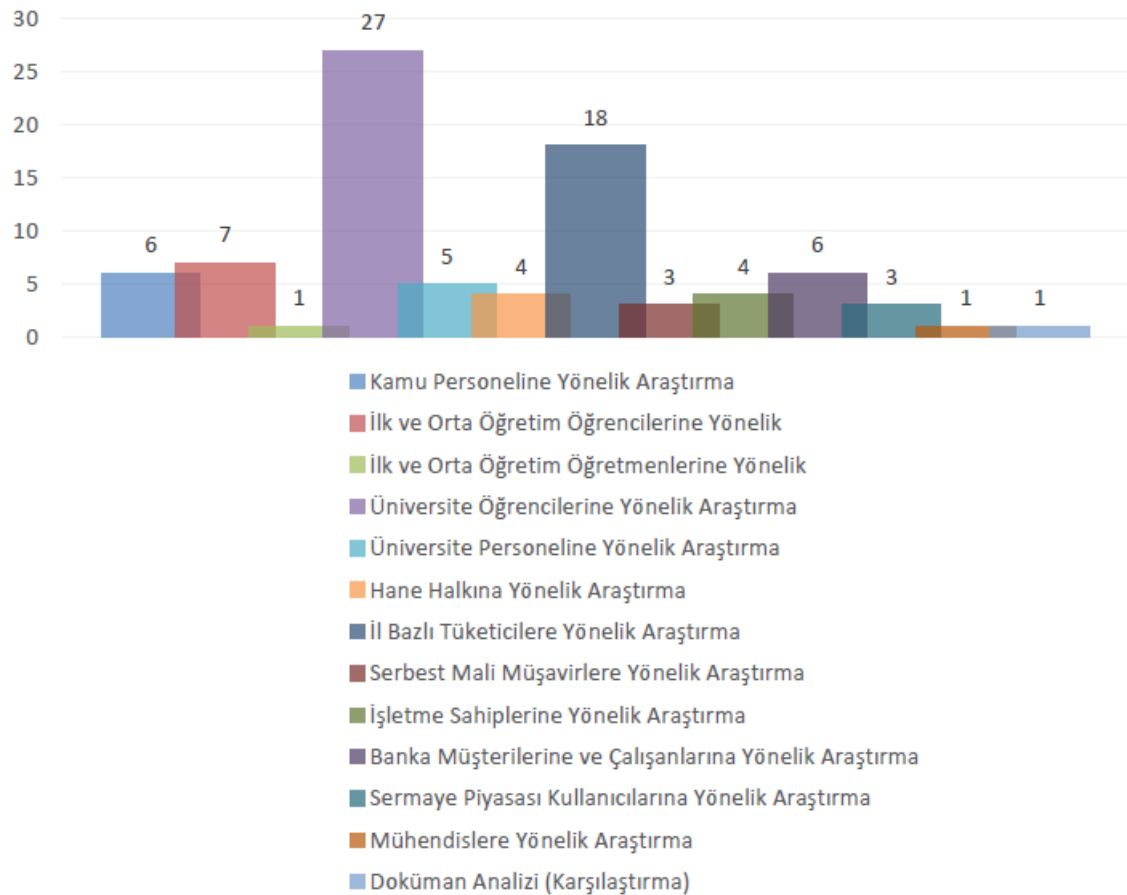
Güney Afrika’da Berg ve Zia tarafından yapılan bir çalışmada, düşük gelirli hanelerde “Skandal!” adlı pembe dizi aracılığıyla kitle iletişim araçları ile iletilen finansal

okuryazarlık mesajının etkileri ölçülmüştür. Finansal okuryazarlık mesajlarının ana odağı borç yönetimidir. Çalışma, finansal okuryazarlıkla ilgili hikâyeyi izleyenlerin, resmi kaynaklardan borç alma olasılığının artması, kumarın azalması ve taksitle satın alma olasılığının azalması dahil olmak üzere finansal bilgi ve davranışta önemli gelişmeler gösterdiğini ortaya koymuştur. Dizideki ana karakterler aracılığıyla iletilen mesajların, yalnızca kısa vadeli etkileri olan harici karakterler tarafından iletilen mesajlardan (Ulusal Borç Arabuluculuk Yardım Hattı gibi) genellikle daha akılda kalıcı olduğu tespit edilmiştir (Berg ve Zia, 2013).

Şekil 7’de belirtildiği gibi Türkiye’deki literatür incelendiğinde finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmaların önemli bir bölümünün üniversite öğrencilerine yönelik olduğu görülmektedir. Ayrıca son dönemde gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde finansal alanlarda hizmet veren meslek gruplarına, alan dışı meslek gruplarına, tüketicilere, hane halkına ve çeşitli alanlara yönelik araştırmaların artış gösterdiği söylenebilir.

Şekil 3

2010-2020 Yılları Arasında Yazılan Tezlerin Araştırma Grupları

Kaynak: Gür (2022)

Temizel ve Bayram (2011) çalışmalarında, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin finansal bilgi ve davranış düzeyini belirlemeye yönelik araştırmaya yer vermişlerdir. 433 öğrenciye uygulanan anketten elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin finansal bilgilere erişim kaynaklarının başında aile olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra ankete katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini mevcut düzeylerinden daha iyi olarak algıladığı saptanmıştır. Bu nedenle, finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi için ilgili içeriklerin eğitim müfredatlarında daha çok yer alması gerektiği belirtilmiştir (Temizel ve Bayram, 2011).

Yardımcıoğlu ve Yörük tarafından Türkiye’de yapılan araştırmada kredi kartı kullananların, kredi kartı kullanmayanlara göre finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu, finansal farkındalık boyutunda meydana gelen artışların, finansal okuryazarlık boyutuna yönelik artışlar da sağlayacağı, eğitim durumunun finansal farkındalık boyutuna etkisi olduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bununla birlikte çalışmada kullanılan finansal sistemlerin ekonomiye azami seviyede yarar sağlayabilmesi için yeterli tasarrufun olması gerektiği, tasarruf için ise bireylerin finansal farkındalık ve finansal okuryazarlık seviyelerinin yükseltilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır (Yardımcıoğlu ve Yörük, 2016).

TEB’in yürüttüğü çalışmaya göre, Türkiye genelinde 18 yaş üstü 1506 katılımcı ile 2022 Haziran – Temmuz ayları arasında gerçekleştirilen anket çalışmasında, katılımcıların Finansal Okuryazarlık Endeksi 62.1 olarak hesaplanmıştır. Her yıl düzenlenen bu çalışmaya göre son on yılda Türkiye’de ulaşılan en yüksek finansal okuryazarlık düzeyi olduğu tespit edilmiştir. Finansal okuryazarlık seviyesinin demografik yapısı incelendiğinde avantajlı grubun erkek, evli, 25-44 yaş grubu, yüksek derecede eğitim, gelir ve sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerden ve çoğunlukla işyeri sahipleri, yöneticiler, ordu mensupları ve ücretli nitelikli uzmanlardan oluştuğu görülmüştür. Aynı araştırmanın verilerine göre dezavantajlı grubun ise kadın, bekar, 55 yaş üstü, göreceli olarak düşük eğitim, gelir ve sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerden ve çoğunlukla işsizler, ev kadınları, öğrenciler ve parça başı çalışan işçilerden oluştuğu görülmüştür. 2022 sonuçlarında Finansal Erişim Endeksi 45.4 olarak belirlenmiştir. Bu oran bir önceki yıllara paralellik gösterse de Türkiye’nin son 10 yılda belirgin bir fark oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2022 Finansal Okuryazarlık Endeksi anketiyle ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların sadece %13’ü mevcut bireysel mali durumundan memnun olduğu, aylık olağan giderlerini karşılamakta zorluk çekenlerin oranının ise %73 olduğu tespit

edilmiştir. Çalışmaya katılan bireylerin %12'si hane halkına ait bir bütçenin olmadığını belirirken, çocuğu olan katılımcıların %21'i (tüm örneklemin %13'ü) çocuklarına finansal konularda aile içi eğitim vermediğini belirtmiştir. Katılımcılara güncel tasarruf alışkanlıkları ile ilgili sorulan sorulara göre örneklemin %56'sının tasarruf yapmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Karaca, 2022).

SPK'nın "2015 Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması" sonuç raporuna göre katılımcıların eğitim seviyesi yükseldikçe finansal okuryazarlık seviyesinin de yükseldiği, hanede kişi başına düşen gelir miktarı arttıkça bireylerin finansal okuryazarlık seviyesinin de yükseldiği görülmüştür. Yapılan araştırmada katılımcıların %42'si tasarruf yapmadığını belirtmiştir. Kadın katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyinin erkek katılımcılara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Geleceğe dair herhangi bir emeklilik planı olmayanların oranı ise %18 olarak tespit edilmiştir (SPK, 2015).

Sarıgül tarafından Konya'da üniversite eğitimi alan öğrencilerin özelliklerinin finansal okuryazarlık seviyelerine etkisi incelenmiştir. Yapılan çalışmanın neticesinde öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin istenilen düzeyde olmadığı; İktisadi ve İdari Bilimler fakültelerinde eğitim gören öğrencilerin diğer fakültelerde eğitim gören öğrencilere kıyasla finansal okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Sarıgül, 2014).

Çetiner ve Çilingirtürk'ün Sosyal Ağların Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkisi'ni araştıran çalışmasında, sosyal ağların yaşanan ekonomik ve finansal gelişmelerin takibi için kullanıldığında finansal okuryazarlığı pozitif ve anlamlı olarak etkilediği tespit edilmiştir. Bireylerin daha rasyonel finansal davranış göstermesi için sosyal ağlarda doğru ve güvenilir bilgi paylaşan, temel bilgileri anlaşılır dil veya görseller ile aktarabilecek uygulamalara ihtiyaç olduğu ve genç kuşağın sosyal medya uygulamalarını kullanma eğiliminin yüksek olduğundan, bu mecralarda yapılacak çalışmaların etkisinin daha olumlu sonuçlar oluşturacağı tespit edilmiştir (Çetiner ve Çilingirtürk, 2019).

Bankacılık ve finans bölümünde eğitim görmekte olan 300 üniversite öğrencisi ile Kaya ve Kilic'in yaptığı çalışmaya göre finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranışa, ek olarak finansal dijitalleşme finansal okuryazarlığın önemli bir boyutu olduğuna değinilmiş ve araştırmadan elde edilen verilere göre finansal bilginin; dijital finansal tutum üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. (Kaya ve Kilic, 2021).

Barmaki, 2015 yılında Ankara’da Hacettepe Üniversitesinde eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesini tespit etmek, finansal davranış ve finansal tutumları açısından değerlendirmek için farklı fakültelerde okuyan 500 üniversite öğrencisine anket çalışması yapmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, katılımcıların finansal okuryazarlık seviyelerinin orta düzeyde olduğu, yine katılımcıların finansal okuryazarlık seviyesinin sadece öğrenim gördükleri fakülte ve bölümler arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Barmaki, 2015).

Erciyes Üniversitesinde Şamiloğlu ve diğerleri tarafından yapılan araştırmada, aynı üniversitede eğitim alan 100 işletme bölümü öğrencisi ve diğer bölümlerden 100 öğrencinin oluşturduğu toplam 200 katılımcının finansal okuryazarlık düzeyi analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda işletme bölümünde eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesi diğer bölüm öğrencileriyle karşılaştırıldığında daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Şamiloğlu vd., 2016).

Trabzon ilinin Ortahisar ilçesinde eğitim gören ortaöğretim kurumlarındaki lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek amacıyla 2015 yılında Er ve Taylan yürüttüğü bir çalışma yapılmıştır. Yapılan araştırmada 9 farklı ortaöğretim kurumunda 812 öğrencinin katılımıyla anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ulaşılan verilere göre, öğrencilerin ekonomik ve finansal gelişmelere ilgileri düşük bulunup, yaş gruplarına uygun temel finansal bilgilere sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Er ve Taylan, 2017).

Ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere yönelik Özen ve diğerleri tarafından yapılan çalışmada eğitilmiş ve yüksek gelire sahip ailelerin çocukların vergi bilincinin oluşmasında daha avantajlı oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Özen vd., 2015).

Yıldırım’ın yaptığı çalışmaya göre Türkiye’de hedef kitlesi çocuklar olan finansal okuryazarlık eğitimi faaliyetleri incelendiğinde, eğitim faaliyetlerinin sivil toplum örgütleri ve bankalar tarafından gerçekleştirildiği görülmüştür. Eğitim faaliyetleri sonucunda ulaşılmak istenen amaçların tasarruf bilincini ve bilinçli tüketici davranışlarını geliştirmek olduğu görülmüştür (Yıldırım, 2017).

Çarıkçı tarafından ilköğretim dördüncü sınıf seviyesinde eğitim gören öğrenciler üzerinde yapılan çalışmada, öğrencilerin finans, bütçe, harcama ve tasarruf gibi kavramları duydukları ancak bu kavramları tanımlayamadıkları tespit edilmiştir (Çarıkçı, 2019).

Çelikten tarafından ilkököl öğrencileri için Marmara Finansal Okuryazarlık Programı geliştirilmiş ve programın öğrencilerin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile akademik başarılarına etkisi araştırılmıştır. Deney grubu öğrencilerinin finansal okuryazarlık tutum ve davranışları ile akademik başarılarına ilişkin son test puanlarının kontrol gruplarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Marmara Finansal Okuryazarlık Programı ile finansal eğitim alan öğrencilerde para hakkında konuşma, istek ve ihtiyaç ayrımı yapabilme, tutumlu olma, birikim yapma ve bilinçli tüketici davranışı sergileme gibi tutum ve davranış değişiklikleri veliler ve sınıf öğretmenleri tarafından gözlemlenmiştir. Araştırma göre erken yaşta verilen okul temelli finansal eğitimin finansal bilgi, tutum ve davranış kazanımı üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çelikten, 2020).

Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık konusunu teorik olarak incelemek ve Trabzon Ortahisar ilçesinde yer alan liselerde öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini, finansal erişim, bilgi, tutum ve davranışlarından belirlemek amacıyla Er ve Taylan tarafından yürütülen çalışmada, öğrencilerin finansal gelişmelere olan ilgilerinin düşük olduğu ve yeterli temel finansal bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, öğrencilerin olumlu finansal davranış ve tutumlara sahip oldukları ancak finansal bilgilerinin, tutum ve davranışları üzerinde etkisinin az olduğu belirlenmiştir (Er ve Taylan, 2017).

Finansal okuryazarlık düzeylerinin demografik özelliklerine göre belirlenmesi amacıyla Fidancı'nın Yozgat ilinde 775 lise öğrenci katılımı ile gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin para yönetim özyeterlik algısı ve para davranış algısı boyutlarında iyi düzeyde olduğu tespit edilirken, finansal bilgi testi bölümünde orta düzeyde olduğu görülmüştür. Araştırma verilerine göre finansal okuryazarlık düzeyleri ve cinsiyet, sınıf, okul türü, anne ve baba eğitim durumu, ailenin aylık geliri ve haftalık harçlık durumu değişkenleri arasında olumlu yönde ve yüksek seviyede anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Fidancı, 2021).

Gök ve Coşkun tarafından yürütülen Türkiye'de Z kuşağının finansal okuryazarlık bilgi düzeyinden hareketle, finansal algı ve tutumlarının harcama davranışlarını nasıl etkilediğini ölçen araştırma sonuçlarına göre, Z kuşağının finansal konulardaki algı ve tutumları, harcama üzerinde negatif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara göre, Z kuşağının finansal konulardaki algı ve tutum düzeyleri arttıkça günlük yaşamlarındaki harcamalarının azalacağı tespit edilmiştir (Gök ve Coşkun, 2020).

İzmir’de 5217 lise öğrencisinin katılımı ile Yüceyılmaz ve Özgürel tarafından yapılan bir araştırmada ulaşılan verilere göre; anne ve babanın eğitim düzeyi ve öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu, düşük gelir seviyesinde tasarruf algısının yükseldiği, öğrencilerin ödeme çeşitleri arasında önceliklendirmeyi büyük ölçüde doğru yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada 9. ve 12. sınıf öğrencileri arasında finansal okuryazarlık açısından anlamlı farklılığın olduğu ve finansal okuryazarlık ortalamasının %64 olduğu saptanmıştır (Yüceyılmaz ve Özgürel, 2018).

Konu ile ilgili literatür incelendiğinde Şekil 8’de görüldüğü gibi Türkiye’de finansal okuryazarlık konusu ile ilgili yapılan araştırmalar genelde üniversite ve daha üst yaş gruplarına yönelik olduğu görülmektedir. Alt yaş gruplarını hedefleyen çalışma sayısı daha azdır. Çalışmalarda genellikle anket yöntemi kullanılarak durum tespiti yapılmıştır. Yapılan çalışmaların genelinde ulaşılan ortak sonuç Türkiye’de finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu ve finansal eğitimin gerekli olduğu yönündedir.

Tablo 5

Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ile İlgili Araştırmaların Genel Özeti

Konu	Bölge	Araştırma Modeli	Çalışma Grubu	f
Finansal Okuryazarlık	Yurtiçi	Nitel “Tarama (9), Ölçek Geliştirme (3), Deneysel (3)”	Üniversite Öğrencisi (17), Lise Öğrencisi (5), Ortaokul (3), İlkokul (1), Öğretmen (1), Öğretmen Adayları (3), Akademisyen (1), Genel (3), Veliler (1)	35
		Nitel “Doküman Analizi (6), Görüşme (1)”	Doküman (6), Öğretmen (1)	7
		Karma (1)	Öğretmen Adayları (1)	1
	Yurtdışı	Nitel “Tarama (29), Deneysel (11)”	Üniversite Öğrencisi (3), Lise Öğrencisi (7), Ortaokul ve İlkokul Öğrencileri (7), Öğretmen (2), Yetişkinler (1)	20
		Nitel “Durum Çalışması (2), Doküman İnceleme (2)”	İlkokul Öğrencileri (2), Doküman (2)	4
		Karma (1)	Ortaokul Öğrencileri (1)	1
Ekonomi Okuryazarlığı	Yurtiçi	Karma (3)	Karma (1)	1

Kaynak: Çelikten (2020)

BÖLÜM 3. ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Finansal okuryazarlık kavramı uluslararası düzeyde kabul görmüş bir yaşam becerisi olmakla birlikte toplumsal düzeyde tüm bireyleri ilgilendiren bir unsurdur. Finansal okuryazarlığın, statü, eğitim, meslek, köken, yaş ve cinsiyet gibi olgulara bakmaksızın bütün bireyleri kapsamı gerekmektedir. Buna rağmen toplumda yer alan her birey aynı finansal okuryazarlık düzeyine sahip değildir. Hatta finansal cehalet bireylerin ve işletmelerin yanı sıra ekonomik büyümenin önündeki en büyük engellerden biridir. Finansal bir problemle karşılaşan, yeterli finansal bilgisi olmayan ve karşılaştığı probleme çözüm üretemeyen bireyler, ulaştığı çeşitli kaynaklar aracılığıyla doğru olmayan fikir ve bilgiler edinmektedirler. Finansal okuryazarlık eğitimine ileriki yaşlarda başlanması, yanlış bilgilerin düzeltilmesi ve sistematik finansal davranışların oluşturulması için daha fazla zaman ve maliyet harcamasına neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra, lise sonrasında eğitim almayan ve finansal karar ve sorumluluklarla karşı karşıya kalan bireyler için finansal okuryazarlık önemli bir gerekliliktir (Tural Sönmez, 2022). Hayat boyu ihtiyaç duyulacak finansal bilgi ve yetenekleri erken yaşta kazanmak, bireylerin ve toplumun finansal alt yapısına önemli katkılar sağlayacaktır. Bütün bunlar, finansal okuryazarlık düzeyini arttırmak ve bireylerde finansal davranış geliştirmek için erken yaşlarda finansal eğitimin teşvik edilmesini gerekli kılmaktadır.

Günümüzde finansal eğitim ve finansal farkındalık alanlarında hem ulusal hem de uluslararası düzeyde birçok iş birliği yapılırken, finansal eğitim kapsamında her ülke kendi ihtiyaçları ve iç dinamikleri doğrultusunda çalışmalar yürütmektedir. Ancak bu çalışmaların istenilen etkileri yaratabilmesi için ulusal bir eğitim stratejisi oluşturulmalıdır. Finansal yeterliliğe sahip bir toplum için öncelikle bireylerin ilköğretim de dahil olmak üzere bütün eğitim kademelerinde finansal okuryazarlık düzeyini arttıracak eğitimler almaları ve bu amaca uygun eğitim öğretim içeriklerinin düzenlenmesi gerekmektedir. Mevcut eğitim öğretim programları vizyon ve içerik açısından yeterli değildir. Finansal okuryazarlık eğitiminin örgün eğitim sistemine bireysel ve yapısal değişkenler dikkate alınarak entegre edilmelidir. Ayrıca milli eğitim müfredatı kapsamında finansal okuryazarlık alanında eğitim öğretim faaliyetlerini barındıran ortaöğretim programları (Muhasebe ve Finansman Alanı) mevcuttur.

Bu araştırmanın amacı; Sakarya ilinde ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemektir. Finansal okuryazarlık bileşenleri; finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış açısından değerlendirmektir. Çalışmanın benzer çalışmalardan farkı ise Millî Eğitim Bakanlığına bağlı nitelikli okullar (Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi) ile adrese dayalı okullarda (Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi) öğrenim gören katılımcıların finansal okuryazarlık derecesi ile muhasebe ve finansman alanında öğrenim gören ve finansal okuryazarlıkla ilgili eğitimler alan katılımcıların finansal okuryazarlık derecesini finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış açısından karşılaştırmaktır. Bu araştırma neticesinde elde edilen sonuçların, muhasebe ve finansman alanında eğitim veren ortaöğretim kurumlarının mevcut finansal eğitim yöntem ve içeriklerinin değerlendirilmesi, geliştirilmesi süreçlerine; ayrıca finansal eğitim alanında yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Sakarya ili Merkez ilçelerinde (Adapazarı, Arifiye, Erenler, Serdivan) bulunan MEB’e bağlı devlet liselerinde 2022-2023 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde gerçekleştirilen dört haftalık bir uygulama ile, Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere 10 ortaöğretim kurumunda; 9. sınıflar hariç (muhasebe finansman eğitimi gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini etkileyecek ders içeriğinin daha sınırlı olması nedeniyle) 10., 11., 12., sınıf düzeyinde; 438 lise öğrencisi ile, veri toplama araçları olarak OECD’nin finansal okuryazarlık ve finansal katılımı ölçmeye yönelik araç seti ve TBB’nin “Finansal Okuryazarlık Seviye Ölçme Anketi” ile, literatür çalışması araştırmacı tarafından elde edilen Türkçe ve yine araştırmacı tarafından ulaşılan yabancı kaynaklarla sınırlıdır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Literatüre bakıldığında finansal okuryazarlık alanında dünyada yapılan çalışmalarda çoğunlukla deneysel tasarımların kullanıldığı görülürken (Muñoz-Murillo, Álvarez-Franco ve Restrepo-Tobón, 2020; Supanantarook, Lensink ve Hansen, 2017; Kirsch, 2014); Türkiye’de finansal okuryazarlık alanında yapılan çalışmalarda çoğunlukla tarama çalışmalarının tercih edildiği (Anbar, ve Beridze, 2020; Er, ve Taylan, 2017; Aydın, 2018; Çevik, 2018; Barış, 2016; Durmuşkaya ve Kavas, 2018; Özbek, 2019; Sakınç, 2018; Sarıgül, 2020; Yılmaz ve Aslan, 2020) görülmektedir. Bu çalışmalar incelendiğinde

finansal okuryazarlık araştırmalarında en çok kullanılan veri toplama aracının anket olduğu görölmektedir. Bu araştırmada da verilerin toplanmasında anketler kullanılmıştır.

Anket; bireylerden çeşitli konularda, planlı ve standart olacak şekilde bilgi almak amacıyla geliştirilen ve özellikle sosyolojik araştırmalarda çoğunlukla tercih edilen bir yöntemdir (Tezcan, 1992). Gerek yapılan akademik araştırmalarda gerekse ekonomi, politika, eğitim, sağlık gibi çeşitli alanlarda anket yönteminin sık kullanıldığı görölmektedir. 1994-2012 dönemine ait pazarlama alanındaki 184 doktora tezinin %59'u, eğitim alanında 2003-2007 dönemine ilişkin 211 tezde de %58 oranında anket yöntemine başvurulmuştur (Bakır, 2013). Özellikle günümüzde bilgi teknolojilerinin giderek gelişiyor olması, büyük kapsamlı anketler ve mega analizlerin yapılabilmesine katkı sağlamıştır (Karadağ, 2010). Anket yöntemi kullanılarak hem nicel hem de nitel ölçümler ve analizler yapılabilmektedir. Yatırım, Tasarruf, üretim, tüketim, gelir, ücret, harcama, hane halkı, istihdam, işsizlik vb. gibi kantitatif veriler yanında; zekâ, başarı, memnuniyet, beklenti gibi nitel özellikler de anketler yoluyla ölçölmektedir (Arıkan, 2018).

Finansal erişim, finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış sorularının oluşturulmasında literatürdeki finansal okuryazarlık çalışmalarında kullanılan maddelerden yararlanılmıştır. Bu bağlamda OECD'nin finansal okuryazarlık ve finansal katılımı ölçmeye yönelik araç setinden (OECD, 2022) ve Türkiye Bankalar Birliği'nin "Finansal Okuryazarlık Seviye Ölçme Anketi" ölçeğinden yararlanılarak oluşturulan maddeler ortaöğretim seviyesi dikkate alınarak oluşturulmuştur.

Araştırma hedef kitlesi; 2019 Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğu stratejik planına göre merkez ilçelerde ortaöğretim (lise) seviyesinde öğrenim görmekte olan 30.358 öğrenci olup, örneklem hacmi %95 güven aralığı ve %5 hata payı ile belirlenmiştir (Yamane, 2001).

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq} \quad (3.1)$$

Formölde;

n: Örneklem hacmini,

N: Örneklem evrenindeki birim sayısı, öğrenci sayısı 30.358

t: Örneklem büyüklüğü 30'dan fazla olduğu için değeri alınacaktır. Z tablo değeri %5 hata payı ile çalışılacağından 1.96 olarak alınmıştır.

p: Örneklem katılma teklifini kabul etme olasılığı, maksimum sayıda ankete ulaşabilmek için %50 yani 0.50 olarak alınmıştır.

q: Örneklem katılma teklifini kabul etmeme olasılığı, $1-p = 0.50$ olarak alınmıştır.

d: %95 güven aralığında 0.05 olarak alınmıştır.

Buna göre örneklem hacmi;

$$n = \frac{30358 \cdot (1,96)^2 \cdot 0,5 \cdot 0,5}{0,05^2 \cdot (30358-1) + (1,96)^2 \cdot 0,5 \cdot 0,5} = 379,37 \quad (3.2)$$

olarak hesaplanmıştır.

Tablo 6

Örneklem Büyüklükleri

$\alpha = 0.05$ için Örneklem Büyüklükleri

Evren Büyük- lüğü	0.03 örneklem hatası (d)			0.05 örneklem hatası (d)			0.10 örneklem hatası (d)		
	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7	p=0.5 q=0.5	p=0.8 q= 0.2	p=0.3 q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100 milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)

Örneklem hacmi 379 olarak hesaplanmış ancak araştırma sonuçlarının güvenilirliğini arttırmak amacıyla, örneklem hacmi yaklaşık %15 artırılarak, 438 adet anket uygulaması yapılmıştır. Sakarya ilinde ortaöğretim öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi ölçüleceği için katılımcılar, ortaöğretim (lise) düzeyinde farklı okul türlerinden sınıf seviyelerine göre basit tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilmiştir.

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla OECD'nin finansal okuryazarlık ve finansal katılımı ölçmeye yönelik araç seti ve Türkiye Bankalar Birliği'nin "Finansal Okuryazarlık Seviye Ölçme Anketi" ortaöğretim seviyesine uyarlanarak kullanılmıştır. Bu nedenle anket ölçeği için ayrıca madde ayırt edicilik analizi yapılmamıştır. Anket uygulaması gerçekleştirildikten sonra verilerin ham haline Cronbach Alpha analizi yapılmış ve güvenirlik derecesi 0,486 bulunmuştur.

İstatistikte Cronbach'ın Alfa (?) katsayısı psikometrik bir testin güvenilirliğinin kestiriminde kullanılır. Her bir madde için saptanan tek bir ? değeri olabileceği gibi, ölçekteki tüm maddelere ait ortalama bir ? değeri de hesaplanabilir. Katsayının 0.7 ve üstü bulunması durumunda ölçeğin güvenirliği iyi olarak kabul edilir. Diğer yandan hesaplanan düşük ? değerinin ölçekte yer alan madde sayısının az olmasına, hesaplanan katsayı 0.9'un üzerinde olduğunda da ölçekte gereksiz soru olabileceği göz önüne alınmalıdır (Kılıç, 2016).

Bu doğrultuda güvenirlik derecesini arttırmak amacıyla ankette yer alan 8 (FE2, FB1, FT10, FD1, FD4_5, FT3, FT5 ve FD2_5) soru veya seçenek analiz dışına çıkarılarak güvenirlik derecesinin 0,702'ye çıkması sağlanmıştır.

Ayrıca 438 anket içerisinde yetersiz cevapların olduğu 7 (39, 81, 245, 254, 257, 264, 352) anket veri setinden çıkarılarak 431 anket üzerinden SPSS 25.0 yardımı ile madde analizi ve kategorik değişkenlerin analizi için ki-kare analizi yapılmıştır.

Bu kapsamda "Ortaöğretim Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Tespiti: Sakarya İli Örneği" anket çalışmasına 187'si kız, 244'ü erkek olmak üzere toplam 431 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların okul türüne göre dağılımı ise şöyledir;

Tablo 7

Katılımcıların Okul Türlerine Göre Dağılımı

Öğrenci Sayısı	Okul Türü	Okul Türünün Özelliği
101	Anadolu Lisesi	Anadolu Lisesi (Adrese Dayalı)
103	Anadolu İmam Hatip Lisesi	
54	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	
41	Fen Lisesi	Puanla Yerleşenler (Nitelikli)
42	Sosyal Bilimler Lisesi	
90	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Muhasebe Finansman Alanında Öğrenim Görenler

3.4. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bulguları analiz edilirken üç ana kategori oluşturulmuştur.

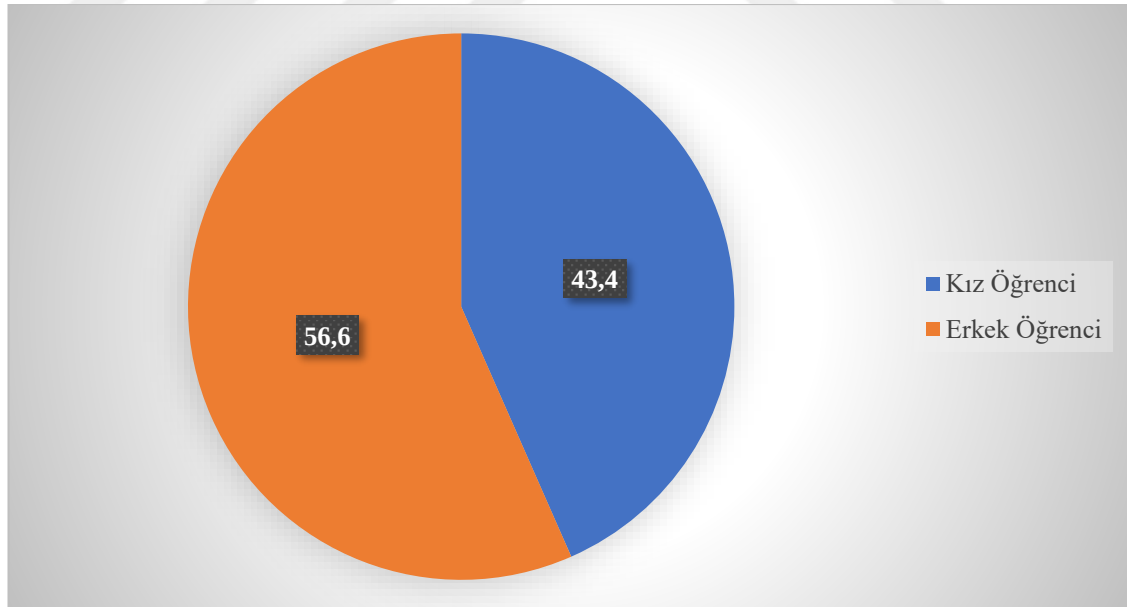
- **Nitelikli liseler;** başarı sıralamasına göre öğrenci yerleştirilen fen liseleri ve sosyal bilimler liselerindeki öğrenciler.
- **Adrese dayalı liseler;** başarı sıralamasına bakılmaksızın adrese dayalı sistemle öğrenci yerleştirilen Anadolu liseleri, Anadolu imam hatip liseleri, mesleki ve teknik Anadolu liselerindeki öğrenciler.
- **Muhasebe ve finansman alanı;** Mesleki ve Teknik Anadolu liseleri statüsünde olup muhasebe ve finansman eğitimi verilen alanlardaki öğrenciler.

3.4.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Yapılan anket çalışmasında katılımcılara sekiz adet demografik soru yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar Şekil 4, Şekil 5, Şekil 6, Şekil 7, Şekil 8, Şekil 9, Şekil 10 ve Şekil 11’de gösterilmiştir.

Şekil 4

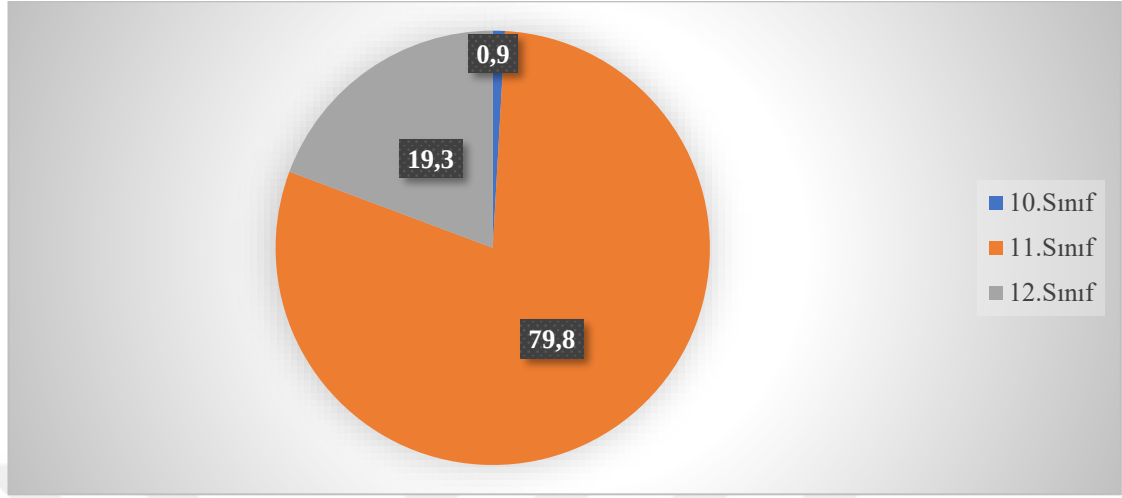
Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

Anket çalışmasına toplam 431 lise öğrencisi katılmıştır. Bu öğrencilerin cinsiyet dağılımı; %43,4 kız öğrenci, %56,6 erkek öğrenci şeklindedir.

Şekil 5

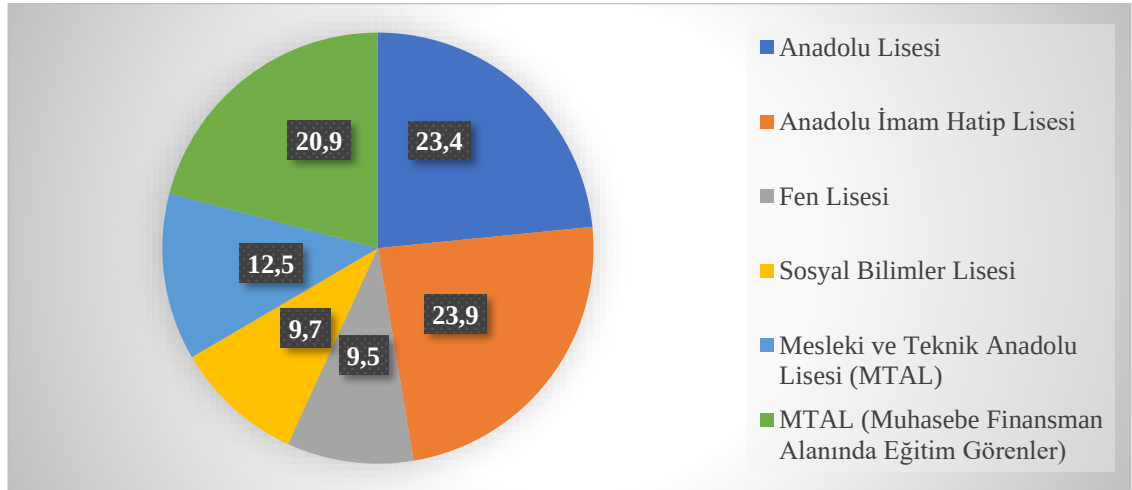
Katılımcıların Sınıf Seviyesi Dağılımı

Katılımcıların sınıf seviyesine göre dağılımı incelendiğinde; 4 öğrencinin 10. sınıf, 344 öğrencinin 11. sınıf ve 83 öğrencinin 12. sınıf seviyesinde olduğu görülmektedir. 9. sınıf seviyesinde eğitim gören öğrencilerin ders müfredatında finansal okuryazarlık ile ilgili derslerin bulunmaması nedeniyle bu sınıf seviyesine anket uygulanmamıştır. Şekil 11’den görüleceği üzere ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunu (%79,8) 11. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Şekil 6

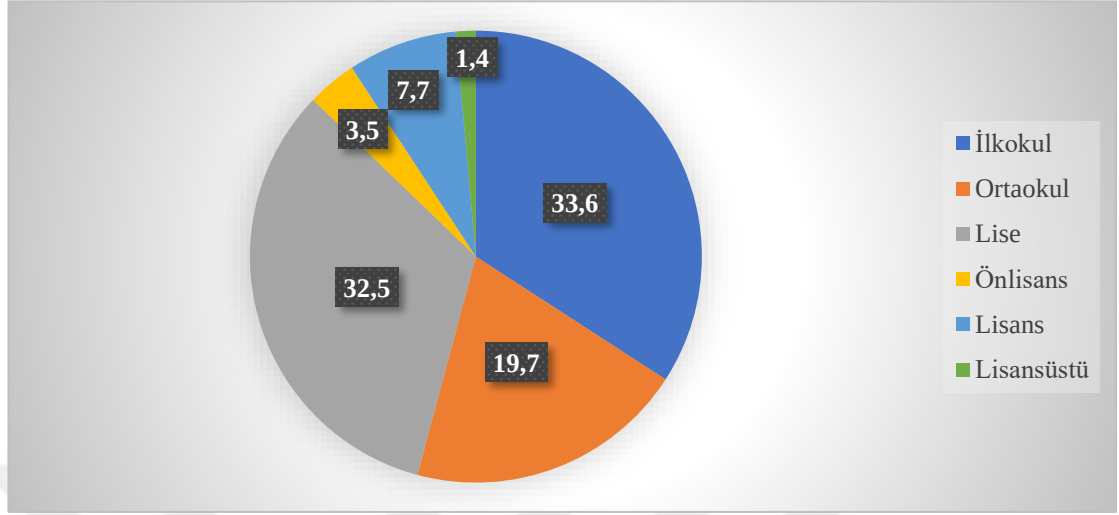
Katılımcıların Okul Türü Dağılımı

431 katılımcının okul türüne göre dağılımı incelendiğinde; %23,4 öğrencinin Anadolu Lisesi, %23,9 öğrencinin Anadolu İmam Hatip Lisesi, %9,5 öğrencinin Fen Lisesi, %9,7 öğrencinin Sosyal Bilimler Lisesi, %12,5 öğrencinin Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve %20,9 öğrencinin Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi-Muhasebe Finansman Alanında öğrenim gördüğü anlaşılmaktadır.

Şekil 7

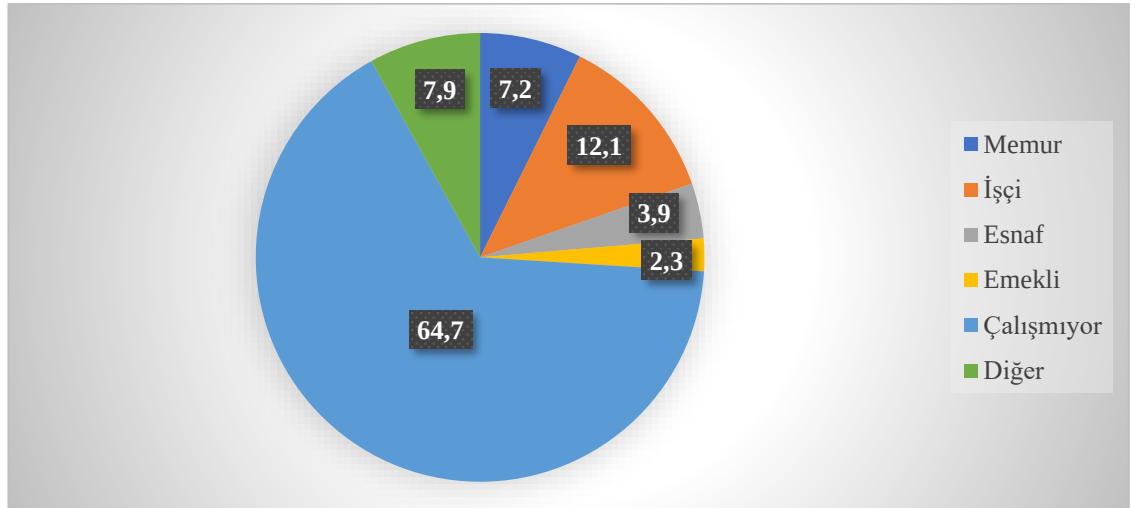
Katılımcıların Anne Eğitim Dağılımı

Katılımcıların annelerinin eğitim durumuna göre dağılımı; 145 öğrencinin annesi ilkokul, 85 öğrencinin annesi ortaokul, 140 öğrencinin annesi lise, 15 öğrencinin annesi ön lisans, 33 öğrencinin annesi lisans ve 6 öğrencinin annesi lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir. Tüm katılımcılar dikkate alındığında, anne eğitim durumu sorusu %33,6 oranında “İlkokul” olarak cevaplanmıştır. İkinci sırada ise %32,5 oranında “Lise” cevabı yer almaktadır.

Şekil 8

Katılımcıların Anne Meslek Dağılımı

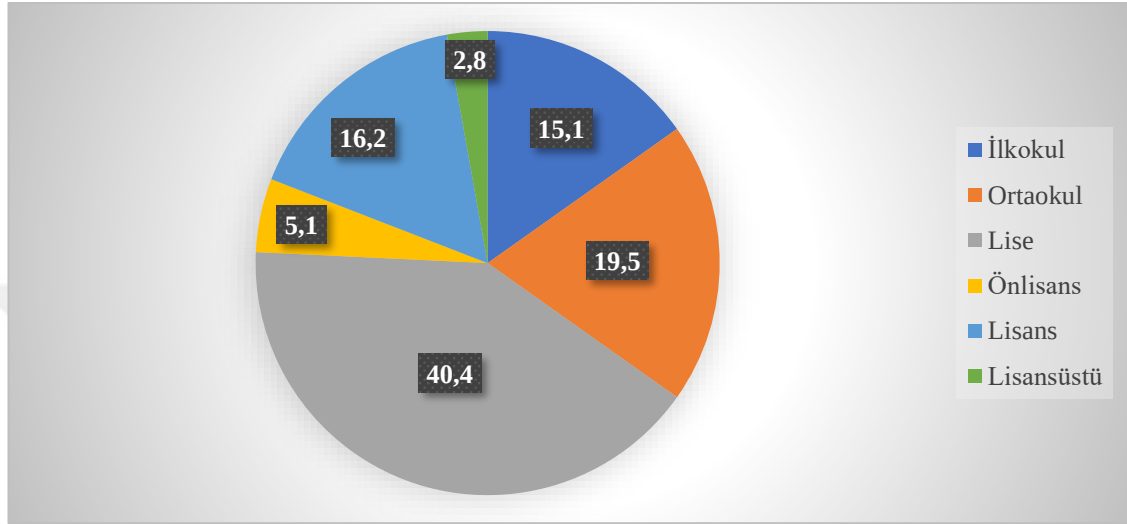

Katılımcıların annelerinin meslek durumu sorusuna verilen cevaplara göre dağılım incelendiğinde; 31 öğrencinin annesinin memur, 52 öğrencinin annesinin işçi, 17 öğrencinin annesinin esnaf olduğu, 34 öğrencinin annesinin bu meslekler dışındaki

işlerde çalıştığı, 10 öğrencinin annesinin emekli, 279 öğrencinin annesinin ise çalışmadığı görülmektedir. Tüm katılımcılar dikkate alındığında, anne mesleği sorusu %64,7 oranında “Çalışmıyor” olarak cevaplanmıştır.

Şekil 9

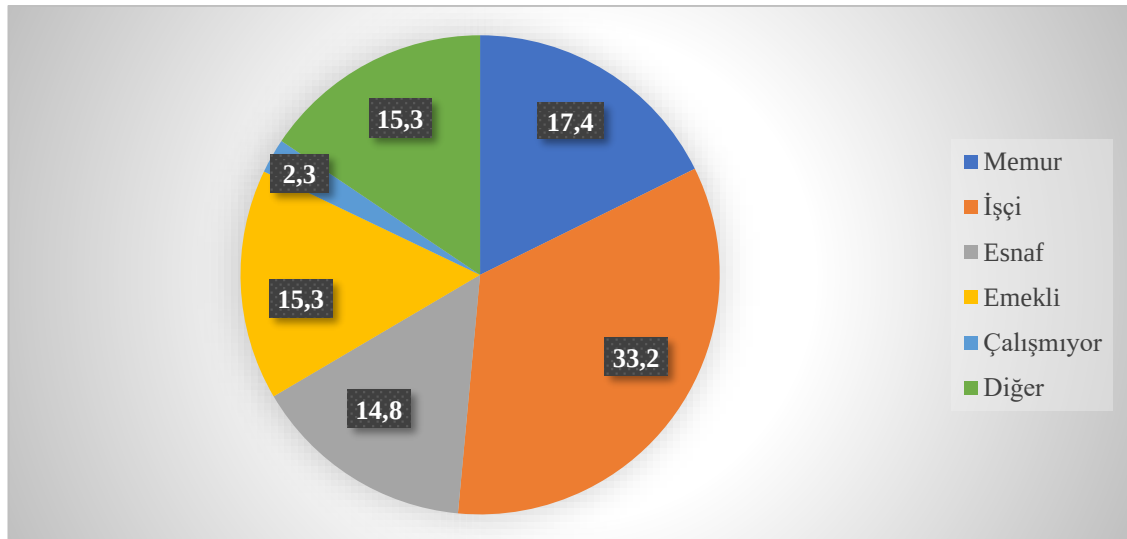
Katılımcıların Baba Eğitim Dağılımı

Katılımcıların babalarının eğitim durumuna göre dağılımı incelendiğinde; 65 öğrencinin babası ilkokul, 84 öğrencinin babası ortaokul, 174 öğrencinin babası lise, 22 öğrencinin babası ön lisans, 70 öğrencinin babası lisans ve 12 öğrencinin babası lisansüstü eğitim düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Tüm katılımcılar dikkate alındığında, baba eğitim durumu sorusu %40,4 oranında “Lise” olarak cevaplanmıştır. İkinci sırada ise %19,5 oranında “Ortaokul” cevabı yer almaktadır.

Şekil 10

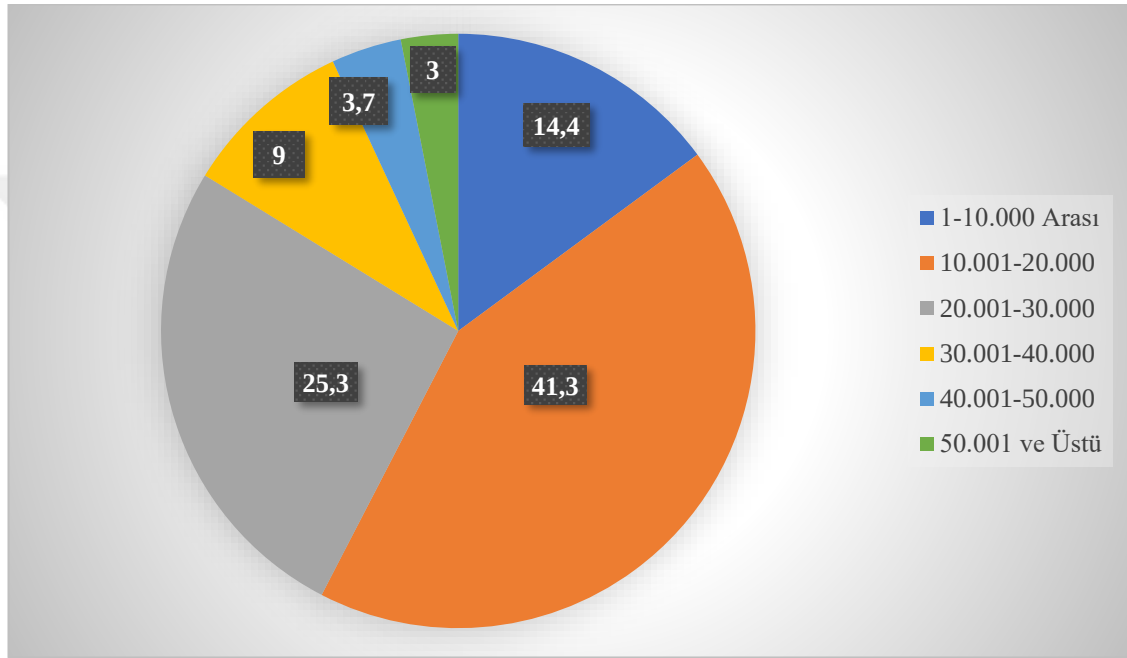
Katılımcıların Baba Meslek Dağılımı

Katılımcıların babalarının meslek durumuna göre dağılımı incelendiğinde; 75 öğrencinin babasının memur, 143 öğrencinin babasının işçi, 64 öğrencinin babasının esnaf olduğu, 66 öğrencinin babasının bu meslekler dışındaki işlerde çalıştığı, 66 öğrencinin babasının emekli, 10 öğrencinin babasının ise çalışmadığı görülmektedir. Katılımcıların babalarının mesleğini sorusuna çoğunlukla (%33,2) “İşçi” cevabını verdiği görülmektedir.

Şekil 11

Katılımcıların Aile Aylık Gelir Toplamı Dağılımı

Katılımcıların ailelerinin aylık gelir toplamına göre dağılımı incelendiğinde; 62 öğrencinin ailelerinin aylık gelir toplamı 1-10.000 TL arasında, 178 öğrencinin ailelerinin aylık gelir toplamı 10.001-20.000 TL arasında, 109 öğrencinin ailelerinin aylık gelir toplamı 20.001-30.000 TL arasında, 39 öğrencinin ailelerinin aylık gelir toplamı 30.001-40.000 TL arasında, 16 öğrencinin ailelerinin aylık gelir toplamı 40.001-50.000 TL arasında ve 13 öğrencinin ailelerinin aylık gelir toplamı 50.001 ve üstü gelire sahiptir. Verilen cevaplara göre katılımcıların %41,3'ünün ailelerinin aylık gelir toplamının 10.001-20.000 arasında olduğu görülmektedir. (Gelir aralıkları 2023 yılı mayıs ayında asgari ücret ve ortalama memur maaşı gibi unsurlar dikkate alınarak belirlenmiştir.)

3.4.2. Katılımcıların Finansal Erişime İlişkin Bulguları

Katılımcıların finansal erişimi nerden sağladıklarına yönelik sorulara vermiş oldukları cevaplar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8*Katılımcıların Finansal Erişime İlişkin Verileri*

Finansal Erişim	Seçenekler	Muhasebe ve Finansman Alanı t = 89	Adrese Dayalı Okullar t = 256	Nitelikli Okullar t = 79	P*
Dünyada ve Türkiye’de gelişen ekonomik olaylar veya parayla ilgili konularda (bankacılık, harcama, tasarruf vb.) hangi kaynaklardan bilgi alıyorsunuz? (Bu soruda birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	Aile	30	112	35	0,223
	Sosyal Çevre	38	116	42	0,357
	TV	38	115	39	0,675
	Okul	49	52	17	,000
	Kitap ve dergi vb.	10	22	10	0,511
	Sosyal Medya	71	198	67	0,356
	Web Siteleri	33	129	40	0,800
	Takip Etmiyorum	0	13	3	0,096

* Ki-kare testinin sonucuna göre elde edilen p değeridir.

Öğrencilerin finansal erişimle ilgili sorulan “Dünyada ve Türkiye’de gelişen ekonomik olaylar veya parayla ilgili konularda (bankacılık, harcama, tasarruf vb.) hangi kaynaklardan bilgi alıyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde; katılımcıların % eğitim gören katılımcıların %53,2’sinin “Sosyal Çevre”, adrese dayalı okullarda eğitim gören katılımcıların %50,4’ünün “Web Siteleri”, muhasebe ve finansman alanında eğitim gören katılımcıların %55,1’inin “Okul” seçeneğinin tercih ettiği görülmüştür. Veriler incelendiğinde muhasebe ve finansman alanında eğitim gören hiçbir öğrencinin “Dünyada ve Türkiye’de gelişen ekonomik olaylar veya parayla ilgili konularda (bankacılık, harcama, tasarruf vb.) hangi kaynaklardan bilgi alıyorsunuz?” sorusuna “Takip Etmiyorum” cevabını vermediği görülmüştür. 41,7’sinin “Aile”, %46,2’sinin “Sosyal Çevre”, %45,3’ünün “TV”, %27,8’inin “Okul”, %9,9’unun “Kitap, Dergi vb.”, %79,2’sinin “Sosyal Medya”, % 47,6’sının “Web Siteleri” ve %3,8’inin “Takip Etmiyorum” seçeneğini işaretlediği görülmüştür.

Bu bilgiler incelendiğinde araştırmaya katılan lise öğrencilerin %79,2’sinin finansal erişimi sosyal medya yoluyla sağladığı görülmektedir. Okul türleri olarak incelendiğinde

ise; muhasebe ve finans alanında öğrenci olanların %79,8'inin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olanların %77,3'ünün, nitelikli okullarda öğrenim görenlerin %84,8'inin sosyal medya seçeneğini işaretlediği ve en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmektedir. En çok tercih edilen ikinci seçeneklere bakıldığında ise; nitelikli liselerde eğitim gören katılımcıların yüzde 53,2'sinin “Sosyal Çevre”, adrese dayalı okullarda eğitim gören katılımcıların yüzde 50,4'ünün “Web Siteleri”, muhasebe ve finansman alanında eğitim gören katılımcıların yüzde 55,1'inin “Okul” seçeneğinin tercih ettiği görülmüştür. Veriler incelendiğinde muhasebe ve finansman alanında eğitim gören hiçbir öğrencinin “Dünyada ve ülkemizde gelişen ekonomik olaylar veya parayla ilgili konularda (bankacılık, harcama, tasarruf vb.) hangi kaynaklardan bilgi alıyorsunuz?” sorusuna “Takip Etmiyorum” cevabını vermediği görülmüştür.

Tablo 9

Katılımcıların Finansal Erişime İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Finansal Erişim	Seçenekler (%)	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Dünyada ve Türkiye’de gelişen ekonomik olaylar veya parayla ilgili konularda (bankacılık, harcama, tasarruf vb.) hangi kaynaklardan bilgi alıyorsunuz? (Bu soruda birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	Aile	33,7	43,8	44,3	41,7
	Sosyal Çevre	42,7	45,3	53,2	46,2
	TV	42,7	44,9	45,3	45,3
	Okul	55,1	20,3	21,5	27,8
	Kitap ve dergi vb.	11,2	8,6	12,7	9,9
	Sosyal Medya	79,8	77,3	84,8	79,2
	Web Siteleri	37,1	50,4	50,6	47,6
	Takip Etmiyorum	0,0	5,1	3,8	3,8

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

3.4.3. Katılımcıların Finansal Bilgi Durumuna İlişkin Bulgular

Anket formunda beş bölümden oluşan ve katılımcıların finansal bilgi düzeyini ölçen sorulara yer verilmiştir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar neticesinde ulaşılan veriler şöyledir:

Tablo 10*Katılımcıların Finansal Bilgiye İlişkin Verileri*

Finansal Bilgi	Seçenekler	Muhasebe ve Finansman Alanı t = 87	Adres Dayalı Okullar t = 252	Nitelikli Okullar t = 79	P*
Yaptığınız alışveriş ile ilgili sorun yaşadığınızda ve satıcı tarafından sorunuzun çözülmediğinde nereye başvurmanız gerekir?	Emniyet Müdürlüğü	4	12	0	0,374
	Vergi Dairesi	2	3	0	
	Tüketici Hakem Heyeti	79	230	79	
	Belediye	2	6	0	

* Ki-kare testinin sonucuna göre elde edilen p değeridir.

Öğrencilerin finansal bilgi ile ilgili sorulan “Yaptığınız alışveriş ile ilgili sorun yaşadığınızda ve satıcı tarafından sorunuzun çözülmediğinde nereye başvurmanız gerekir?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde; katılımcıların tamamının %3,8’inin “Emniyet Müdürlüğü”, %1,2’sinin “Vergi Dairesi”, %92,8’inin “Tüketici Hakem Heyeti”, %1,9’unun “Belediye” seçeneğini işaretlediği görülmüştür.

Tablo 11

Katılımcıların Finansal Bilgiye İlişkin (Tüketici Hakları) Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Finansal Bilgi	Seçenekler (%)	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Yaptığınız alışveriş ile ilgili sorun yaşadığınızda ve satıcı tarafından sorunuzun çözülmediğinde nereye başvurmanız gerekir?	Emniyet Müdürlüğü	4,6	4,8	0	3,8
	Vergi Dairesi	2,6	1,2	0	1,2
	Tüketici Hakem Heyeti	90,8	91,3	100	92,8
	Belediye	2,3	2,4	0	1,9

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcılar %92,8 oranla “Tüketici Hakem Heyeti” seçeneğini tercih ederken; muhasebe ve finans alanında öğrenci olanların %90,8’inin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olanların %91,3’ünün, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların ise tamamının bu seçeneği tercih ettiği görülmüştür.

Tablo 12*Katılımcıların Finansal Bilgiye (Faiz Hesaplama) İlişkin Verileri*

Finansal Bilgi	Seçenekler	Muhasebe ve Finansman Alanı t = 86	Adrese Dayalı Okullar t = 244	Nitelikli Okullar t = 76	P*
Sahip olduğumuz 5000 TL'yi yıllık % 20 faiz oranıyla bankaya yatırdığımızda bir yılın sonunda hesabımızda kaç TL olur?	5.000 TL	4	8	0	,000
	7.500 TL	19	35	2	
	6.000 TL	52	193	72	
	5.500 TL	11	8	2	

* Ki-kare testinin sonucuna göre elde edilen p değeridir.

Katılımcıların finansal bilgi düzeyini ölçmek amacı ile sorulan “Sahip olduğumuz 5000 TL'yi yıllık % 20 faiz oranıyla bankaya yatırdığımızda bir yılın sonunda hesabımızda kaç TL olur?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde; %3,0'ının “5.000”, %13,8'inin “7.500”, %78,1'inin “6.000”, %5,2'sinin “5.500” seçeneğini işaretlediği görülmüştür.

Tablo 13*Katılımcıların Finansal Bilgiye (Faiz Hesaplama) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı*

Finansal Bilgi	Seçenekler (%)	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Sahip olduğumuz 5000 TL'yi yıllık % 20 faiz oranıyla bankaya yatırdığımızda bir yılın sonunda hesabımızda kaç TL olur?	5.000 TL	4,7	3,3	0	3,0
	7.500 TL	22,1	14,3	2,6	13,8
	6.000 TL	60,5	79,1	94,7	78,1
	5.500 TL	12,8	3,3	2,6	5,2

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Soru ile ilgili veriler incelendiğinde “6.000” seçeneğini tercih eden katılımcılar %78,1 oranla soruya doğru cevap verirken; muhasebe ve finans alanında öğrenci olanların %60,5'inin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olanların %79,1'inin, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların ise %94,7'sinin bu soruya doğru cevap verdiği görülmüştür.

Yapılan anket çalışmasında katılımcıların finansal bilgi düzeyini ölçen 10 adet finansal kavrama yer verilmiş ve bu kavramların “Hiç Duymadım-Sadece Duydum-Bilgim Var” şeklinde değerlendirilmesi istenmiştir. Verilen cevaplar şu şekildedir:

Tablo 14*Katılımcıların Finansal Bilgiye (Temel Kavramlar) İlişkin Verileri*

Finansal Bilgi					
(Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.)	Seçenekler	Muhasebe ve Finansman Alanı t = 89	Adrese Dayalı Okullar t = 254	Nitelikli Okullar t = 79	P*
Enflasyon	Hiç Duymadım	1	2	0	0,576
	Sadece Duydum	25	53	17	
	Bilgim Var	63	199	62	
Bütçe	Hiç Duymadım	0	3	0	0,032
	Sadece Duydum	9	13	6	
	Bilgim Var	80	237	73	
İhracat	Hiç Duymadım	2	2	0	0,005
	Sadece Duydum	20	39	3	
	Bilgim Var	66	214	76	
Paranın Zaman Değeri	Hiç Duymadım	9	41	10	0,034
	Sadece Duydum	14	69	25	
	Bilgim Var	66	144	43	
Merkez Bankası	Hiç Duymadım	1	4	1	0,761
	Sadece Duydum	18	68	19	
	Bilgim Var	70	179	58	
Temettü	Hiç Duymadım	56	188	62	0,188
	Sadece Duydum	20	47	12	
	Bilgim Var	12	19	5	
Amortisman	Hiç Duymadım	2	199	65	,000
	Sadece Duydum	29	43	12	
	Bilgim Var	58	13	2	
KDV (Katma Değer Vergisi)	Hiç Duymadım	1	5	0	0,606
	Sadece Duydum	14	40	9	
	Bilgim Var	74	209	69	
Döviz	Hiç Duymadım	0	3	0	0,532
	Sadece Duydum	17	37	11	
	Bilgim Var	72	215	68	
Borsa	Hiç Duymadım	1	3	0	0,892
	Sadece Duydum	21	62	21	
	Bilgim Var	67	190	58	

* Ki-kare testinin sonucuna göre elde edilen p değeridir.

Verilen cevaplar her bir kavram için okul türlerine göre incelenerek şu verilere ulaşılmıştır;

Tablo 15

Katılımcıların Finansal Bilgiye (Enflasyon Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Enflasyon kavramı	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Hiç Duymadım	1,1	0,8	0	0,7
Sadece Duydum	28,1	20,9	21,5	22,5
Bilgim Var	70,8	78,3	78,5	76,8

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Katılımcıların finansal bilgi düzeyini ölçmek amacı ile sorulan “Enflasyon kavramı hakkında bilgi düzeyiniz nedir?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde; katılımcıların %0,7’sinin “Hiç Duymadım”, %22,5’inin “Sadece Duydum”, %76,8’inin ise “Bilgim Var” seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Enflasyon ile ilgili sorulan soruya verilen cevaplar incelendiğinde; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların yüzde 1,1’inin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %0,8’inin “Hiç Duymadım” seçeneğini; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %28,1’inin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %20,9’unun, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %21,5’inin “Sadece Duydum”; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %70,8’inin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %78,3’ünün, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %78,5’inin “Bilgim Var” seçeneğini tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 16

Katılımcıların Finansal Bilgiye (Bütçe Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Bütçe kavramı	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Hiç Duymadım	0	1,2	0	0,7
Sadece Duydum	10,1	5,1	7,6	6,7
Bilgim Var	89,9	93,7	92,4	92,6

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Katılımcıların bütçe kavramı ile ilgili verdikleri cevaplar incelendiğinde; %0,7'sinin “Hiç Duymadım”, %6,7'sinin “Sadece Duydum”, %92,6'sının ise “Bilgim Var” seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Bütçe kavramı ile ilgili verilen cevaplar okul türleri açısından incelendiğinde; adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %1,2'sinin “Hiç Duymadım” seçeneğini; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %10,1'inin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %5,1'inin, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %7,6'sının “Sadece Duydum”; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %89,9'unun, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %93,7'sinin, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %92,4'ünün “Bilgim Var” seçeneğini tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 17

Katılımcıların Finansal Bilgiye (İhracat Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

İhracat kavramı	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Hiç Duymadım	2,3	0,8	0	0,9
Sadece Duydum	22,7	15,3	3,8	14,7
Bilgim Var	75,0	83,9	96,2	84,4

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Ankete katılan lise öğrencilerinin ihracat kavramı ile ilgili verdikleri cevaplar incelendiğinde; %0,9'unun “Hiç Duymadım”, %14,7'sinin “Sadece Duydum”, %84,4'ünün ise “Bilgim Var” seçeneğini tercih ettiği görülmektedir.

İhracat kavramı ile ilgili verilen cevaplar okul türleri açısından incelendiğinde; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %2,3'ünün, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %0,8'inin “Hiç Duymadım” seçeneğini; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %22,7'sinin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %15,3'ünün, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %3,8'inin “Sadece Duydum”; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %75,0'ının, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %83,9'unun, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %96,2'sinin “Bilgim Var” seçeneğini tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 18

Katılımcıların Finansal Bilgiye (Paranın Zaman Değeri Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Paranın Zaman Değeri Kavramı	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Hiç Duymadım	10,1	16,1	12,8	14,3
Sadece Duydum	15,7	27,2	32,1	25,7
Bilgim Var	74,2	56,7	55,1	60,1

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Paranın zaman değeri kavramı ile ilgili katılımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde; %14,3'ünün "Hiç Duymadım", %25,7'sinin "Sadece Duydum", %60,1'inin ise "Bilgim Var" seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Bu kavramı ile ilgili verilen cevaplar okul türleri açısından incelendiğinde; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %10,1'inin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %16,1'inin, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %12,8'inin "Hiç Duymadım" seçeneğini; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %15,7'sinin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %27,2'sinin, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %32,1'inin "Sadece Duydum"; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %74,2'sinin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %56,7'sinin, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %55,1'inin "Bilgim Var" seçeneğini tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 19

Katılımcıların Finansal Bilgiye (Merkez Bankası Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Merkez Bankası Kavramı	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Hiç Duymadım	1,1	1,6	1,3	1,4
Sadece Duydum	20,2	27,1	24,4	25,1
Bilgim Var	78,7	71,3	74,4	73,4

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Katılımcılara sorulan Merkez Bankası kavramı ile ilgili verilen cevaplar incelendiğinde; %1,4'ünün “Hiç Duymadım”, %25,1'inin “Sadece Duydum”, %73,4'ünün ise “Bilgim Var” seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Merkez bankası kavramı ile ilgili verilen cevaplar okul türleri açısından incelendiğinde; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %1,1'inin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %1,6'sının, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %1,3'ünün “Hiç Duymadım” seçeneğini; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %20,2'sinin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %27,1'inin, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %24,4'ünün “Sadece Duydum”; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %78,7'sinin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %71,3'ünün, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %74,4'ünün “Bilgim Var” seçeneğini tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 20

Katılımcıların Finansal Bilgiye (Temettü Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Temettü Kavramı	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Hiç Duymadım	63,6	74,0	78,5	72,7
Sadece Duydum	22,7	18,5	15,2	18,8
Bilgim Var	13,6	7,5	6,3	8,6

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Uygulanan ankette temettü kavramı ile ilgili verilen cevaplar incelendiğinde; katılımcıların %72,7'sinin “Hiç Duymadım”, %18,8'inin “Sadece Duydum”, %8,6'sının ise “Bilgim Var” seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Finansal bilgi düzeyini ölçmek için hazırlanan bu bölümdeki temettü kavramı ile ilgili verilen cevaplar okul türleri açısından incelendiğinde; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %63,6'sının, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %74,0'ının, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %72,7'sinin “Hiç Duymadım” seçeneğini; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %22,7'sinin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %18,5'inin, nitelikli

okullarda öğrenci olan katılımcıların %15,2'sinin “Sadece Duydum”; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %13,6'sının, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %7,5'inin, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %6,3'ünün “Bilgim Var” seçeneğini işaretledikleri görülmektedir.

Tablo 21

Katılımcıların Finansal Bilgiye (Amortisman Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Amortisman Kavramı	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Hiç Duymadım	2,2	78,0	82,3	62,9
Sadece Duydum	32,6	16,9	15,2	19,9
Bilgim Var	65,2	5,1	2,5	17,3

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Yapılan anket çalışmasında amortisman kavramı ile ilgili verilen cevaplar incelendiğinde; katılımcıların %62,9'unun “Hiç Duymadım”, %19,9'unun “Sadece Duydum”, %17,3'ünün ise “Bilgim Var” seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Uygulanan anket çalışmasının bu bölümdeki amortisman kavramı ile ilgili verilen cevaplar okul türleri açısından incelendiğinde; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %2,2'sinin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %78,0'ının, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %82,3'ünün “Hiç Duymadım” seçeneğini; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %32,6'sının, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %16,9'unun, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %15,2'sinin “Sadece Duydum”; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %65,2'sinin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %5,1'inin, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %2,5'inin “Bilgim Var” seçeneğini işaretledikleri görülmektedir.

Tablo 22

Katılımcıların Finansal Bilgiye (KDV Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

KDV Kavramı	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Hiç Duymadım	1,1	2,0	0	1,4
Sadece Duydum	15,7	15,7	11,5	15,0
Bilгим Var	83,1	82,3	88,5	83,6

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Uygulanan anketin bu kısmında KDV (Katma Değer Vergisi) kavramı ile ilgili verilen cevaplar incelendiğinde; katılımcıların %1,4'ünün "Hiç Duymadım", %15,0'ının "Sadece Duydum", %83,6'sının ise "Bilгим Var" seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Anket çalışmasının bu bölümdeki KDV kavramı ile ilgili verilen cevaplar okul türleri açısından incelendiğinde; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %1,1'inin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %2,0'ının "Hiç Duymadım" seçeneğini; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların ve adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %15,7'sinin, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %11,5'inin "Sadece Duydum"; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %83,1'inin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %82,3'ünün, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %88,5'inin "Bilгим Var" seçeneğini işaretledikleri görülmektedir.

Tablo 23

Katılımcıların Finansal Bilgiye (Döviz Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Döviz Kavramı	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Hiç Duymadım	0	1,2	0	0,7
Sadece Duydum	19,1	14,5	13,9	15,4
Bilгим Var	80,9	84,3	86,1	83,9

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Döviz kavramı ile ilgili anketin bu bölümünde verilen cevaplar incelendiğinde; katılımcıların %0,7'sinin “Hiç Duymadım”, %15,4'ünün “Sadece Duydum”, %83,9'unun ise “Bilgim Var” seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Yapılan anket çalışmasının bu bölümdeki döviz kavramı ile ilgili verilen cevaplar okul türleri açısından incelendiğinde; adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %1,2'inin “Hiç Duymadım” seçeneğini; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %19,1'inin, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %14,5'inin, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %13,9'unun “Sadece Duydum”; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %80,9'unun, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %84,3'ünün, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %86,1'inin “Bilgim Var” seçeneğini işaretledikleri görülmektedir.

Tablo 24

Katılımcıların Finansal Bilgiye (Borsa Kavramı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Borsa Kavramı	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Hiç Duymadım	1,1	1,2	0	0,9
Sadece Duydum	23,6	24,3	26,6	24,6
Bilgim Var	75,3	74,5	73,4	74,5

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Katılımcıların borsa kavramı ile ilgili verdikleri cevaplar incelendiğinde; %0,9'unun “Hiç Duymadım”, %24,6'sının “Sadece Duydum”, %74,5'inin ise “Bilgim Var” seçeneğini işaretlediği görülmektedir.

Borsa kavramı ile ilgili verilen cevaplar okul türleri açısından incelendiğinde; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %1,1'inin ve adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %1,2'inin “Hiç Duymadım” seçeneğini; muhasebe ve finansman alanında eğitim alan katılımcıların %23,6'sının, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %24,3'ünün, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %26,6'sının “Sadece Duydum”; muhasebe ve finansman alanında eğitim

alan katılımcıların %75,3'ünün, adrese dayalı okul türlerinde öğrenci olan katılımcıların %74,5'inin, nitelikli okullarda öğrenci olan katılımcıların %73,4'ünün “Bilgim Var” seçeneğini tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 25

Katılımcıların Finansal Bilgiye (Temel Kavramlar) İlişkin Verilerinin Seçeneklere Yüzdelik Dağılımı

Temel Kavramlar	Hiç Duymadım (%)	Sadece Duydum (%)	Bilgim Var (%)
Enflasyon	0,7	22,5	76,8
Bütçe	0,7	6,7	92,6
İhracat	0,9	14,7	84,4
Paranın Zaman Değeri	14,3	25,7	60,1
Merkez Bankası	1,4	25,1	73,4
Temettü	72,7	18,8	8,6
Amortisman	62,9	19,9	17,3
KDV	1,4	15,0	83,6
Döviz	0,7	15,4	83,9
Borsa	0,9	24,6	74,5

Yapılan anket çalışmasında finansal bilgi düzeyini ölçen, yine ankette yer alan finansal kavramlarla ilgili on adet ifadeye yer verilmiş ve bu ifadelerin “Doğru-Yanlış” şeklinde değerlendirilmesi istenmiştir. Verilen cevaplar Tablo 26’de sunulmuştur.

Tablo 26*Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler) İlişkin Verileri*

Finansal Bilgi					
(Aşağıda verilen ifadeleri değerlendirin ve size en yakın gelen seçeneği işaretleyin.)	Seçenekler	Muhasebe ve Finansman Alanı t = 89	Adrese Dayalı Okullar t = 254	Nitelikli Okullar t = 79	P*
Ürünlerin fiyatlarının düşmesi satın alma gücünü düşürür.	Doğru	14	21	3	0,022
	Yanlış	75	233	75	
İhracatın artması ülke ekonomisini olumsuz etkiler.	Doğru	20	29	4	0,002
	Yanlış	68	227	75	
İki yıl önce kazandığım 5000 TL ile şimdi kazandığım 5000 TL arasında fark yoktur.	Doğru	11	15	1	0,012
	Yanlış	78	241	78	
Türkiye’de kâğıt para (banknot) basma yetkisine sahip kuruluş T.C. Ziraat Bankası’dır.	Doğru	41	79	13	,000
	Yanlış	47	170	63	
E-ticarete maliyetler daha düşüktür.	Doğru	51	187	66	0,003
	Yanlış	32	60	12	
Hiçbir şart aranmaksızın emeklilik yaşına gelen herkes emekli olur.	Doğru	27	34	5	,000
	Yanlış	61	217	74	
Marketten satın aldığımız ekmek ve deterjana aynı KDV oranı uygulanır.	Doğru	16	63	9	0,031
	Yanlış	73	193	70	
Yabancı ülke para birimlerine döviz adı verilir.	Doğru	81	228	74	0,128
	Yanlış	7	25	2	
Borsa hisse senedi ve diğer yatırım araçlarının alınıp satıldığı piyasalardır.	Doğru	78	229	78	0,038
	Yanlış	10	23	1	
Bütçe, ülke para birimlerinin birbirine oranını ifade eder.	Doğru	51	95	17	,000
	Yanlış	37	157	59	

* Ki-kare testinin sonucuna göre elde edilen p değeridir.

Anket çalışmasında yer verilen ve finansal bilgi düzeyini ölçen her ifade tek tek değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmede şu verilere ulaşılmıştır:

Tablo 27

Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Enflasyon) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Ürünlerin fiyatlarının düşmesi satın alma gücünü düşürür.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Doğru	15,7	8,3	3,8	9,0
Yanlış	84,3	91,7	96,2	91,0

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Enflasyon kavramı ile ilgili olan “Ürünlerin fiyatlarının düşmesi satın alma gücünü düşürür.” İfadesinde katılımcılar %91,0 oranında “yanlış” seçeneğini işaretlemiştir. Nitelikli okullarda eğitim gören katılımcıların %96,2 oranında uygun seçeneği tercih ettiği görülmüştür. Muhasebe ve finansman alanın da eğitim gören katılımcıların oranı 84,3 ile diğer okul türlerinin tamamının gerisinde kalmıştır.

Tablo 28

Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-İhracat) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

İhracatın artması ülke ekonomisini olumsuz etkiler.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Doğru	22,7	11,3	5,1	12,5
Yanlış	77,3	88,7	94,9	87,5

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

İhracat kavramı ile ilgili olan “İhracatın artması ülke ekonomisini olumsuz etkiler.” İfadesinde katılımcılar %87,1 oranında “yanlış” seçeneğini işaretlemiştir. Nitelikli okullarda eğitim gören katılımcıların %94,9 oranında uygun seçeneği tercih ettiği görülmüştür. Muhasebe ve finansman alanın da eğitim gören katılımcıların oranı 77,3 ile diğer okul türlerinin tamamının gerisinde kalmıştır.

Tablo 29

Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Paranın Zaman Değeri) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

İki yıl önce kazandığım 5.000 TL ile şimdi kazandığım 5.000 TL arasında fark yoktur.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Doğru	12,4	5,9	1,3	6,4
Yanlış	87,6	94,1	98,7	93,6

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Paranın zaman değeri kavramı ile ilgili olan “İki yıl önce kazandığım 5.000 TL ile şimdi kazandığım 5000 TL arasında fark yoktur.” İfadesinde katılımcılar %93,6 oranında “yanlış” seçeneğini işaretlemiştir. Nitelikli okullarda eğitim gören katılımcıların %98,7 oranında uygun seçeneği tercih ettiği görülmüştür. Muhasebe ve finansman alanın da eğitim gören katılımcıların oranı ise 87,6 ile diğer okul türlerinin tamamının gerisinde kalmıştır.

Tablo 30

Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Merkez Bankası) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Türkiye’de kâğıt para (banknot) basma yetkisine sahip kuruluş T.C. Ziraat Bankası’dır.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Doğru	46,6	31,7	17,1	32,2
Yanlış	53,4	68,3	82,9	67,8

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Merkez Bankası kavramı ile ilgili olan “Türkiye’de kâğıt para (banknot) basma yetkisine sahip kuruluş T.C. Ziraat Bankası’dır.” İfadesinde katılımcılar %67,8 oranında “Yanlış” seçeneğini işaretlemiştir. Nitelikli okullarda eğitim gören katılımcıların %82,9 oranında uygun seçeneği tercih ettiği görülmüştür. Muhasebe ve finansman alanın da eğitim gören katılımcıların oranı ise 53,4 ile diğer okul türlerinin tamamının gerisinde kalmıştır.

Tablo 31

Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler - e-Ticaret) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

e-ticarete maliyetler daha düşüktür.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Doğru	61,4	75,7	84,6	74,5
Yanlış	38,6	24,3	15,4	25,5

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

“e-ticarete maliyetler daha düşüktür.” İfadesinde katılımcılar %74,5 oranında “Doğru” seçeneğini işaretlemiştir. Nitelikli okullarda eğitim gören katılımcıların %84,6 oranında uygun seçeneği tercih ettiği görülmüştür. Muhasebe ve finansman alanının da eğitim gören katılımcıların oranı ise 61,4 ile diğer okul türlerinin tamamının gerisinde kalmıştır.

Tablo 32

Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Emeklilik) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Hiçbir şart aranmaksızın emeklilik yaşına gelen herkes emekli olur.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Doğru	30,7	13,5	6,3	15,8
Yanlış	69,3	86,5	93,7	84,2

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

“Hiçbir şart aranmaksızın emeklilik yaşına gelen herkes emekli olur.” İfadesinde katılımcılar %84,2 oranında “Yanlış” seçeneğini işaretlemiştir. Nitelikli okullarda eğitim gören katılımcıların %93,7 oranında uygun seçeneği tercih ettiği görülmüştür. Muhasebe ve finansman alanının da eğitim gören katılımcıların oranı ise 69,3 ile diğer okul türlerinin tamamının gerisinde kalmıştır.

Tablo 33

Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-KDV) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Marketten satın aldığımız ekmek ve deterjana aynı KDV oranı uygulanır.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Doğru	18,0	24,6	11,4	20,8
Yanlış	82,0	75,4	88,6	79,2

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

KDV kavramı ile ilgili olan “Marketten satın aldığımız ekmek ve deterjana aynı KDV oranı uygulanır.” İfadesinde katılımcılar %79,2 oranında “Yanlış” seçeneğini işaretlemiştir. Nitelikli okullarda eğitim gören katılımcıların %88,6 oranında uygun seçeneği tercih ettiği görülmüştür. Muhasebe ve finansman alanının da eğitim gören katılımcıların bu soruda verdiği cevaplar incelendiğinde %82,0 ile adrese dayalı okul türlerinin üzerinde bir oranla uygun seçeneği tercih ettiği ancak nitelikli okul türlerinde eğitim gören katılımcıların gerisinde kaldığı görülmüştür.

Tablo 34

Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Döviz) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Yabancı ülke para birimlerine döviz adı verilir.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Doğru	92,0	90,1	97,4	91,8
Yanlış	8,0	9,9	2,6	8,2

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Döviz kavramı ile ilgili olan “Yabancı ülke para birimlerine döviz adı verilir.” İfadesinde katılımcılar %91,8 oranında “Doğru” seçeneğini işaretlemiştir. Nitelikli okullarda eğitim gören katılımcıların %97,4 oranında uygun seçeneği tercih ettiği görülmüştür. Muhasebe ve finansman alanının da eğitim gören katılımcıların bu soruda verdiği cevaplar incelendiğinde %92,0 ile adrese dayalı okul türlerinin üzerinde bir oranla uygun seçeneği tercih ettiği ancak nitelikli okul türlerinde eğitim gören katılımcıların gerisinde kaldığı görülmüştür.

Tablo 35

Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Borsa) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Borsa hisse senedi ve diğer yatırım araçlarının alınıp satıldığı piyasalardır.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Doğru	88,6	90,9	98,7	91,9
Yanlış	11,4	9,1	1,3	8,1

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Borsa kavramı ile ilgili olan “Borsa hisse senedi ve diğer yatırım araçlarının alınıp satıldığı piyasalardır.” ifadesinde katılımcılar %91,9 oranında “Doğru” seçeneğini işaretlemiştir. Nitelikli okullarda eğitim gören katılımcıların %98,7 oranında uygun seçeneği tercih ettiği görülmüştür. Muhasebe ve finansman alanının da eğitim gören katılımcıların bu soruda verdiği cevaplar incelendiğinde %88,6 oranı ile çalışmaya katılan farklı okul türlerinde eğitim gören katılımcıların tamamının gerisinde kaldığı görülmüştür.

Tablo 36

Katılımcıların Finansal Bilgiye (İfadeler-Bütçe) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Bütçe, ülke para birimlerinin birbirine oranını ifade eder.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Doğru	58,0	37,7	22,4	39,2
Yanlış	42,0	62,3	77,6	60,8

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Bütçe kavramı ile ilgili olan “Bütçe, ülke para birimlerinin birbirine oranını ifade eder.” ifadesinde katılımcılar %60,8 oranında “Yanlış” seçeneğini işaretlemiştir. Nitelikli okullarda eğitim gören katılımcıların %77,6 oranında uygun seçeneği tercih ettiği görülmüştür. Muhasebe ve finansman alanının da eğitim gören katılımcıların oranı 42,0 ile diğer okul türlerinin tamamının gerisinde kaldığı ve %58,0 oranında uygun olmayan seçeneği tercih ettiği görülmüştür.

Tablo 37

Katılımcıların Finansal Bilgiye İlişkin (İfadeler) Verilerin Seçeneklere Göre Yüzdelik Dağılımı

Finansal Bilgiye İlişkin İfadeler	Doğru (%)	Yanlış (%)
Ürünlerin fiyatlarının düşmesi satın alma gücünü düşürür.	9,0	91,0
İhracatın artması ülke ekonomisini olumsuz etkiler.	12,5	87,5
İki yıl önce kazandığım 5.000 TL ile şimdi kazandığım 5000 TL arasında fark yoktur.	6,4	93,6
Türkiye’de kâğıt para (banknot) basma yetkisine sahip kuruluş T.C. Ziraat Bankası’dır.	32,2	67,8
E-ticarete maliyetler daha düşüktür.	74,5	25,5
Hiçbir şart aranmaksızın emeklilik yaşına gelen herkes emekli olur.	15,8	84,2
Marketten satın aldığımız ekmek ve deterjana aynı KDV oranı uygulanır.	20,8	79,2
Yabancı ülke para birimlerine döviz adı verilir.	91,8	8,2
Borsa hisse senedi ve diğer yatırım araçlarının alınıp satıldığı piyasalardır.	91,9	8,1
Bütçe, ülke para birimlerinin birbirine oranını ifade eder.	39,2	60,8

3.4.4. Katılımcıların Finansal Tutum Düzeyine İlişkin Bulgular

Yapılan anket çalışmasında katılımcıların finansal tutum düzeyini ölçmek için 11 ifadeden oluşan bir bölüm oluşturulup katılımcıların verilen ifadeleri “Katılmıyorum-Kararsızım-Katılıyorum” şeklinde değerlendirmesi istenmiştir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar neticesinde ulaşılan veriler şöyledir:

Tablo 38*Katılımcıların Finansal Tutuma İlişkin Verileri*

Finansal Tutum					
(Aşağıda verilen ifadeleri değerlendirin ve size en yakın gelen seçeneği işaretleyin.)	Seçenekler	Muhasebe ve Finansman Alanı t = 89	Adrese Dayalı Okullar t = 256	Nitelikli Okullar t = 79	P*
Harcama yapmaktansa paramı biriktirmeyi tercih ederim.	Katılmıyorum	14	65	17	0,273
	Kararsızım	32	71	28	
	Katılıyorum	43	120	34	
Banka gibi finans kuruluşlarının sunduğu hizmetlere güvenirim.	Katılmıyorum	11	68	16	,000
	Kararsızım	29	120	39	
	Katılıyorum	48	68	24	
Şimdi ve gelecekte paramın yetmeyeceğinden endişe ediyorum.	Katılmıyorum	17	54	7	0,014
	Kararsızım	24	52	11	
	Katılıyorum	48	148	60	
Para ile ilgili konularda konuşmayı severim.	Katılmıyorum	16	67	29	0,023
	Kararsızım	28	66	26	
	Katılıyorum	89	118	24	
İnternet üzerinden alışveriş yapmak güvenli değildir.	Katılmıyorum	35	138	61	,000
	Kararsızım	45	91	16	
	Katılıyorum	9	24	2	
Kredi kartı kullanımı kişilerin harcamalarını artırır.	Katılmıyorum	14	54	15	0,039
	Kararsızım	26	61	9	
	Katılıyorum	48	137	55	
Geleceğe dair finansal hedeflerim var bunlara ulaşmak için çaba gösteriyorum.	Katılmıyorum	14	56	8	0,065
	Kararsızım	26	67	17	
	Katılıyorum	49	133	54	
İstek ve ihtiyaçlarımı ayırt edebilirim.	Katılmıyorum	1	22	3	0,059
	Kararsızım	7	31	9	
	Katılıyorum	81	203	67	

* Ki-kare testinin sonucuna göre elde edilen p değeridir.

Katılımcılara uygulanan anket çalışmasında yer verilen ve finansal tutum düzeyini ölçen ifadeler verilecek yanıtlar incelendiğinde şu verilere ulaşılmıştır:

Tablo 39

Katılımcıların Finansal Tutuma (Tasarruf) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Harcama yapmaktansa paramı biriktirmeyi tercih ederim.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Katılmıyorum	15,7	25,4	21,5	22,6
Kararsızım	36,0	27,7	35,4	30,9
Katılıyorum	48,3	46,9	43,0	46,5

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Katılımcıların finansal tutum düzeylerini ölçmek amacıyla sorulan “Harcama yapmaktansa paramı biriktirmeyi tercih ederim.” ifadesinde %46,5 oranında “Katılıyorum” seçeneğinin en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmüştür. Okul türleri açısından verilen yanıtlar incelendiğinde muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin “Katılıyorum” seçeneğini %48,3 oranında tercih ettiği görülmüştür.

Tablo 40

Katılımcıların Finansal Tutuma (Güven) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Banka gibi finans kuruluşlarının sunduğu hizmetlere güvenirim.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Katılmıyorum	12,5	26,6	20,3	22,5
Kararsızım	33,0	46,9	49,4	44,4
Katılıyorum	54,5	26,6	30,4	33,1

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Ankete katılan öğrencilerin finansal tutum düzeylerini ölçmek amacıyla sorulan “Banka gibi finans kuruluşlarının sunduğu hizmetlere güvenirim.” ifadesinde %44,4 oranında “Kararsızım” seçeneğinin en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmüştür. Okul türleri açısından verilen yanıtlar incelendiğinde muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin genel sonuca göre farklılaştığı ve “Kararsızım” seçeneği 33,0 oranında tercih edilirken “Katılıyorum” seçeneğinin ise %54,5 oranında en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmüştür.

Tablo 41

Katılımcıların Finansal Tutuma (Şimdi ve Gelecek Kaygısı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Şimdi ve gelecekte paramın yetmeyeceğinden endişe ediyorum.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Katılmıyorum	19,1	21,3	9,0	18,5
Kararsızım	27,0	20,5	14,1	20,7
Katılıyorum	53,9	58,3	76,9	60,8

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Ankete katılan öğrencilerin finansal tutum düzeylerini ölçmek amacıyla sorulan “Şimdi ve gelecekte paramın yetmeyeceğinden endişe ediyorum.” ifadesinde %60,8 oranında “Katılıyorum” seçeneğinin en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmüştür. Okul türleri açısından verilen yanıtlar incelendiğinde nitelikli okul türlerinde eğitim gören öğrencilerin genel oranın üzerinde %76,9 oranla “Katılıyorum” seçeneğini tercih ettiği görülmüştür.

Tablo 42

Katılımcıların Finansal Tutuma (Para) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Para ile ilgili konularda konuşmayı severim.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam (%)
Katılmıyorum	18,0	26,7	36,7	26,7
Kararsızım	31,5	26,3	32,9	28,6
Katılıyorum	50,6	47,0	30,4	44,6

Çalışmada finansal tutum düzeylerini ölçmek amacıyla sorulan “Para ile ilgili konularda konuşmayı severim.” ifadesinde, %44,6 oranında “Katılıyorum” seçeneğinin en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmüştür. Okul türleri açısından verilen yanıtlar incelendiğinde muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin “Katılıyorum” seçeneğini %50,6 oranında tercih ederken diğer okul türlerinde bu oranın daha aşağıda olduğu görülmüştür.

Tablo 43

Katılımcıların Finansal Tutuma (İnternet) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

İnternet üzerinden alışveriş yapmak güvenli değildir.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Katılmıyorum	39,3	54,5	77,2	55,6
Kararsızım	50,6	36,0	20,3	36,1
Katılıyorum	10,1	9,5	2,5	8,3

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Katılımcıların finansal tutum düzeylerini ölçmek amacıyla sorulan “İnternet üzerinden alışveriş yapmak güvenli değildir.” ifadesinde, %55,6 oranında “Katılmıyorum” seçeneğinin en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmüştür. Okul türleri açısından verilen yanıtlar incelendiğinde muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin en çok tercih ettiği seçenek %50,6 ile “Kararsızım” olurken, adrese dayalı okullarda eğitim gören öğrencilerin %54,5 ve nitelikli okullarda eğitim gören öğrencilerin %77,2 oranında “Katılmıyorum” seçeneğini tercih ettikleri görülmüştür.

Tablo 44

Katılımcıların Finansal Tutuma (Kredi Kartı) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Kredi kartı kullanımı kişilerin harcamalarını arttırır.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Katılmıyorum	15,9	21,4	19,0	19,8
Kararsızım	29,5	24,2	11,4	22,9
Katılıyorum	54,5	54,4	69,6	57,3

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Ankete katılan öğrencilerin finansal tutum düzeylerini ölçmek amacıyla sorulan “Kredi kartı kullanımı kişilerin harcamalarını arttırır.” ifadesinde %57,3 oranında “Katılıyorum” seçeneğinin en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmüştür. Okul türleri açısından verilen yanıtlar incelendiğinde nitelikli okul türlerinde eğitim gören öğrencilerin genel oranın üzerinde %69,6 oranla “Katılıyorum” seçeneğini tercih ettiği görülmüştür.

Tablo 45

Katılımcıların Finansal Tutuma (Finansal Hedefler) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Geleceğe dair finansal hedeflerim var bunlara ulaşmak için çaba gösteriyorum.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Katılmıyorum	15,7	21,9	10,1	18,4
Kararsızım	29,2	26,2	21,5	25,9
Katılıyorum	55,1	52,0	68,4	55,7

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Yapılan anket çalışmasına katılan öğrencilerin finansal tutum düzeylerini belirlemek için sorulan “Geleceğe dair finansal hedeflerim var bunlara ulaşmak için çaba gösteriyorum.” ifadesinde %55,7 oranında “Katılıyorum” seçeneğinin en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmüştür. Okul türleri açısından verilen yanıtlar incelendiğinde nitelikli okul türlerinde eğitim gören öğrencilerin %68,4 oranla “Katılıyorum” seçeneğini tercih ettiği görülmüştür.

Tablo 46

Katılımcıların Finansal Tutuma (İstek-İhtiyaç) İlişkin Verilerinin Okul Türlerine Göre Dağılımı

İstek ve ihtiyaçlarımı ayırt edebilirim.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Katılmıyorum	1,1	8,6	3,8	6,1
Kararsızım	7,9	12,1	11,4	11,1
Katılıyorum	91,0	79,3	84,8	82,8

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Finansal tutum düzeylerini belirlemek için anket uygulamasında sorulan “İstek ve ihtiyaçlarımı ayırt edebilirim.” ifadesinde %82,8 oranında “Katılıyorum” seçeneğinin en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmüştür. Okul türleri açısından verilen yanıtlar incelendiğinde muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin en çok tercih ettiği seçenek %91,0 ile, diğer okul türlerinde eğitim gören öğrencilerden daha yüksek oranda “Katılıyorum” seçeneğinin tercih edildiği görülmüştür.

Tablo 47

Katılımcıların Finansal Tutuma İlişkin (ifadeler) Verilerinin Seçeneklere Yüzdelik Dağılımı

Finansal Tutuma İlişkin İfadeler	Katılmıyorum (%)	Kararsızım (%)	Katılıyorum (%)
Harcama yaptıktan sonra paramı biriktirmeyi tercih ederim.	22,6	30,9	46,5
Banka gibi finans kuruluşlarının sunduğu hizmetlere güvenirim	22,5	44,4	33,1
Şimdi ve gelecekte paramın yetmeyeceğinden endişe ediyorum.	18,5	20,7	60,8
Para ile ilgili konularda konuşmayı severim.	26,7	28,6	44,6
İnternet üzerinden alışveriş yapmak güvenli değildir.	55,6	36,1	8,3
Kredi kartı kullanımı kişilerin harcamalarını artırır.	19,8	22,9	57,3
Geleceğe dair finansal hedeflerim var bunlara ulaşmak için çaba gösteriyorum.	18,4	25,9	55,7
İstek ve ihtiyaçlarımı ayırt edebilirim.	6,1	11,1	82,8

3.4.5. Katılımcıların Finansal Davranış Düzeyine İlişkin Bulgular

Yapılan anket çalışmasında katılımcıların finansal davranış düzeyini ölçmek için üç tanesi soru ifadesi biri eylem içeren ifadeler olmak üzere dört bölüm oluşturulmuştur. Katılımcıların verilen ifadeleri kendilerine en uygun seçeneklere göre cevaplamaları istenmiştir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplara göre oluşturulan veriler şöyledir:

Tablo 48

Katılımcıların Finansal Davranışa (Para Yönetimi) İlişkin Verileri

Finansal Davranış	Seçenekler	Muhasebe ve Finansman Alanı t = 89	Adrese Dayalı Okullar t = 256	Nitelikli Okullar t = 79	P*
(Bu soruda birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	Elimdeki parayı doğru kullanmak için plan yaparım ve uygulam	71	185	59	0,376
	Harcamalarımı not ederim	14	32	18	0,081
	Gelir ve giderlerimi ayırım	39	89	33	0,235
	Harcamalarımı azaltacak önlemler alırım	44	144	50	0,195

* Ki-kare testinin sonucuna göre elde edilen p değeridir.

“Belirtilenlerden herhangi birini kendiniz veya aileniz için yapıyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların yüzdeleri şöyledir:

Tablo 49

Katılımcıların Finansal Davranışa (Para Yönetimi) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Yüzdelik Dağılımı

Finansal Davranış	Seçenekler	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Belirtilenlerden herhangi birini kendiniz veya aileniz için yapıyor musunuz? (Bu soruda birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	Elimdeki parayı doğru kullanmak için plan yaparım ve uygulam	79,8	72,3	74,7	74,3
	Harcamalarımı not ederim	15,7	12,5	22,8	15,1
	Gelir ve giderlerimi ayırırım	43,8	34,8	41,8	38,0
	Harcamalarımı azaltacak önlemler alırım	49,4	56,3	63,3	56,1

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Verilen cevaplar incelendiğinde, katılımcıların %74,3’ünün ellerindeki parayı doğru kullanmak için planlama yaptığını, okul türleri açısından incelendiğinde ise muhasebe ve finansman alanında eğitim gören katılımcıların planlama yapma oranının %79,8 ile diğer okul türlerindeki katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Harcamaları not alma alışkanlığının ise bütün okul türleri için düşük olduğu ve genel oranın %15,1 olduğu görülmüştür. Anketin bu bölümünde “Gelir ve giderlerimi ayırırım” ifadesini seçen katılımcı oranı %38,0 olarak hesaplanmıştır. Okul türü bakımından veriler incelendiğinde %43,8 oranla muhasebe ve finansman alanında öğrenim gören öğrencilerin bu seçeneği tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. “Harcamalarımı azaltacak önlemler alırım” seçeneğini tercih eden öğrencilerin genel oranı %56,1 olurken, nitelikli liselerde eğitim gören öğrencilerin %63,3 bu seçeneği tercih etmiştir.

Katılımcıların tasarruf etme yöntemlerine ilişkin soruya verilen cevaplar şöyledir:

Tablo 50*Katılımcıların Finansal Davranışa (Tasarruf Yolları) İlişkin Verileri*

Finansal Davranış	Seçenekler	Muhasebe ve Finansman Alanı t = 89	Adrese Dayalı Okullar t = 256	Nitelikli Okullar t = 79	P*
Belirtilen yollardan hangisi veya hangileriyle para birikimi yaptınız. (Bu soruda birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	Evde para biriktirdim	65	205	67	0,157
	Banka hesabında para biriktirdim	28	80	26	0,962
	Altın alımı yoluyla para biriktirdim	33	94	36	0,352
	Döviz alımı yoluyla para biriktirdim	22	65	27	0,267
	Para biriktirmedim	5	20	7	0,706

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

“Belirtilen yollardan hangisi veya hangileriyle para birikimi yaptınız.” Sorusuna verilen cevapların yüzdelik oranları şöyledir:

Tablo 51*Katılımcıların Finansal Davranışa (Tasarruf Yolları) İlişkin Verilerin Okul Türlerine Göre Yüzdelik Dağılımı*

Finansal Davranış	Seçenekler	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Belirtilen yollardan hangisi veya hangileriyle para birikimi yaptınız. (Bu soruda birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	Evde para biriktirdim	73,0	80,1	87,8	79,5
	Banka hesabında para biriktirdim	31,5	31,3	32,9	31,6
	Altın alımı yoluyla para biriktirdim	37,1	36,7	45,6	38,4
	Döviz alımı yoluyla para biriktirdim	24,7	25,4	34,2	26,9
	Para biriktirmedim	5,6	7,8	8,9	7,5

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

“Belirtilen yollardan hangisi veya hangileriyle para birikimi yaptınız.” İfadesinde verilen yanıtlar incelendiğinde en çok tercih edilen seçeneğin %79,5 oranla “Evde para biriktiririm” olduğu görülmüştür. “Para biriktirmedim” seçeneğini tercih eden katılımcıların oranı ise %7,5’tir.

Finansal davranış düzeyini ölçmek için katılımcılara Tablo 52’de verilen ifadeler yöneltilmiş ve en yakın gelen seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Verilen cevaplar doğrultusunda elde edilen veriler şöyledir:

Tablo 52

Katılımcıların Finansal Davranış (İfadeler) Verileri

Finansal Davranış					
(Aşağıda verilen ifadeleri değerlendirin ve size en yakın gelen seçeneği işaretleyin.)	Seçenekler	Muhasebe ve Finansman Alanı t = 89	Adrese Dayalı Okullar t = 256	Nitelikli Okullar t = 79	P*
Alışveriş sonrası fişimi incelerim.	Hiçbir Zaman	13	22	2	0,032
	Ara Sıra	49	163	46	
	Her Zaman	27	71	31	
Harçlığımı günlere bölerek kullanırım.	Hiçbir Zaman	24	57	26	0,221
	Ara Sıra	38	102	32	
	Her Zaman	27	97	21	
Günlük yapacağım harcamaları önceden planlarım.	Hiçbir Zaman	18	54	14	0,875
	Ara Sıra	35	111	33	
	Her Zaman	35	90	32	
Harçlığımdan para ayırıp biriktiririm.	Hiçbir Zaman	16	34	9	0,226
	Ara Sıra	44	116	30	
	Her Zaman	29	106	39	
İnternet sitelerinden alışveriş yaparım.	Hiçbir Zaman	11	18	1	0,035
	Ara Sıra	50	151	42	
	Her Zaman	28	83	35	
Sosyal medya üzerinden yapılan tanıtımlar satın alma kararımı etkiler.	Hiçbir Zaman	38	99	23	0,363
	Ara Sıra	40	131	46	
	Her Zaman	11	25	10	
Bir ürünü satın almadan önce fiyat karşılaştırma sitelerini incelerim.	Hiçbir Zaman	7	40	4	0,017
	Ara Sıra	37	102	26	
	Her Zaman	45	114	49	
İstediğim ürünün fiyatı yüksekse daha uygun fiyatlı benzer bir ürün tercih ederim.	Hiçbir Zaman	5	30	5	0,023
	Ara Sıra	39	142	40	
	Her Zaman	45	84	34	
İstediğim ürünü daha uygun fiyata satan yerleri araştırırım.	Hiçbir Zaman	6	10	1	0,429
	Ara Sıra	29	97	29	
	Her Zaman	54	149	49	

* Ki-kare testinin sonucuna göre elde edilen p değeridir.

Tablo 52’te yer alan ifadeler ve katılımcıların yanıtları ayrıca incelendiğinde şu verilere ulaşılmıştır:

Tablo 53

Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Fiş İnceleme) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Alışveriş sonrası fişimi incelerim.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Hiçbir Zaman	14,6	8,6	2,5	8,7
Ara sıra	55,1	63,7	58,2	60,8
Her Zaman	30,3	27,7	39,2	30,4

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Anket çalışmasına katılım gösteren öğrencilerin “Alışveriş sonrası fişimi incelerim.” ifadesine verdiği yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların %60,8 oranında “Ara Sıra” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür. Okul türleri arasında bu seçeneği en çok tercih eden öğrencilerin %63,7 oranında adrese dayalı okul türlerinde eğitim gören öğrencilerin olduğu görülmüştür. “Her Zaman” seçeneğini tercih eden katılımcı oranı ise %30,4 olarak tespit edilmiştir. Okul türü açısından bakıldığında “Her Zaman” seçeneğini %39,2 oranıyla nitelikli okul türünde eğitim görenlerin işaretlediği görülmüştür.

Tablo 54

Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Harçlığını Bölme) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Harçlığımı günlere bölerek kullanırım.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Hiçbir Zaman	27,0	22,3	32,9	25,2
Ara sıra	42,7	39,8	40,5	40,6
Her Zaman	30,3	37,9	26,6	34,2

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Finansal davranış bölümünde yer alan “Harçlığımı günlere bölerek kullanırım.” ifadesinde verilen yanıtlar incelendiğinde “Ara Sıra” seçeneğinin %40,6 ile en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmektedir. “Her Zaman” seçeneğini tercih eden katılımcı oranı ise %34,2 olarak tespit edilmiştir. Okul türü açısından bakıldığında “Her Zaman”

seçeneğini %37,9 oranıyla adrese dayalı okul türünde eğitim görenlerin işaretlediği görülmüştür.

Tablo 55

Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Planlama) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Günlük yapacağım harcamaları önceden planlarım.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Hiçbir Zaman	20,5	21,2	17,7	20,4
Ara sıra	39,8	43,5	41,8	42,4
Her Zaman	39,8	35,3	40,5	37,2

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Katılımcıların finansal davranış düzeyini ölçmek için oluşturulan bölümünde yer alan “Günlük yapacağım harcamaları önceden planlarım.” ifadesinde verilen yanıtlar incelendiğinde “Ara Sıra” seçeneğinin %42,4 ile en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmektedir. Okul türleri arasında bu seçeneği en çok tercih eden öğrencilerin %43,5 oranında adrese dayalı okul türlerinde eğitim gören öğrencilerin olduğu görülmüştür. “Her Zaman” seçeneğini tercih eden katılımcı oranı ise %37,2 olarak tespit edilmiştir. Okul türü açısından bakıldığında “Her Zaman” seçeneğini %40,5 oranla nitelikli okul türünde eğitim görenlerin tercih ettiği görülmüştür.

Tablo 56

Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Biriktirme) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Harçlığımdan para ayırıp biriktiririm.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Hiçbir Zaman	18,8	13,3	11,5	13,9
Ara sıra	49,4	45,3	38,5	44,9
Her Zaman	32,6	41,4	50,0	41,1

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Ankete katılan lise öğrencilerinin finansal davranış düzeyini ölçmek için oluşturulan “Harçlığımdan para ayırıp biriktiririm.” ifadesine verilen yanıtlar incelendiğinde “Ara Sıra” seçeneğinin %44,9 ile en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmektedir. Okul

türleri arasında bu seçeneği en çok tercih eden öğrencilerin %49,5 oranında muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin olduğu görülmüştür. “Her Zaman” seçeneğini tercih eden katılımcı oranı ise %41,1 olarak tespit edilmiştir. Okul türü açısından bakıldığında “Her Zaman” seçeneğini %50,0 oranla nitelikli okul türünde eğitim görenlerin tercih ettiği görülmüştür.

Tablo 57

Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (İnternet Alışverişi) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

İnternet sitelerinden alışveriş yaparım.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Hiçbir Zaman	12,4	7,1	1,3	7,2
Ara sıra	56,2	59,9	53,8	58,0
Her Zaman	31,5	32,9	44,9	34,8

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Ankete katılan öğrencilere yöneltilen “İnternet sitelerinden alışveriş yaparım.” ifadesine verilen yanıtlar incelendiğinde “Ara Sıra” seçeneğinin %58,0 ile en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmektedir. Okul türleri arasında bu seçeneği en çok tercih eden öğrencilerin %59,9 oranında adrese dayalı okul türlerinde eğitim gören öğrencilerin olduğu görülmüştür. “Her Zaman” seçeneğini tercih eden katılımcı oranı ise %34,8 olarak tespit edilmiştir. Okul türü açısından bakıldığında “Her Zaman” seçeneğini %44,9 oranla nitelikli okul türünde eğitim gören öğrencilerin tercih ettiği belirlenmiştir.

Tablo 58

Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Sosyal Medya) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Sosyal medya üzerinden yapılan tanıtımlar satın alma kararımı etkiler.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı* (%)
Hiçbir Zaman	42,7	38,8	29,1	37,8
Ara sıra	44,9	54,4	58,2	51,3
Her Zaman	12,4	9,8	12,7	10,9

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Uygulanan anket çalışmasında “Sosyal medya üzerinden yapılan tanıtımlar satın alma kararımı etkiler.” ifadesine verilen yanıtlar incelendiğinde “Ara Sıra” seçeneğinin %51,3

ile en çok tercih edilen seçenek olduğu görülmektedir. Okul türleri arasında bu seçeneği en çok tercih eden öğrencilerin %58,2 oranında nitelikli okul türlerinde eğitim gören öğrencilerin olduğu görülmüştür. İkinci en çok tercih edilen seçenek “Hiçbir Zaman” seçeneğini olurken, tercih eden katılımcı oranı ise %37,8 olarak tespit edilmiştir. Okul türü açısından bakıldığında “Hiçbir Zaman” seçeneğini %42,7 oranla muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin tercih ettiği belirlenmiştir.

Tablo 59

Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Fiyat Karşılaştırma) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

Bir ürünü satın almadan önce fiyat karşılaştırma sitelerini incelerim.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Hiçbir Zaman	7,9	15,6	5,1	12,0
Ara sıra	41,6	39,8	32,9	38,9
Her Zaman	50,6	44,5	62,0	49,1

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Yapılan anket çalışmasında “Bir ürünü satın almadan önce fiyat karşılaştırma sitelerini incelerim.” ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların %49,1 oranında “Her Zaman” seçeneğini tercih ettiği görülmektedir. Okul türleri açısından incelendiğinde ise bu seçeneği %62,0 oranında nitelikli okulların tercih ettiği belirlenmiştir.

Tablo 60

Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Ürün Karşılaştırma) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

İstediğim ürünün fiyatı yüksekse daha uygun fiyatlı benzer bir ürün tercih ederim.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Hiçbir Zaman	5,6	11,7	6,3	9,4
Ara sıra	43,8	55,5	50,6	52,1
Her Zaman	50,6	32,8	43,0	38,4

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla yapılan anket çalışmasında “İstediğim ürünün fiyatı yüksekse daha uygun fiyatlı benzer bir ürün tercih ederim.” ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların %52,1 oranında “Ara Sıra” seçeneğini tercih ettiği görülmektedir. Okul türleri açısından incelendiğinde ise

“Her zaman” seçeneğinin ikinci sırada seçildiği ancak muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin %50,6 oranında ilk tercih olarak seçtiği görülmektedir.

Tablo 61

Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (Piyasa Karşılaştırma) Verilerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

İstediğim ürünü daha uygun fiyata satan yerleri araştırırım.	Muhasebe ve Finansman Alanı (%)	Adrese Dayalı Okullar (%)	Nitelikli Okullar (%)	Toplam Katılımcı*
Hiçbir Zaman	6,7	3,9	1,3	4,0
Ara sıra	32,6	37,9	36,7	36,6
Her Zaman	60,7	58,2	62,0	59,4

*Ankete katılan tüm öğrencilerin her bir seçeneği işaretleme yüzdesidir.

Katılımcılara uygulanan anket çalışmasında “İstediğim ürünü daha uygun fiyata satan yerleri araştırırım.” ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların %59,4 oranında “Her Zaman” seçeneğini tercih ettiği görülmektedir. Okul türleri açısından incelendiğinde ise bu seçeneği %62,0 oranında nitelikli okulların tercih ettiği belirlenmiştir.

Finansal davranış düzeyini belirlemek için katılımcılara yöneltilen ifadeler karşısında tercih ettikleri seçeneklerin yüzdelik oranları şu şekildedir:

Tablo 62

Katılımcıların Finansal Davranışa İlişkin (İfadeler) Verilerin Seçeneklere Göre Yüzdelik Dağılımı

Finansal Davranışa İlişkin İfadeler	Hiçbir Zaman (%)	Ara Sıra (%)	Her Zaman (%)
Alışveriş sonrası fişimi incelerim.	8,7	60,8	30,4
Harçlığımı günlere bölerek kullanırım.	25,2	40,6	34,2
Günlük yapacağım harcamaları önceden planlarım.	20,4	42,4	37,2
Harçlığımdan para ayırıp biriktiririm.	13,9	44,9	41,1
İnternet sitelerinden alışveriş yaparım.	7,2	58,0	34,8
Sosyal medya üzerinden yapılan tanıtımlar satın alma kararımı etkiler.	37,8	51,3	10,9
Bir ürünü satın almadan önce fiyat karşılaştırma sitelerini incelerim.	12,0	38,9	49,1
İstediğim ürünün fiyatı yüksekse daha uygun fiyatlı benzer bir ürün tercih ederim.	9,4	52,1	38,4
İstediğim ürünü daha uygun fiyata satan yerleri araştırırım.	4,0	36,6	59,4

Elde edilen verilere göre tüm okul türlerinde finansal davranış düzeyinin düşük olduğu görülmüştür. Okul türleri arasında en yüksek finansal davranış düzeyine nitelikli okul türünde eğitim gören öğrencilerin sahip olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyada yaşanan ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmeler finansal sistemleri de değiştirmiş, farklı finansal ürün ve hizmetlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yeni finansal sistem, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin geliştirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu doğrultuda finansal eğitim faaliyetleri Türkiye’de ve dünyada önem kazanmıştır. Türkiye’de de finansal okuryazarlıkla ilgili başta devlet kurumları olmak üzere birçok kuruluş tarafından eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir.

Tez kapsamında araştırma Sakarya ilinde, orta öğretim kurumlarında öğrenim gören lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini tespit etmek ve okul türlerindeki farklılığın finansal okuryazarlığa etkisini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Finansal okuryazarlık ile ilgili farklı yaş gruplarında, farklı meslek ve eğitim seviyelerinde benzer çalışmalar vardır. Ancak lise öğrencileri ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlıdır. Bunun yanı sıra ortaöğretim kademesinde okul türlerinin finansal okuryazarlığa etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu tez kapsamında diğer çalışmalardan farklı olarak muhasebe ve finansman alanında öğrenim gören ve finansal okuryazarlık ile ilgili eğitim alan öğrencilerin, bu eğitimi almayan diğer lise öğrencilerine göre finansal okuryazarlık düzeylerinde anlamlı farkın olup olmadığı araştırılmıştır.

Anket çalışmasının birinci bölümünde finansal bilgilere erişim yolları sorulmuştur. Sırasıyla sosyal medya, sosyal çevre ve web siteleri en çok tercih edilen seçenekler olmuştur. Ankete katılan öğrencilerin finansal bilgilere sosyal medya üzerinden eriştikleri, kitap ve dergilerden ise neredeyse hiç istifade etmedikleri görülmüştür. Bu bölümde muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrenciler tarafından en çok tercih edilen seçenek diğer okul türlerinde olduğu gibi “Sosyal Medya” olurken, ikinci en çok tercih edilen seçenek “Okul” olmuştur. Bu noktada muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrenciler diğer okul türlerine göre farklılaşmaktadır.

Finansal okuryazarlıkla ilgili yürütülecek eğitim faaliyetlerinde özellikle bu yaş grubu için planlanan içeriklerde sosyal medyaya ağırlık verilmesinin önemli olduğu söylenebilir. Gençlerin daha çok erişim sağladığı platformlarda ilgi çekici içerikler oluşturularak ya da mevcut içeriklere (oyun, uygulama vb.) finansal bilgileri entegre edilerek daha çok kişiye, daha az maliyetle finansal bilgi sağlanabilir. Yine bu platformlara süresi kısa tutulan finansal bilgi içerikleri oluşturulabilir.

Anket çalışmasının ikinci bölümünde öğrencilerin finansal bilgi düzeylerine yönelik sorulan sorular neticesinde, katılımcıların tüketici hakları, dört işlem yapma ve finansal kavramları bilme gibi temel bilgi düzeyini ölçen sorulara doğru cevaplar verdikleri görülmüştür.

Katılımcılardan verilen finansal kavramlarla ilgili bilgi düzeylerini değerlendirmeleri istenmiştir. Bütçe, ihracat, KDV, döviz, enflasyon gibi kavramlarda yüzde yetmişin üzerinde bilginin var seçeneği tercih edilmiştir. Bu kavramların içeriği ile ilgili oluşturulan ifadelerde verilen cevaplar genel olarak paralellik göstermektedir. Yapılan anket çalışmasının verilerini okul türleri açısından değerlendirildiğinde, nitelikli okul türlerinde eğitim gören öğrencilerin diğer okul türlerine göre finansal bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışmanın asıl konusu olan muhasebe finansman alanında eğitim gören öğrencilerin finansal bilgi düzeylerinde karşılaştırılan diğer gruplara göre anlamlı bir fark görülmemiştir. Hatta finansal literatür ile ilgili birçok ders içeriğini müfredatında barındıran muhasebe finansman alanında eğitim gören katılımcıların finansal bilgi düzeyinin diğer okul türlerinin gerisinde kaldığı görülmektedir.

Anket çalışmasının üçüncü bölümünde öğrencilerin finansal tutum düzeylerine yönelik sorulan sorular neticesinde; öğrencilerin tasarruf, planlama, bütçe yapma, parasal konulara ilgili oldukları görülmüştür. Öğrencilerin çoğunluğunun gelecekle ilgili umutsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrenciler internet üzerinden alışveriş yapmayı güvenli bulurken, bankacılık sistemlerine aynı oranda güvenmedikleri görülmüştür.

Veriler incelendiğinde, katılımcıların para biriktirmeye karşı tutumları yüzde ellinin altındadır. Bu oran Türkiye’de yürütülen finansal okuryazarlık stratejisinde istenen seviyenin gerisindedir. Katılımcılar bankacılık hizmetlerine güvenme konusunda kararsız kalmışlardır. Günümüzde ve gelecekte ekonomik sistemlerin bankacılık faaliyetleriyle doğrudan ilişkili olduğu düşünüldüğünde kararsızlığın istenen bir sonuç olmadığı değerlendirilmesi yapılabilir. Özellikle yaş grubu itibari ile katılımcıların yakın gelecekte bu finansal sistemlerin aktif kullanıcıları olacağını ve bankacılık hizmetleri ile ilgili yeterli bilgiye, beceriye sahip olmaları gerektiği yadsınamaz bir gerçektir. Okul türleri bakımından değerlendirdiğimizde muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin bankacılık hizmetlerine yüzde ellinin üzerinde bir oranda güven duyduğunu görülmektedir. Bu farklılığın ana nedenleri arasında aldıkları eğitim içeriği ve staj

uygulamaları sayesinde bankacılık hizmetleri ile erken tanışmaları sayılabilir. Bu yaş seviyesindeki bireylerin finansal açıdan daha riskli tercihler yaptıkları bilindiği için bankacılık sistemi tanıtılıp online alışverişler de yaşanabilecek olumsuzluklar ile ilgili bilgilendirici faaliyetler düzenlenebilir.

Lise öğrencisi olan katılımcıların şimdi ve gelecekte para konusunda duydukları endişe %60'ın üzerindedir. Okul türleri açısından bakıldığında nitelikli okullarda eğitim gören öğrencilerin oranı daha yüksektir. Anketin tamamı dikkate alındığında öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça finansal konularda finansal konularda duyduğu endişenin arttığı görülmektedir.

Katılımcıların çoğunluğu internet alışverişini güvenli bulurken nitelikli okullarda eğitim gören katılımcıların genel oranı daha yüksektir. Buna karşılık muhasebe ve finansman alanında eğitim gören katılımcıların internet üzerinden alışverişe güven konusunda çoğunlukla kararsız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Anket uygulamasına katılan öğrenciler kredi kartı kullanımının kişilerin harcamaları arttırdığını düşünürken, kendi istek ve ihtiyaçlarını doğru ayırt edebildiğini düşünmektedir. Lise öğrencilerine yapılan anket çalışmasında, katılımcıların finansal tutum düzeylerinin ölçmeyi amaçlayan bu bölümde de çalışmanın asıl konusu olan muhasebe finansman alanında eğitim gören öğrencilerin finansal tutum düzeylerinde karşılaştırılan diğer gruplara göre anlamlı bir fark görülmemiştir.

Yapılan anket uygulamasının finansal tutum bölümü genel olarak değerlendirilecek olursa katılımcıların finansal konularla ilgili geliştirdikleri tutumlar istendik yöndedir. Fakat bu alanda yürütülecek çalışmalarda tasarrufun önemi, bankacılık hizmetlerinin faydaları, finansal güvenlik ve gelecekte finansal refahın sağlanması konularında çalışmaların yapılması olumlu finansal tutum geliştirmede faydalı olacaktır.

Anket çalışmasının dördüncü bölümünde öğrencilerin finansal bilgi ve finansal tutumlarının finansal davranışa dönüşüp dönüşmediğine yönelik sorular sorulmuştur.

Bu noktada finansal davranışın, finansal bilgi ve finansal tutuma bağlı olarak geliştiği belirtmelidir. Kişilerin finansal davranış geliştirebilmesi için en az temel düzeyde finansal bilgiye ve olumlu yönde finansal bir tutuma ihtiyaç vardır. Finansal sonuçları olan bir eylemin finansal davranış olarak kabul edilebilmesi için istenilen finansal davranışları düzenli, yerinde ve sürekli yapmak, alışkanlık haline getirmek gerekir. Bu sebeple bir

davranışın finansal davranış kabul edilip ölçülebilmesi için kişilerin belirli bir süreçte izlenip, bu süreçte gerçekleştirdiği finansal eylemlerin değerlendirilmesi gerekir.

Araştırma neticesinde; katılımcıların planlama davranışı gösterdiğini ancak yapılan harcamaları kaydetmediği gibi gelir ve giderlerini ayırmadıkları görülmektedir. Harcama azaltacak yöntemler arayan katılımcıların da yeterli oranda olmadığı görülmektedir. Elde edilen verilere bakılarak katılımcıların bütçe ile ilgili finansal bilgiye sahip olduğu, bütçe ile ilgili olumlu finansal tutum geliştirdiği ancak bütçe yapma davranışı göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Yakın gelecekte kendi gelir ve giderini yönetecek olan bu yaş grubunun bütçe yapma davranışını kazanması için daha alt eğitim kademelerinde devamlılık sağlanacak şekilde uygulamaların yapılmasının, bütçe yapma alışkanlığının kazanılması ve finansal davranışın geliştirilmesi sürecinde etkili olacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların çoğunluğunun tasarruf aracı olarak geleneksel yöntemlerinden biri olan yastık altı olarak adlandırılan, evde para biriktirme seçeneğini seçtikleri diğer yöntemleri kullanarak tasarruf edenlerin oranının düşük olduğu görülmüştür. Bu sonuçların öne çıkmasında etkili olan unsurun katılımcıların ailelerinde süre gelen tasarruf ve yatırım tercihleri olduğu bilinmektedir. Bireylerin farklı finansal araçlarla tanıştırılması, fırsat maliyeti bilincinin geliştirilmesi daha verimli tasarruf ve yatırım yöntemlerinin tercih edilmesini sağlayacaktır.

Anket çalışmasının son bölümünden elde edilen veriler incelendiğinde, iki seçenek dışında katılımcıların belirtilen davranışları sürekli göstermediği anlaşılmaktadır. Ankete katılan öğrencilerin alışveriş öncesi fiyat karşılaştırması yapma, uygun fiyatlı ürünü tercih etme gibi davranışları gösterirken; diğer davranışları gösterme sıklığı daha azdır.

Anket çalışmasının finansal davranış ile ilgili olan bölümü okul türlerine göre değerlendirilecek olursa, sonuçların benzerlik gösterdiği ve nitelikli okul türlerinde eğitim gören öğrencilerin finansal davranış düzeyinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin finansal davranış düzeyleri incelendiğinde diğer bölümlere göre anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada ulaşılan bu sonuçlara göre öğrencilere para yönetimi becerisine yönelik çalışmalar geliştirilmesinin yararlı olacağı söylenebilir. Bu yaş grubunda yapılacak finansal eğitim faaliyetlerinde; farklı tasarruf yolları tanıtılıp, verimli tasarruf yöntemleri kullanmanın faydalarının bireyler ve toplumlar açısından önemi aktarılmalıdır.

Araştırmada “Ortaöğretim Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyi nedir?” problemini cevaplamak için yapılan analizler doğrultusunda ulaşılan sonuçlara göre ankete katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesi düşüktür. Finansal okuryazarlığın bileşenleri açısından değerlendirme yapıldığında şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Anket katılımcılarının temel kavramlar düzeyinde ve yaş özelliklerine uygun olarak oluşturulan anket verilerine göre finansal bilgi seviyesi yüksektir.
- Katılımcılarının yaş özelliklerine uygun olarak oluşturulan anketin finansal tutum bölümü verilerine göre, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin finansal tutum düzeyi düşüktür.
- Katılımcılarının yaş ve gelişim özelliklerine uygun olarak oluşturulan anketin finansal davranış bölümünde verilen yanıtlara göre ulaşılan sonuçlar incelendiğinde, ankete katılan lise öğrencilerinin finansal davranış düzeyinin düşük olduğu görülmüştür.
- Yürütülen çalışma sonucunda elde edilen veriler okul türü değişkenine göre analiz edildiğinde, muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık, finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış düzeyi açısından olumlu yönde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Ankete katılan lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması, Türkiye’de ve dünya bu alanda yapılan araştırmalarla paralellik göstermektedir. Nitekim Amerika’da lise seviyesinde eğitim gören 6.500 öğrencinin katılımıyla “Yaşam için Finansal Uygunluk” testi uygulanmıştır. Yapılan uygulamanın sonuçlarına göre, finansal okuryazarlık endeksi %52,6 olarak tespit edilmiştir (Butters ve McCoy, 2012).

Türkiye’de ise 15-24 yaş arası gençlerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için 2.000 katılımcıyla gerçekleştirilen “Gençlerde Finansal Okuryazarlık Araştırması” sonuçlarına göre tespit edilen finansal okuryazarlık skoru %50’nin altında kalmıştır (Karahasan 2018).

Elde edilen veriler finansal okuryazarlığın bileşenleri açısından değerlendirildiğinde katılımcıların finansal bilgi bölümünde elde ettiği skorların yüksek olduğu görülmektedir. Ancak katılımcılar finansal tutum ve finansal davranış bölümünde daha düşük skorlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar verilen eğitimlerin bilgi düzeyinde kaldığını, olumlu tutum ve istendik davranışlara dönüşmediğini göstermektedir. ABD’de yapılan bir çalışmada 10 hafta boyunca süren finansal içerikleri barındıran eğitim programının katılımcılara

etkisi araştırılmıştır. Araştırma sonucunda gençlere yönelik uygulanan eğitimin finansal bilgi düzeyini geliştirdiği tespit edilmiştir. Ancak gelişmenin diğer bileşenlere aynı oranda yansımadağı görölmüştür. Bu ve benzer çalışmalar ulaşılan sonuçlarla paralellik göstermektedir (Kirsch 2014). 201 çalışmayı kapsayan 168 makalede finansal okuryazarlık ve finansal eğitimin finansal davranışlar arasındaki ilişkinin araştırıldığı bir meta-analiz çalışmasında ise finansal okuryazarlığı geliştirmeye yönelik müdahalelerin, incelenen finansal davranışlardaki varyansın yalnızca %0,1'ini açıkladığı, düşük gelirli örneklerde ise daha zayıf etkileri olduğı görölmüştür (Fernandes vd., 2014).

Araştırmadan elde edilen verilerin tamamı okul türleri açısından değerlendirildiğinde ise nitelikli okul türlerinde (Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi) eğitim gören ortaöğretim öğrencilerinin; finansal bilgi, finansal tutum, finansal davranış ve finansal okuryazarlık düzeyinin diğer okul türlerinden daha yüksek olduğı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim müfredatları içerisinde 9. Sınıftan itibaren, finansal okuryazarlık kapsamında çeşitli dersleri barındıran muhasebe ve finansman alanı öğrencilerinin ise adrese dayalı okul türlerinin (Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi) gerisinde kalarak en düşük finansal okuryazarlık seviyesine sahip olduğı görölmüştür.

Muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha düşük çıkmasının nedenlerinden biri olarak verilen eğitimlerin sadece bilgi düzeyini geliştirmeye yönelik olduğı, tutum ve davranışları geliştirecek yeterli eğitim içeriklerinin olmadığı söylenebilir. Yine benzer nitelikteki araştırmada, 79 lise öğrencisine, bireysel finans yönetimi dersi eğitimi verilmiştir. Bu dersi alan ve bu dersi almayan öğrencilerin finansal davranışlarını incelemişlerdir. Eğitimi alan öğrencilerin diğer öğrencilere göre finansal okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir fark oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Mandell ve Klein 2009).

Finansal okuryazarlık alanında güçlü bir müfredata sahip olan muhasebe ve finansman alanı öğrencilerinin, bu konu ile ilgili hiçbir eğitim almayan diğer okul türlerine göre finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasının nedenleri arasında bu okullara yerleştirilme şekli sayılabilir. Nitelikli okullara (Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi) başarı sıralamasına göre yerleştirilen öğrenciler, bilişsel açıdan homojen grupların oluşmasına neden olmaktadır. Bu okul türlerindeki öğrencilerin algı, yetenek, ilgi gibi özellikleri birbirlerine benzeşirken diğer okul türlerine göre daha üst seviyededir. 195 üniversite öğrencisinin katılımı ile yapılan bir çalışmada bilişsel özelliklerin finansal okuryazarlık

düzeyine etkisi araştırılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre, yüksek bilişsel yeteneği sahip olanların finansal okuryazarlık düzeylerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir (Munoz vd 2020). Nitelikli okul türlerinde eğitim gören öğrencilerin anket çalışmasının finansal bilgi, finansal tutum, finansal davranış bölümlerinin tamamında diğer okul türlerinden daha iyi sonuçlar alması, bilişsel özelliklerin finansal okuryazarlığa etkisini göstermektedir.

Muhasebe ve finansman alanında eğitim gören öğrencilerin, bilişsel açıdan benzer özellikler gösteren adrese dayalı okul türlerinde eğitim gören öğrencilerden daha düşük finansal okuryazarlığı sahip olmasının nedeni olarak iki gerekçe sayılabilir. Bunlardan ilki bu okul türlerinde verilen finansal eğitim içeriklerinin yoğun olması ve öğrencilerin bilişsel düzeylerine uygun olmamasıdır. Etkisi yüksek olan bir diğer gerekçe ise verilen eğitimlere gönüllülüktür. Ulaşılan veriler doğrultusunda zorunlu ve yoğun müfredatlar dahilinde, temel finansal bilgi düzeyine yönelik hazırlanmış içeriklerle verilen finansal eğitimlerin finansal okuryazarlığa istenen düzeyde katkı sağlamadığı görülmüştür. Öncelikle finansal eğitimi alacak kişilere finansal okuryazar olmanın bireylerin hayatında ve toplumlarda nasıl etkiler yaratabileceğini, özellikle alt yaş gruplarına daha somut yollarla aktarmak gerekir. Bu sebeple finansal okuryazar olmanın önemini anlaşılmasına katkı sağlayacak çalışmalar düzenlenmelidir. Finansal davranış geliştirmek daha zor ve uzun bir süreç gerektirir. Bu sebeple yürütülecek çalışmalar zorunlu eğitimin en alt basamağından başlanarak toplumun bütün bireylerine ulaşacak şekilde, davranış geliştirmeye yönelik olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adalar, H. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen eğitiminde finansal okuryazarlık ve öğretimi: Bir model önerisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi.
- Anbar, A. ve Beridze, J. (2020). Üniversite öğrencileri arasında finansal okuryazarlık: Türkiye ve Gürcistan karşılaştırması. İçinde Y. A. Unvan ve F. Kalay (Ed.), *İktisadi ve idari bilimlerde güncel araştırmalar* (1. Baskı, ss. 19-38). IVPE Yayınevi.
- Arat, M. (2008). *Çalışma yaşamında bireysel temel yetkinlikler ve kazanılmasında okul öncesi dönemde anne baba yetiştirmesinin önemi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Arıkan, R. (2018). Anket yöntemi üzerinde bir değerlendirme. *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 97-159.
- Aydın, A. (2018). Türkiye'de finans eğitimi ve finansal okuryazarlık üzerine eleştirel bir değerlendirme. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 1(1), 12-20.
- Bakır, N. O. (2013). Pazarlama alanında yapılan doktora tezlerinin kategorik olarak değerlendirilmesi (1994-2012). *Öneri Dergisi*, 10(40), 1-13.
- Barış, S. (2016). Finansal okuryazarlık ve bütçeleme davranışı: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *TESAM Akademi Dergisi*, 3(2), 13-38.
- Barmaki, N. (2015). *Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi.
- Berg, G. ve Zia, B. (2013). Harnessing emotional connections to improve financial decisions: Evaluating the impact of financial education in mainstream media, *Journal of The European Economic Association*, 15(5), 1025–1055. <https://doi.org/10.1093/jeea/jvw021>
- Bodie, Z. (2006). *A note on economic principles and financial literacy*. Networks Financial Institute, At Indiana State University, Policy Brief, No. PB-07,1-5.
- Bruhn, M., Leão, L. S., Legovini, A., Marchetti, R. ve Zia, B. (2013). *The impact of high school financial education: experimental evidence from Brazil*. Policy Research Working Paper Series 6723, The World Bank. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-6723>
- Butters, R. B., Asarta, C. J. ve McCoy, S. (2012). Financial literacy and gender in us high schools. *Journal of Economics And Finance Education*, 11(2), 142-149.
- Capuano, A. ve Ramsay, I. (2011). *What causes suboptimal financial behaviour? An exploration of financial literacy, social influences and behavioural economics*. U of Melbourne Legal Studies Research Paper, (540). <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1793502>

- Carlin, B. İ. ve Robinson, D. T. (2012). What does financial literacy training teach us? *The journal of economic education*, 43(3), 235-247.
- Chen, H. ve Volpe, R. (2002). Gender differences in personal financial literacy among college students. *Financial Services Review*, 11, 289-307.
- Cleek, M. G. ve Pearson, T. A. (1985). Perceived causes of divorce: an analysis of interrelationships. *Journal of Marriage and The Family*, 47(1), 179-183.
- Cude, B., Lawrence, F. ve Lyons, A. (2006, 1 Ocak). *College students and financial literacy: What they know and what we need to learn*. Eastern Family Economics and Resource Management Association, Georgia, USA.
- Çarıkçı, O. (2019). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin finansal farkındalık düzeyinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (5),133-157.
- Çelikten, L. (2020). *Marmara finansal okuryazarlık programının geliştirilmesi ve ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık becerilerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi.
- Çelikten, L. ve Doğan, M. C. (2020). Marmara finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinin geliştirilmesi. *HAYEF: Journal of Education*, 17(2), 199-221. <https://doi.org/10.5152/hayef.2020.20017>
- Çetiner, M. ve Çilingirtürk, A. M. (2019). Sosyal ağların finansal okuryazarlık üzerine etkisi. *Sosyoekonomi*, 27(41), 41-56. <https://doi.org/10.17233/sosyoekonomi.2019.03.02>
- Çevik, C. (2018). Önlisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi üzerine bir araştırma: Kırklareli Üniversitesi örneği. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 1(1), 21-38.
- Çolak, H. (2017). *Mühendislerde finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerileri: Bandırma ilçesi örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi.
- Durmuşkaya, S. ve Kavas, Y. B. (2018). Akademik gelişim ve finansal okuryazarlık arasındaki ilişkinin tespiti üzerine bir araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 25(3), 925-939. <https://doi.org/10.18657/yonveek.441375>
- Er, B. ve Taylan A. E. (2017). Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 297-317.
- Fernandes, D., Lynch, J. G. ve Netemeyer, R. G. (2014). Financial literacy, financial education, and downstream financial behaviors. *Management Science*, 60(8), 1861–1883. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2013.1849>

- Fidancı, H. (2021). *Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık algılarının farklı değişkenlere göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi.
- Gine, X., Karlan, D. ve Ngatia, M. (2013). *Social networks, financial literacy and index insurance*. (Working Paper No. 95393). World Bank Document. <https://hdl.handle.net/10986/21814>
- Gök, B. ve Coşkun, A. (2020). Z kuşağının finansal okuryazarlık eğilimlerinin incelenmesine ilişkin bir araştırma. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6 (1), 356-366.
- Gökmen, H. (2012). *Finansal okuryazarlık* (1.Baskı). Hiperlik Yayınları.
- Grup of 20 (2021, 9-10 Temmuz). İtalyan G20 Başkanlığı üçüncü Maliye Bakanları ve Merkez Bankası başkanları toplantı bildirisi. <http://www.g20italy.org/wp-content/uploads/2021/07/Communique-Third-G20-FMCSBG-meeting-9-10-July-2021.pdf> adresinden 15.11.2023 tarihinde ulaşılmıştır.
- Gündoğdu, A. (2020). *Herkese göre finans* (6. Baskı). Remzi Kitabevi.
- Gür, B. (2022). *Finansal okuryazarlık araştırmaları üzerine bir inceleme* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi.
- Güvenç, H. (2017). Öğretim programlarımızda finansal okuryazarlık. *İlköğretim Online*, 16(3), 935-948. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.330233>
- Hastings, J. S., Madrian, B. C. ve William, L.S. (2013). Financial literacy, financial education and economic outcomes. *Annual Review of Economics*, 5(1), 347-373.
- Hayta, A. B. (2011). *Aile finans sistemi ilişkileri*. Gazi Kitabevi.
- Hogart, J. M. ve Hilgert, M. A. (2002). Financial knowledge, experience and learning preferences: preliminary results from a new survey on financial literacy. *Consumer Interest Annual*, (48), 1-7.
- Işık, İ. (Ed). (2011). *Dünyada ve Türkiye’de finansal hizmetlere erişim ve finansal eğitim*. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayınları. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/362bbf12-7d95-47eb-9d4d-13039893ce5e/finansal_egitim.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-362bbf12-7d95-47eb-9d4d-13039893ce5e-m3fBa1Y adresinden 25 Kasım 2023 tarihinde erişilmiştir.
- İpsos Sosyal Araştırmalar Merkezi (2021). *Türkiye finansal okuryazarlık araştırması 3. dönem*. <https://www.fo-der.org/wp-content/uploads/2020/01/Finansal-Okuryazarl%C4%B1k-II.Donem-Rapor-6.pdf> adresinden 05 Kasım 2023 tarihinde erişilmiştir.

- Kalwij, A., Alessie, R., Dinkova, M., Schonewille, G., Schors, A. ve Werf, M. (2019). The effects of financial education on financial literacy and savings behavior: evidence from a controlled field experiment in dutch primary schools. *Journal Of Consumer Affairs*, 53 (3), 699-730. <https://doi.org/10.1111/joca.12241>
- Karaca, H. S. (2022). *Türkiye’de finansal okuryazarlık ve erişim*. Boğaziçi Üniversitesi. Dijital Analitik ve İlgörü Araştırma Merkezi <https://www.teb.com.tr/UPLOAD/PDF/2023/TEB-FOE-ve-Dijital-Olgunluk-Rapor-2022-Kamu-Paylasimi.pdf> adresinden 22 Kasım 2023 tarihinde erişilmiştir.
- Karadağ, E. (2010). Eğitim bilimleri doktora tezlerinde kullanılan araştırma modelleri: nitelik düzeyleri ve analitik hata tipleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 16(1), 49-71.
- Karahasan, F. (2018). *Gençlerde finansal okuryazarlık araştırması 2018*. Bankalararası Kart Merkezi. <https://bkm.com.tr/genclerde-finansal-okuryazarlik-arastirmasi-2018/> adresinden 05.12.2023 tarihinde ulaşılmıştır.
- Karataş, Ç. (2017). *Finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde merkez bankalarının rolü ve Türkiye Cumhuriyeti merkez bankası için bir değerlendirme*. (Uzmanlık yeterlik tezi). Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
- Kaya, İ. U. ve Kilic, B. (2021). Finansal okuryazarlık ve dijitalleşme: Ölçek geliştirme üzerine bir çalışma. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 296-315. <https://doi.org/10.25204/iktisad.901135>
- Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın alfa güvenirlik katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.
- Kirsch, S. W. (2014). *An analysis of the efficacy of financial literacy education for elementary school children*. California State University, Fullerton.
- Klapper, L., Lusardi, A. ve Van Oudheusden, P. (2015). *Financial literacy around the world. washington dc: Standard & Poor's ratings services global financial literacy survey*. https://www.cssf.lu/wp-content/uploads/S_P_Survey.pdf adresinden 11.10.2023 tarihinde ulaşılmıştır.
- Kodaz, K., Şen, M. ve Özel, N. E. (2023). *Finansal okuryazarlık 11-12 ders materyali*. Milli Eğitim Bakanlığı yayınları
- Kuzucu, S. (2019). Finansal erişim üzerine güncel bir literatür taraması. *PressAcademia Procedia*, 10(1), 27-31.
- Lusardi, A. (2008). *Household saving behavior: the role of financial literacy, information, and financial education programs*. (Working Paper No. 13824). National Bureau of Economic Research.

<http://www.nber.org/papers/w13824>, 1-43. adresinden 16 Eylül 2023 tarihinde erişilmiştir.

- Mandell, L. ve Klein, L. S. (2009). The impact of financial literacy education on subsequent financial behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 20(1), 15-24.
- Mason, C. (2003). *Conceptualising financial literacy: an ethnographic study of school governors*. (Yüksek lisans tezi). Loughborough University.
- Mason, C. ve Wilson, R. (2000). *Conceptualising financial literacy*. Loughborough University Business School Research Series, 3-40.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2023). *Muhasebe ve finansman alanı çerçeve öğretim programı*. https://megep.meb.gov.tr/cop/cop9/muhasebe_9.pdf adresinden 11 Aralık 2023 tarihinde erişilmiştir.
- Muñoz-Murillo, M., Álvarez-Franco, P. B. ve Restrepo-Tobón, D. A. (2020). The role of cognitive abilities on financial literacy: New experimental evidence. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 84. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2019.101482>
- OECD. (2005). *Recommendation on principles and good practices for financial education and awareness*. OECD. <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/35108560.pdf>
- OECD. (2013). *PISA 2012 Assessment and analytical framework: Mathematics, reading, science, problem solving and financial literacy*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264190511-en>
- OECD. (2014). *PISA 2012 results: Students and money (Volume VI): Financial literacy skills for the 21st century*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264208094-en>
- OECD. (2016). *OECD/INFE International survey of adult financial literacy competencies*. OECD Publishing. <https://web-archive.oecd.org/2018-12-10/417183-OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf>
- OECD. (2019). *PISA 2018 Assessment and analytical framework*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b25efab8-en>
- OECD. (2022). *OECD/INFE Toolkit for measuring financial literacy and financial inclusion 2022*. OECD Publishing. www.oecd.org/financial/education/2022-INFE-Toolkit-Measuring-Finlit-Financial-Inclusion.pdf adresinden 02 Ekim 2023 tarihinde erişilmiştir.
- OECD. (2023). *OECD/INFE 2023 International survey of adult financial literacy*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/56003a32-en>

- Özbek, A. (2019). *Erken dönemde ekonomi eğitiminin finansal okuryazarlık düzeyine etkisi: Uluslararası bakalorya örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Özbek, A. (2021). Finansal sağlığı etkileyen faktörlerin bireyin finansal öz yeterliliği üzerindeki etkilerinin tespit edilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (43), 27-33. <https://doi.org/10.30794/pausbed.658734>
- Remund, D. L. (2010). Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 276-295.
- Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğü (2020, 06 Ocak). *2019-2023 Stratejik plan*. <https://sakarya.meb.gov.tr/www/2019-2023-stratejik-plan/icerik/2622> adresinden 15 Nisan 2023 tarihinde erişilmiştir.
- Sakıncı, S. Ö. (2018). Tasarrufları değerlendirmede finansal okuryazarlığın önemi ve bir uygulama. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (BUSBED)*, 8(16), 539-556. <https://doi.org/10.29029/busbed.435890>
- Sarıgül, H. (2014). A survey of financial literacy among university students. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 17(64), 207-224.
- Sarıgül, H. (2020). Türkiye’de finansal okuryazarlık alanında yazılan lisansüstü tezlerin içerik analizi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(1), 153-165. Doi: 10.5961/jhes.2020.377
- Sarr, L., Sadhu, S. ve Fiala, N. (2012). *Bringing the bank to the doorstep: Does financial education influence savings behavior among the poor? Evidence from a randomized financial literacy program in india*. <https://documents.worldbank.org/pt/publication/documents-reports/documentlist?qterm=P124238> adresinden 28 Kasım 2023 tarihinde erişilmiştir.
- Satoğlu, S. (2014). *Bireysel yatırımcıları koruma amacı olarak finansal okuryazarlık ve Türkiye uygulaması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi
- Savran, N. Z. (2004). PISA projesinin Türk eğitim sistemi açısından değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 397 – 412.
- Sermaye Piyasası Kurulu (2015). “2015 yılı ikinci Türkiye finansal okuryazarlık araştırması tamamlandı”. <https://spk.gov.tr/data/61e20f091b41c61238835f4d/f0b0f4f3bb0ae1d89765fc75e5667b5e.pdf> adresinden 15 Eylül 2023 tarihinde erişilmiştir.
- Stuart, G. (2012). *Uganda financial education impact project, microfinance opportunities*. <https://www.microfinanceopportunities.org/download.php?download=aHR0cHM6Ly93d3cubWljcm9maW5hbmNlb3Bwb3J0dW5pdGllcy5vcmcvd3AtY29ud>

GVudC91cGxvYWRzLzIwMTMvMTIvVWdhbmRhLUZpbmFuY2lhbC1FZH
VjYXRpb24tSWlwYWN0LVByb2plY3Q0LnBkZg== adresinden 05 Aralık
2023 tarihinde erişilmiştir.

Supanantaroek, S., Lensink, R. ve Hansen, N. (2017). The impact of social and financial education on savings attitudes and behavior among primary school children in Uganda. *Evaluation review*, 41(6), 511-541.
<https://doi.org/10.1177/0193841X16665719>

Şamiloğlu, F., Kahraman, Y. E. ve Bağcı, H. (2016). Finansal okuryazarlık araştırması: Erciyes Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16, 308-318.

Temizel, F. (2010). *Mavi yakalılarda finansal okuryazarlık* (1. Baskı). Beta Basım Yayım Dağıtım.

Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi iktisadi idari bilimler fakültesi öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 73-86.

Temizel, F. ve Özgüler, İ. (2015). Finansal eğitime bakış. *Business & Management Studies: An International Journal*, 3(1), 1-16.
<https://doi.org/10.15295/bmij.v3i1.85>

Tetik, N. (2021). Finansal okuryazarlık. İçinde A. Aypay (Ed.), *Yüksek öğretimde 21. yy. becerileri* (1. Baskı, ss. 299-320). Nobel Akademik Yayıncılık.

Tezcan, S. (1992). *Epidemiyoloji: Tıbbi araştırmaların yöntem bilimi*. Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı Yayınları.

Tural Sönmez, M. (2022). Erken dönemlerde finansal farkındalığın gelişmesi ve finansal okuryazarlık konularının matematik dersine entegrasyonu. *Yaşadıkça Eğitim*, 36(2), 569-589.

Türkiye Bankalar Birliği (2019). *Finansal okuryazarlığın üç temel unsuru*.
<https://foy.tbb.org.tr/finansal-okuryazarlik-nedir> adresinden 22 Kasım 2023 tarihinde erişilmiştir.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2011). Dünyada ve Türkiye’de finansal hizmetlere erişim ve finansal eğitim. https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/362bbf12-7d95-47eb-9d4d-13039893ce5e/finansal_egitim.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-362bbf12-7d95-47eb-9d4d-13039893ce5e-m3fBaY adresinden 10 Ekim 2023 tarihinde erişilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi (2023). *Türkiye fintek ekosistemi durum raporu-2022*
https://www.cbfo.gov.tr/sites/default/files/docs/2023-03/fintek-durum-raporu-2022_v0.8_digital_lowsize_ayrisayfalar-compressed.pdf adresinden 14 Aralık 2023 tarihinde erişilmiştir.

- Yamane, T. (2001). *Temel örnekleme yöntemleri*. (A. Esin, M.A. Bakır, C. Aydın ve E. Gürbüzsel. Çev.). Litaratür Yayınları.
- Yardımcıoğlu, M. ve Yörük, A. (2016). Türkiye’deki finansal okuryazarlığın ve finansal farkındalığın durumu. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 9(2), 173-208.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, G. (2017). Çocuklar için yaygın eğitim kapsamında yürütülen ekonomi eğitimi çalışmalarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 103-124.
- Yılmaz, B. (1989). Okuryazarlık ve okuma alışkanlığı üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 3(1), 48-53.
- Yılmaz, D. (2011, 9-11 Mart). *Finansal eğitim ve finansal farkındalık: Zorluklar, fırsatlar ve stratejiler*. TCMB ve SPK Uluslararası Konferans, İstanbul, Türkiye.
- Yılmaz, E. ve Aslan, T. (2020). Finansal okuryazarlık ve Siirt Üniversitesi öğrencilerine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 87, 181-202. doi: 10.25095/mufad.756280
- Yüceyılmaz, H. F. ve Özgürel, B. (2018). Finansal okuryazarlık: İzmir’de orta öğretim öğrencileri arasında yapılan bir çalışma. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 10(19), 400-419. <https://Doi.Org/10.14784/Marufacd.502210>

EKLER

Ek 1. Anket Formu

Değerli Öğrenciler;

Bu anket “Ortaöğretim öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin tespiti: Sakarya ili örneği” konusunda araştırma yapmak üzere, Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans tez çalışmasına veri elde etmek amacıyla hazırlanmıştır. Ankete vereceğiniz cevaplar bilimsel amaç için kullanılacaktır. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Not 1: Soruları cevaplarken (X) işareti kullanmanız yeterli olacaktır.

Doç. Dr. Şule YILDIZ – Şeyma ERDOĞDU

KİŞİSEL BİLGİLER

(Lütfen İsim – Soyisim Yazmayınız)

Cinsiyetiniz	☐ Kız ☐ Erkek	
Sınıf Seviyeniz	9. Sınıf	
	10. Sınıf	
	11. Sınıf	
	12. Sınıf	
Okul Türünüz	Anadolu Lisesi	
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	
	Fen Lisesi	
	Sosyal Bilimler Lisesi	
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Muhasebe Finansman Alanında Eğitim Görenler)	
Annenizin Eğitim Durumu	İlkokul	
	Ortaokul	
	Lise	
	Önlisans (2 Yıllık Üniversite)	
	Lisans (4 Yıllık ve Üstü Üniversite)	
	Lisansüstü (Yüksek Lisans – Doktora)	
Annenizin Mesleği	Memur	
	İşçi	
	Esnaf	
	Emekli	
	Çalışmıyor	
Diğer : (Bu alana yazınız) .		
Babanızın Eğitim Durumu	İlkokul	
	Ortaokul	
	Lise	
	Önlisans (2 Yıllık Üniversite)	
	Lisans (4 Yıllık ve Üstü Üniversite)	
	Lisansüstü (Yüksek Lisans – Doktora)	
Babanızın Mesleği	Memur	
	İşçi	
	Esnaf	
	Emekli	
	Çalışmıyor	
Diğer : (Bu alana yazınız) .		
Ailenizin Aylık Gelir Toplamı	1 – 10.000 TL Arası	
	10.001 – 20.000 TL Arası	
	20.001 – 30.000 TL Arası	
	30.001 – 40.000 TL Arası	
	40.001 – 50.000 TL Arası	
50.001 ve Üstü		

FİNANSAL ERİŞİM

Dünyada ve ülkemizde gelişen ekonomik olaylar veya parayla ilgili konularda (bankacılık, harcama, tasarruf vb.) hangi kaynaklardan bilgi alıyorsunuz? (Bu soruda birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	Aile	
	Sosyal çevre	
	Tv	
	Okul	
	Kitap ve dergi vb.	
	Sosyal medya	
	Web siteleri	
	Takip etmiyorum	

Dünyada ve ülkemizde gelişen ekonomik olayları ne sıklıkla takip ediyorsunuz?	Günlük	
	Haftada birkaç kez	
	Ayda birkaç kez	
	Nadiren	
	Takip etmiyorum	

FİNANSAL BİLGİ

Finansal konu ve olaylarla ilgili bilgi seviyenizi değerlendirecek olursanız hangi seçenek sizin için uygundur?	İyi	
	Orta	
	Az	
	Bilgi sahibi değilim	

Yaptığınız alışveriş ile ilgili sorun yaşadığınızda ve satıcı tarafından sorunuzun çözülmediğinde nereye başvurmanız gerekir?	Emniyet Müdürlüğü	
	Vergi dairesi	
	Tüketici Hakem Heyeti	
	Belediye	

Sahip olduğumuz 5000 TL'yi yıllık % 20 faiz oranıyla bankaya yatırdığımızda <u>bir yılın sonunda</u> hesabımızda kaç TL olur?	5000 TL	
	7500 TL	
	6000 TL	
	5500 TL	

Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.	Hiç Duymadım	Sadece Duydum	Bilgim Var
Enflasyon			
Bütçe			
İhracat			
Paranın zaman değeri			
Merkez Bankası			
Temettü			
Amortisman			
KDV (Katma Değer Vergisi)			
Döviz			
Borsa			

Aşağıda verilen ifadeleri değerlendirin ve size en yakın gelen seçeneği işaretleyin.	Doğru	Yanlış
Ürünlerin fiyatlarının düşmesi satın alma gücünü düşürür.		
İhracatın artması ülke ekonomisini olumsuz etkiler.		
İki yıl önce kazandığım 5000 bin TL ile şimdi kazandığım 5000 TL arasında fark yoktur.		
Ülkemizde kağıt para (banknot) basma yetkisine sahip kuruluş T.C. Ziraat Bankası'dır.		
E-ticarette maliyetler daha düşüktür.		
Hiçbir şart aranmaksızın emeklilik yaşına gelen herkes emekli olur.		
Marketten satın aldığımız ekmek ve deterjana aynı KDV oranı uygulanır.		
Yabancı ülke para birimlerine döviz adı verilir.		
Borsa hisse senedi ve diğer yatırım araçlarının alınıp satıldığı piyasalardır.		
Bütçe, ülke para birimlerinin birbirine oranını ifade eder.		

FİNANSAL TUTUM

Aşağıda verilen ifadeleri değerlendirin ve size en yakın gelen seçeneği işaretleyin.	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum
Harcama yapmaktansa paramı biriktirmeyi tercih ederim.			
Banka gibi finans kuruluşlarının sunduğu hizmetlere güvenirim.			
Bugünü yaşamayı tercih ederim yarını düşünmem.			
Şimdi ve gelecekte paramın yetmeyeceğinden endişe ediyorum.			
Para harcamak içindir.			
Para ile ilgili konularda konuşmayı severim.			
İnternet üzerinden alışveriş yapmak güvenli değildir.			
Kredi kartı kullanımı kişilerin harcamalarını arttırır.			
Geleceğe dair finansal hedeflerim var bunlara ulaşmak için çaba gösteriyorum.			
Sorun yaşamadıkça para ile ilgili konuları düşünmem.			
İstek ve ihtiyaçlarımı ayırt edebilirim.			

FİNANSAL DAVRANIŞ

Evinizde para ile ilgili günlük kararları almaktan kim sorumludur?	Babam	
	Annem	
	Annem ve babam birlikte	
	Kendim	
	Diğer	

Belirtilenlerden herhangi birini kendiniz veya aileniz için yapıyor musunuz? (Bu soruda birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	Elimdeki parayı doğru kullanmak için plan yaparım ve uygulurum	
	Harcamalarımı not ederim	
	Gelir ve giderlerimi ayırırım	
	Harcamalarımı azaltacak önlemler alırım	
	Para ile ilgili konulara dikkat etmem	

Belirtilen yollardan hangisi veya hangileriyle para birikimi yaptınız. (Bu soruda birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)	Evde para biriktirdim	
	Banka hesabında para biriktirdim	
	Altın alımı yoluyla para biriktirdim	
	Döviz alımı yoluyla para biriktirdim	
	Para biriktirmedim	

Aşağıda verilen ifadeleri değerlendirin ve size en yakın gelen seçeneği işaretleyin.	Hiçbir zaman	Ara sıra	Her zaman
Alışveriş sonrası fişimi incelerim.			
Harçlığımı günlere bölerek kullanırım.			
Günlük yapacağım harcamaları önceden planlarım.			
Harçlığımdan para ayırıp biriktiririm.			
Harçlığım bir sonraki gelmeden tükenir.			
İnternet sitelerinden alışveriş yaparım.			
Sosyal medya üzerinden yapılan tanıtımlar satın alma kararımı etkiler.			
Bir ürünü satın almadan önce fiyat karşılaştırma sitelerini incelerim.			
İstediğim ürünün fiyatı yüksekse daha uygun fiyatlı benzer bir ürün tercih ederim.			
İstediğim ürünü daha uygun fiyata satan yerleri araştırırım.			

Anketin hazırlanması aşamasında Türkiye Bankalar Birliğinin 'Finansal Okuryazarlık Seviye Ölçme Anketi'nden yararlanılmıştır.

Ek 2. Türkiye Bankalar Birliği Anket Ölçeği Kullanım İzni

Postalarda arama yapın

Erkin

52 İletiden 21

25 Nis 2023 13:22

26 Nis 2023 16:49

ŞEYMA ERDOĞDU
Merhabalar, Sakarya Üniversitesi İşletme Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı İşletme Programında Yüksek Lisans yapmaktayım. Tez aşamasında "Ortaöğretim öğrencilerin

Mesleki Gelişim ve Eğitim <tbbmedegilgelim@tbb.org.tr>
Alıcı: Meslek, Rukye, Ben

Şeyma Hanım,
Merhaba.

Birliğimiz tarafından yürütülen finansal okuryazarlık internet sitesine göstermiş olduğunuz ilgi için teşekkür ederiz.

Bireylerin Finansal Bilgi, Tutum ile Davranış unsurlarının ölçülmesini esas alarak, bu konulardaki hassasiyetin canlandırılmasını ve yol göstermesini hedeflediğimiz "Finansal Okuryazarlık Seviye Ölçme Anketi" kamuoyuna açık bir kaynaktır. Farklı metodolojiler değerlendirilerek, amaçlanan hedefler içinde kullanılabilmesi mümkündür.

Yapacağınız çalışmada kullanımı konusunda bize vermiş olduğunuz bilgi için teşekkür ederiz.

Çalışmanızda başarılar dileriz.
Saygılarımla,
Cemil Güler
Kurumsal İletişim Direktörü

TÜRKİYE BANKALAR BİRLİĞİ
Nispetiye cad. Akmerkez B3 Blok
Kat: 13 Etiler 34340 İstanbul
Tel: 0212 282 0973 | Faks: 0212 282 0946
e - posta: tbb@tbb.org.tr | www.tbb.org.tr

**Bankacılık
Sektörü için
Sürdürülebilirlik
Kılavuzu**

**4 STARS IN THE EFQM
QUALITY MODEL**

**ÜSTÜN PERFORMANS
YETKİNLİK 4 YILDIZ**

Bu elektronik posta ve ekleri sadece gönderilen adres sahiplerine aittir. Bu mesajın yanlışlıkla tarafınıza ulaşmış olması halinde, lütfen gönderenle derhal bilgi veriniz ve mesaj sistemimizden siliniz. Türkiye Bankalar Birliği bu mesajın içeriği ve ekleri ile ilgili sorumluluk kabul etmez.
Bu e-postada yer alan bilgiler ve onlarla ilgili diğer dosyalar yalnızca gönderildiği kişi veya kuruluşun kullanımına yöneliktir. Eğer bu mesaj yanlışlıkla aldysanız, lütfen göndereni derhal bilgilendiriniz ve mesaj sistemimizden siliniz. Türkiye Bankalar Birliği bu mesajın içeriği ve ekleri ile ilgili hiçbir hukuki sorumluluk kabul etmez.

Ek 3. Etik Kurulu Kararı

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-242885
Konu : 57/23 Şeyma ERDOĞDU

04.05.2023

Sayın Şeyma ERDOĞDU

İlgi : 04.05.2023 tarihli ve E--000-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 03.05.2023 tarihli ve 57 sayılı toplantısında alınan "23" nolu karar ile Şeyma ERDOĞDU'nun başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Bayram TOPAL
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu :BS4KECSBEU Pin Kodu :16192

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?ek=5783&eD=BS4KECSBEU&eS=242885>

Adres:Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Telefon No:0264 295 50 00 Faks No:0264 295 50 31
e-Posta:ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ:www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Hanife Babacan
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

KARAR

23. Şeyma ERDOĞDU'nun “ Ortaöğretim Öğrencilerinin Finansal Okur Yazarlık Düzeyinin Tespiti: Sakarya İli Örneği ” başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Şeyma ERDOĞDU'nun “ Ortaöğretim Öğrencilerinin Finansal Okur Yazarlık Düzeyinin Tespiti: Sakarya İli Örneği ” başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Şeyma ERDOĞDU

ÖĞRENİM DURUMU

Öğrenim Derecesi	Öğrenim Yeri	Öğrenim Yılı
Yüksek Lisans	Sakarya Üniversitesi/İşletme Enstitüsü /İşletme	Devam Ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi/Muhasebe Finansman Öğretmenliği	2004-2008
Lise	Ardeşen Çok Programlı Lisesi/Muhasebe Bölümü	2002

İŞ DENEYİMİ

Yıl	Yer	Görev
2010-Devam	MEB	Muhasebe Finansman Öğretmeni

YABANCI DİL

İngilizce